

Mahirə Nağıqızı

LÖVBƏR ADAM

Mahirə Nağıızı

LÖVBƏR ADAM

Bakı-2022

Ön söz

Mahirə Nağıqızının "Lövbər adam" kitabına daxil edilən əlyazmaları təkrar-təkrar oxuduqca onun müasir Azərbaycan ədəbiyyatının çox istedadlı qadın nümayəndəsinin bu vaxta qədər ədəbi tənqiddən diqqətindən kənarda qaldığına heyrətlənirsən. Ədəbi tənqiddən əsas vəzifəsi çağdaş ədəbi inkişafı, onun tendensiya və istiqamətini dəyərləndirməklə bərabər, örnək olunası ədəbi nümunələrin ünvanını göstərmək, bu prosesin üst və alt qatlarındakı çalarları, həmin çalarlarda ancaq peşəkar ədəbi tənqidçilərin görə biləcəyi məqamları qabartmaqdır. Bununla ədəbi tənqid, ilk növbədə, öz inkişafının bu mərhələsində cəmiyyətin qarşısında duran vəzifələrdən çıxış etmək öhdəliyinə sadıqlığını təsdiq edir. Oxucunun mənəvi dünyagörüşünü genişləndirməyən, insana estetik zövq verməyən, emosional cəhətdən kasıb, estetik duyuma təsir etməyən bədii əsərlərin fonunda bunun nə qədər aktual olduğu açıq-aydın görünür. Buna görə ki, düşüncəli, həyat təcrübəsi ilə müdrik olan, estetik zövq yiyəsi və istedad sahibi olan oxucular qədim və orta əsrlərdən günümüzədək Azərbaycan ədəbiyyatının süzgəci, mahiyyət etibarını ilk ədəbiyyatşünasları idi.

Müasir çoxölçülü Azərbaycan reallığının fərqləndirici xüsusiyyətlərindən biri proseslərin dinamikliyi və orijinallığı, münasibətlərin və fəaliyyətin yeni təbiətinin təsdiqidir. Təcrübə göstərir ki, bu və digər ümumi və

Redaktor: Zahid Xəlil
filologiya elmləri doktoru, professor

Könül Həsənova
Xarici Dillər Mərkəzinin baş müəllimi

Rəyçilər: Cəmilə Məhərrəmovə
filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent

Könül Səmədova
filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent

Mahirə Nağıqızı. Lövbər adam.
Bakı, ADPU-nun nəşriyyatı, 2022, 255 s.

© $\frac{195681792}{1957(H)150022}$ - 2022 Qrifli nəşr

© M.Nağıqızı

Mahirə Nağıqızı

fərdi prioritetlər bir çox insanların, ilkin kollektivlərin və hətta böyük sosial icmaların imkanlarından kənarda qalsa da ədəbi mövzulara çevrilir. Akmeoloji və psixoloji məsləhət tövsiyələrin verilməsi ilə bitmir, həyat üçün müxtəlif strategiyaların birgə işlənilib hazırlanmasını və həm potensial travmatik vəziyyətlərdə, həm də gündəlik şəraitdə onların mənimsənilməsinə kömək etməyi nəzərdə tutmasa da, poeziya və yaxud nəsr nümunəsinə çevrilə bilər. Bütün bunlar həyatın poetikasındır.

O poetikada insanın ən doğma hissləri ön plana çəkilir, təhtəşüurda formalaşan və tərs kimi, bütün zamanlar üçün aktual olan əbədi Xeyir və Şər qarşıdurmasında mövqe çağırışı eşidilir. Bu, xanım Nağıqızının "Xeyir-dua" şeirində qadın şairimizin ana xeyir-duası kimi səslənir və qəbul edilir. Bir şairin sözləri yox, Azərbaycan anasının mahiyyətindən doğan dualar içimizə düşən işığın effektini yaradır və xaotik, insanın mahiyyətindən yaranan mərhəm duyğuların perik düşdüyü, bizdən uzaqlarda da deyil, lap yanımızda daşlaşdığı görünən assosiativ dəyişikliyin fərqlində oluruq:

Qapının ağzında dayanıb bahar,
Gəlib də gətirər torpağı cana.
Qoy ona qoşulub gələn bar-bəhər
Şəfəqlər çiləsin Azərbaycanca.

Xeyir-dua versin qalxıb yerindən,
Dodaqlar arzular çəmənini kimi.
Xoş günlər görəsiz biri-birindən
Duanız cücərsin səmənini kimi.

Ümumiyyətlə, Mahirə Nağıqızının şeirlərində bahar mənzərələri müxtəlif mənaları ifadə edə bilər: onlar ilham mənbəyi, şəfa mənbəyi və ya sabahla bağlı duyğuların rəmzidir. Çox vaxt müxtəlif təzahürlərdə görünən bahar obrazı lirik qəhrəmanın daxili vəziyyətlərindəki dəyişikliyi əks etdirir. Burada mifoloji cəhətdən bağlı olan baharın simvolik obrazı xüsusi rol oynayır və Azərbaycan xalqının mentaliteti, mədəniyyəti və tarixi ilə eyni kontekstdə verilir və Bahar obrazı aparıcı funksiyası ilə lirik qəhrəmanın müxtəlif hisslərinin ötürülməsidir. Lirik Mən ifadəli metaforaların köməyi ilə ətrafındakıları bahar əhval-ruhiyyəsinə uyğunlaşaraq təbiətin sakitliyinin bir hissəsi olmağa çağırır. Bununla belə, yaddaşa imperativ müraciət, ritorik sualların ortaya çıxdığı göstərilir və insan şüurunda qış gərginliyindən çıxmış qəhrəmanın çağırışları eşidilir.

Şeir lirik "Mən" in gördüklərindən təəssüratını təsbit edən hisslərlə başlayır və bu forma müəllifə təbiət hadisələri, gözəllik və sirr üçün heyranlıq hissini çatdırmağa kömək edir.

Bu, onun poetik qavrayışında nekroz zamanı kimi qış haqqında stereotip dağıtmağa, təbiətin dəyişməsi ilə nələrinə öldüyünü, yeni əhval-ruhiyyənin canlandığını, beləliklə, "əbədi qayıdış" ideyasını təzahür etdirir. Biz şairin bədii dünyasında çox vacib olan mənəvi yenilənmənin, "əbədi qayıdış" ın tamaşaçısına çevrilirlik. Çox vaxt bu, fəsillərin dəyişməsi ilə yanaşı, təbiətin yenilənməsi baş verir ki, bu da şairin yaradıcılığında sadəcə fon

deyil, öz hiss və istəklərini ifadə etmək forması olaraq diqqət çəkir:

Bayram tonqalında yansın, ərisin,
Dünyanın büsbütün pisliyi, şəri.
Ata ürəyindən qəhər çəkilsin,
Dolsun fərəhindən ana gözləri.

Eviniz şənlənsin uşaq səsində,
Körpə gülüşündən diksini ancaq.
Yaşayıb taleyin zümzüməsində,
Bol ruzi görəsiz siz qucaq-qucaq.

Ədəbiyyatın əbədi missiyası insanın yaradıcı potensialını aşkara çıxarmaq və onda sabaha ümid təlqin etməkdir və buna görə ki, psixoloji roman yaradıcılarından biri olan Stendal onun ayrı-ayrı cəmiyyətlər üçün deyil, bütün dünya üçün əhəmiyyətini bu cür ifadə edirdi: "Ədəbiyyatın mənasız hesab edilməsi sivilizasiyanın qürubu əlamətidir". Bu, sərrast ifadədir və onu qeyd etməyi lazım bilir ki, bəşəriyyətin od, su, torpaq qədər ədəbiyyata ehtiyacı olub və var. Birinci sadalananlar həyatın mənbəyi olduğu kimi, ikinci sadalanan faktor insan üçün həyatı stimül mənbəyidir. Ədəbiyyatın başlıca meyanı və təbliğ etdiyi ideyalar, insan şüurunda həkk etdiyi anlayışlar öz mahiyyətinə görə humanistdir. Onun prinsipləri nəzəri oriyentasiyadan, subyektivizmdən, tətbiqi konyunkturadan çox-çox uzaqda dayanan dəyərlər üzərində qurulub. Həmin dəyərləri və o dəyərlərin

ışığında cəmiyyətin yaşantıları Mahirə Nağıqızının poeziyasında görmək mümkündür. Bunlar 30 ilə yaxın müddətdə müharibənin vurduğu yaralar, o yaraların yaratdığı fiziki və mənəvi ağrılardır. Bu, onun yaradıcılığında sözlərin konfigurasiyasına hopub. 44 günlük müharibənin başlamasından bir ay əvvəl, 2020-ci il avqust ayının 23-də yazılan "Buludların gətirdiyi qınaq" şeirindəki kimi cəmiyyəti həll olunmamış, həyatı məna daşıyan problemlərin mövcudluğu ilə bağlı səsləməkdir:

Şahdağa qar yağıb, Oğuza leysan,
Əsən dəli külək andırır qışı.
Nəyə tələsirsən, hara yağırısan,
Kimə qəzəblisən, payız yağışı...

Nəyin qübandır yığılıb bu cür,
Qurub yuvasını qara buludda.
Gözucu baxanda qəlbi görünür,
Dərdi, qüssəsi var gör neçə adda...

Mahirə Nağıqızının təbiəti qavrayışı əsasən onun insan haqqında anlayışını müəyyənləşdirir, burada insan, demək olar ki, təbiət aləmindən təcrid olunmur və ya ondan ən zərif, hətta hiss olunmayacaq sərhədlərdə ayrılır. Burada lirik süjeti metamorfoz olan bir şeir tapa bilərsiniz: sevilən birinin onu əhatə edən əşyalara çevrilməsi, çiçəklərə, qərənfillərə və yaxud qızılgüllərə, rəqs edən toz hissəciklərinə, arfanın cingiltisinə, uçan güvəyə. Bu şeirin qədim çevrilmə, metamorfoza motivinə "gözəl

yaxınlığı" göz qabağındadır. Folklor nümunələrində bu motiv ədəbi alət kimi dərk olunmur, onun əsasında insan və təbiətin ayrılmazlığına inam dayanır, eynən Mahirə xanımın yaradıcılığında olduğu kimi. "Buludların gətirdiyi qınaq"da da belədir: şairin Azərbaycan şeiri üçün xarakterik olan təşbeh və idiomlarla yaratdığı mənzərəyə öləri baxış bəs edər ki, hər kəs dil açıb danışan təbiət hadisəsində bir xalqın yaşantılarını görə bilsin. Mahirə Nağızının təqdim etdiyi palitrada - rənglər toplusunda bu rənglərin ayrı-ayrılıqda özünün yüz çaları var və bunlar hamısı söz ilə yaradılan mənzərəni sərrast ifadə edir. Oxucu şeirin seyrli çağırışına qoşulub bir qərinədir ki, ZOR-un nə vaxtdan bəridir ki, marığında durduğu, məqam gözləyərək üstünə yeridiyi xalqın itirdiyi yerləri dolaşır, onun yarasından axıb da şollanan qanı, qaysaqlanmaq bilməyən yaralarının məlhəmini həmin yerlərdə axtarır və buludun yağış kimi yağan göz yaşlarının soyuqluğunda bir daha "bunlarsız yaşamaq olmaz"- qənaətinə gəlir:

Alıb havasını Alagöllərin,
Laçını, Şuşanı dolanıb gəlib.
O əsir dağların, gen dərələrin,
Qərinə dərdinə qalanıb gəlib.

Dolanıb haradan, gəlib hayandan,
Bir bulud ömrüylə yorğun, qaralmış.
Keçib Xocalıdan, Kərkicahandan,
Yaralar görübdü qaysaqlanmamış.

O bulud halınnan haralar gəzib,
Ölçüsü zamanın təkəri boyda.
Daşıyıb, bizlərə qınaq gətirib,
Bərgüşad axarda, Həkəri boyda.

Əsas meyar ölçüləri aktiv həyat və onun mənası, əldə edilənin cəmiyyət üçün faydalılıq əmsalı, insan unikalığının və orijinal fərdiliyinin tarınması olan cəmiyyətə çağırışdır. Bu, bütün güclər transformasiyası rolunu yerinə yetirən, hər bir toplumun millətə çevrilməsi üçün başlıca hərəkətverici qüvvə hesab edilən ədəbiyyatın gücüdür. O güc bir də onunla ifadə olunur ki, əsl ədəbiyyat insalığın içindən gələn ən ali duyğuların başlıca transformasiya mərkəzinə çevrilə bilsin. O da var ki, özünü tənzimləmənin yalnız bir koqnitiv komponentinə təsiri kifayət deyil, yetərli olmur. Əli bəy Hüseynzadənin təxminən 100 il əvvəl Bakıda keçirilən I Türkoloji Qurultayda işlətdiyi məşhur kəlamındakı kimi: "Topun göyə qalxması üçün onun hökmən yerə zərblə dəyməsi vacibdir" (Yada salaq ki, türk xalqlarının mədəni inteqrasiyasında mühüm bir mərhələnin əsasını qoymuş bu möhtəşəm qurultayın iştirakçıları böyük fikir yiyəsinin sözlərini ayaqüstündə alqışlamışdılar). Böyük fikir və əqidə sahibinin sözləri mübahisəsiz həqiqətdir ki, toplumun millətə çevrilməsinin başlıca generasiya mənbəyi onun zərblə yerə çırpılmağındadır və onun fəlsəfəsi qalxmağa layiq olan millətin yaratdığı ədəbiyyatda hökmən ifadə olunur. Bu sinxronlaşan tandem oynadığı gerçək rolu Mahirə Nağızının yaratdığı poeziya nümunələ-

rində görürsən və "Buludun gətirdiyi qınaq"dan bir ay sonra yazdığı "Get" şeirinin yaranmasını qanunauyğunluğun ifadəsindən doğduğuna əmin olursan:

Payız gəldi, ağacların bar vaxtıdır,
Dəymiş vüsal meyvəsini dərməyə get.
Düşmənimdən qisasımı al, vaxtıdır,
Sinəsi çat torpaqları görməyə get...

İstədim ki, tək Tanrıya qoşam səni,
Dualarım qoruyacaq, paşam, səni.
Get, gözləyir Laçın səni, Şuşam səni,
Bulaq üstə süfrəmizi sərməyə get.

İllər keçdi o gündən ki, yaralandım,
Yağı vurdu, paramparça paralandım.
Köçkün oldum, el-obamdan aralandım,
Get, onların cavabını verməyə get.

Bu, 30 ilə yaxın müddətdə xalqın sinəsinə yığılan qəhərin ifadəsindən daha çox Vətənin dərd və ağrıları özünün kü bilən insanın öz tarixi missiyasını yerinə yetirmək üçün yola çıxan əsgərə dualarla dolu ismarıqdır. Hər sətirdə sevgi dolu inam ifadə olunan şeirin ümumi ruhu ancaq qələbə istəyini deyil, haqqın bərpasını gözləyən milyonlarla insanın diləkləri kimi səslənir. O ifadələr yaradıcı şəxsin təfəkküründən doğan, istəyə çevrilən, harmoniya yaradan orijinallığı ilə cəlbedici olur. Bununla da, bəzi fərdi xüsusiyyətlərin ümummilli

keyfiyyətlərə çevirən parlaq detalların yaratdığı səhnə ilə üzbəüz qalırıq:

Gücün sənin- bu dünyada olan haqqım,
Göz dağımdır düşmənimdə qalan haqqım.
Yağı versin: o can haqqım, bu qan haqqım,
Haqq sənindir, öz haqqını almağa get.

Bərkiyibsən tənə, qınaq sınağında,
Get, qalmayaq bu dünyanın qınağında.
Özü seçib, boğulsun qan çanağında,
Tarix yarat, kitabında qalmağa get!

Bu, müharibəyə çağırış deyil, müharibənin rəmzi olan, onun mahiyyətindən yaranan insan qanının tökülməsi üçün təhrikə də bənzəmir. Bu, bir əsrdə dəfələrlə haqqı tapdalanan, torpaqları parçalanan, son 30 ildir ki, ərazisinin iyirmi faizindən çox hissəsi işğal altında qalan, 1 milyon əhalisi məcburi köçkünə çevrilən xalqın qarşısında dayandığı "Olum"- "Ölüm" sualına verilən cavabdır. Mahirə Nağıqızının müharibə haqqında o şeirlərini xatırlayıram ki, pasifist, antimüharibə xarakteri daşıyır. Onlar ətrafımızdakı insanların - tanış və dostların, qohum-əqrəbanın bildiyi, məktəblilərin deklamasiya kimi çatdırdıqları, ucadan təkrarlanan, həyatı müharibədən təsirlənən, indi həyatda olmayan şeirlər deyil. Bunlar, bəlkə də Azərbaycan oxucusu üçün ən bariz və məşhur olmayan, adi formada "hərbi poeziya" ilə əlaqəli səslənməyən şeirlərdir. Burada pafos və qəhrəmanlıq yoxdur,

müharibənin dəhşətlərinin təsviri demək olar ki, yoxdur. Onların dəyəri başqa yerdədir: mənim üçün bunların hamısı gələcək dünyada zorakılığın mümkünsüzlüyü və hər kəsin içində, rituallaşdırılmış məkanlardan kənarda baş verməli olan kədər işinin mümkünlüyü haqqındadır. Şeir, məncə, ancaq dünyanın tərəfində ola bilər. Bütün normal insanlar kimi mən də nə vaxtsa müharibələrin olmadığı, müharibə ideyasının öldüyü və yox olduğu bir dünyada oyanmaq istədim. Mahirə Nağıqızının "Şəhid Anasına məktub"unda o istəklə bərabər, bu gün çəkdiyimiz yükün ağırlığı, ağrıların göynərtisi yaşanır. Bu yanaşma mövcud standartlardan uzaq, ən uca amallar naminə olsa belə, oğul itirən, bu itki ilə içi qorun-qorun yanan Ana ilə qadın və ana şairin söhbətidir. Bu söhbətin içində ən böyük mənəvi yük görünsə də, orada hansısa bədii ifadə vasitələri axtarmağa dəyməz:

Duyuram ağrını, çəkilənləri,
Hansı yük düşübdür zərif çiyinə.
Bir ana qəlbinə əkilənləri,
Ancaq qəlbin bilər, danışar sənə.

Bilirəm, onunla tək danışarsan,
Gizlicə tutaraq oğul yasını.
Ancaq ürəyində özün qoşarsan,
Balana yaraşan oxşamasını.

Hesab etmirəm ki, bala itirən Ana ilə bundan daha
yaxşı, yaxşı olduğu qədər də mərhəm söhbətin şeirləş-

diyinin başqa haradasa şahidi olasınız... Bu, ancaq ağrının nə demək olduğunu bilən və o ağrının mükəmməl portretini çəkən şair-rəssamın yaratdığı rəsm nümunəsində bu qədər səmimi görünə bilər. Bu, Dərdin heykəlidir və bu heykəldə cizgilər o qədər sərrast seçilib ki, həmin mövcudluq qarşısında heyranlığını gizlədə bilmirsən. Söhbət həyatda olmuş və varlığı ilə Ananın dünyasına dad qatmış oğul itirən bir qadına verilən təskinlikdə deyil, o təskinliyin seçilərək təqdim edilməsindədir:

Yadına salarsan ağrı, sızıyla,
Dönüb, keçənlərin hər saatına.
Gözaltı etdiyin qonşu qızıyla,
Tamaşa edərsən toy-büsatına.

Arzular dillənər gələn şabaşda,
Nəğmə istəyərlər, nəğmələr xası.
Oturar məclisdə, yuxarı başda,
O balan, əynində şəhid libası.

İllər dəyişəcək, zaman keçəcək,
An ana calanıb dönər keçmişə.
Nəsillər dəyişər, vaxt dəyişəcək,
Dəyişməz qalacaq balan həmişə.

Təqdimat sarsıdıcı olsa da indən belə nəyin naminə yaşamaq lazım olduğunu təlqin edir, yaşamaq stimulu-
nun istənilən formada mövcudluğunu yada salır. Roman-
tizm ilə sərt realizmin sintezi belə qarşımsındadır. Fikir

verin, şair "Vətən", "Xalq", "Millət" hayqırtısı etmir, amma usufca fərdləri güclü edən millətin, onun iradəsinin ifadəsi olan dövlətin mövcudluğu üçün fanatikcəsinə yox, düşünərək seçilən yolun axarını və o axarda bəzən lal, bəzən səsli-küylü keçən ömrün mənasını hansı xəfifliklə təqdim edir:

Millətlə bölüşdün ciyarparanı,
Bu da bir qədərmiş- istəmə, istə...
O özü istədi, verdiyin qanı,
Axıtdı sevdiyi torpağın üstə.

Bu cavan yaşında ağaclar əkdİ,
Qanıyla suvardı- bitən göyərsin.
Xalqın namusunu, arını çəkdi:
Təkim, üzü gülsün, Vətən göyərsin.

Bu, istedadlı şairin Vətən və onun yolunda Şəhid olan insanın üzvi bağlılığını göstərən səhnədir və etiraf edək ki, Mahirə Nağıqızının yaratdığı bu səhnənin ömrü əbədiyyət qədərdir. Əbədiyyət anı ancaq həmin məqamı əbədiyyətə çevirən insanla bərabər donan və necə var, o cür də qalan məkan və zaman deyil, o anın öz hekayətini danışan tarixdir. Mahirə Nağıqızının şeirlərində eşidilən həmin hekayətdir və "Görünür" şeirində lirik Mən o hekayəti auditoriyasına necə var eləcə danışır. Burada hansısa poetika və yaxud mübaligə elementi görə bilməyəcəyinizə bəri başdan əmin ola bilərsiniz. Onu da xatırladaq ki, bu hekayət 30 illik həqarət dolu yaşantılara

etiraz effekti də yaratmır, olmalı olanların baş verdiyini öz oxucusu ilə bölüşür:

Cəbrayıl da qaldırdığın bayrağın,
Əsgər, sən in, dörd bir yandan görünür.
Uzaq deyil can atdığı oylağın,
Beş addımda Zəngilandan görünür.

Savalanda yatan igid oyandı,
Bayrağıdır, qan-qırmızı boyandı.
Yağı düşman qaçaraqda dayandı,
Əhvalından, qırımından görünür.

Nə möhtəşəm tarix yazdın dəftərə,
Oxunacaq, deyiləcək min kərə.
Adımızı ucaltmışan göylərə,
Bütün Qafqaz dağlarından görünür.

İçindəki duyğuların dil açdı,
Yetər!- dedin ki, millətim əl açdı.
Qədəm basdın, küll Qarabağ gül açdı,
Dağın-daşın novrağından görünür.

İnsanın yaşadığı ən böyük duyğu sevinc və ya kədər deyil, onları yaradan hadisədir və şeirin lirik məni həmin hadisənin salnaməçisi kimi baş verənləri ancaq müasirlərinə deyil, gələcək nəsillər üçün danışır. Burada metafora bəlkə də arxa plana keçərdi, ancaq hadisələrin

mənzərəsinin yaratdığı hiss və həyəcan buna imkan vermir və oxucu möhtəşəm səhnəni izləyir:

Hanı, gəlir-hanı, gəlir?- dedilər,
Xankəndinin Xanı gəlir- dedilər.
Adı gəlir, sanı gəlir- dedilər,
Çıxsan, Cıdır Meydanından görünür.

İlham yazdı yeni dövrü, zamanı,
Odur xalqın umud yeri, gümanı.
Bu Millətin tarixinin hər anı,
Heydər baba dastanından görünür.

Nağızının şeir texnologiyası, oradakı mövzunun təqdimat forması adət etdiyimiz standart formulada təqdim edilmir və buna görədir ki, bəzən deyilən dəhşətli şeylər kiçik bir mahnı effekti verir. Burada pafos deyil, faciəvi yüngüllük və təvazökarlıq özünü göstərir. Oxucu ona əmin olur ki, müharibə onu əbədi olaraq dəyişdirən dinc kənd həyatının işğalı kimi qəbul edilməlidir. Optika, günəş şüalarında məğlub olmuş bir tankın göründüyü uşaq qavrayışından, qanlı xəyallardan atasına qədər gedib çatan yolda sonsuz yol açan bir yetkinin travmasına keçir. Şeirlə baş-başa qalan insan üçün bu mətn ona görə dəyərlidir ki, burada pafos və tərənnüm ehtiyacından azad, hətta onu inkar etmədən müharibəni yaşamışın əsl nəsil təcrübəsini yaşayır. Bunun üçündür ki, xor susur. Soloda səslənən və bizə yetən mahnıda onun polifoniyası, faciəsi və pafosu belə bir təcrübəni çat-

dırmaq üçün uyğun deyil, fərqli musiqi, intonasiya, səs lazımdır. Burada ovqatın ümid verən canlılığı, həyatın fəlakət və ya ürəyi yerindən oynadan sevinc olduğu yaddaş və ya təhtəlşüurda yuva salan təsdiqi görünür: orada göz yaşı və qan var, günəş şüaları var, artıq becərməsi davam edən başqa bir torpaq, buğda dənəsi və bir də həyatın davam etdiyi bir dünya var. Bütün bu baş verənlər içində qulağınıza çatan da yox, qəlbinizi yerindən oynadacaq o səsi eşidəcəksiniz:

Ey tarixi sətir-sətir yaradanlar,
Nə şanlısınız, şanınıza salam olsun!
Qalacaqdır bu tarixdə var olanlar,
Silinməz ad-sanınıza salam olsun!

Rəzil oldu bizi qüvvə saymayanlar,
Qanda batdı qan içməkdən doymayanlar.
Bu milləti yıxılmağa qoymayanlar,
Dünyada hər anınıza salam olsun!

Adı qalar zaman-zaman Sər doğanın,
İzi qalmaz hər olanın, hər doğanın.
İlham, sənin, Rəcəb Təyyub Ərdoğanın,
Həmişə var canınıza salam olsun.

Bu, şairin ifadə etdiyi həqiqətlərin yaratdığı, ürəyinizi lərzəyə salacaq səsdir. 30 ilin əzab dolu yollarını cəmi 44 günə gedən "tarixi sətir-sətir yaradanlara" ünvanlanan o səsdə qələbənin müəllifləri və icraçıları, o

qələbənin zinəti olan şəhidlərimiz və qazilərimizi vəsf edən şeir deyil, həyat manifestinin səsləndiyinin fərqlində olacaqsınıza şübhə etmirik:

Şəhidlərim, haqqınız var çiynimizdə,
Kəfən geydik, qalacaqdır əynimizdə,
Çıxmayacaq, yaşayacaq eynimizdə,
Tökülən al qanınıza salam olsun.

Ələm idi, qüssə idi hər çağımız,
Otuz ildən sonra güldü növrağımız.
Dalğalandı Şuşada al bayrağımız,
Qurban olum, hamınıza salam olsun..!

Nağızı bu torpağın bir övladı,
Nələr çəkdik bu illərdə, çıxmaz dadı.
Çatmayıbdır, hələ karvan yollardadı,
Mətin gedin, yolunuza salam olsun!

Yaradıcılıqda yanaşma müxtəlifliyi var. Bəziləri daha çox rəşional düşüncəyə arxalanır, bəziləri obrazlı təfəkkürə; bəziləri - ciddi sübutlar üçün, digərləri - təfərrüatların və təfərrüatların təqdimatı üçün; kimsə öz üstünlüklərini proqnostik sahədə, kimsə isə tarixi analogiyalarda səfərbər edir. Nəticədə peşəkarın mahiyyəti konkret olaraq təzahür edir - insana və cəmiyyətə xidmət. Şəxsiyyət dünyası ayrılmazdır, onun komponentləri arasındakı əlaqələr qırılmazdır, ona görə də onların hər birini ayrıca xarakterizə etmək çətinidir. Mahirə Nağızı-

zının baş qəhrəmanı hər birimizin öz həyatında nə zamanşa gördüyü, ürəyində gəzdirdiyi, lakin portret cizgilərini tam şəkildə çatdırı bilmədiyi İnsandır. Bu obraz xanım Nağızının söz fırçasının təqdimatında nə qədər möhtəşəmdir və etiraf edək ki, bu möhtəşəmliyi ancaq və ancaq "Doqquzuncu dalğa" tablosunda müşahidə etmək olar. "Ona" şeirində həmin insanın portreti o qədər tam və tam olduğu qədər də doğmadır. O portret-də hər bir kəs gördüyü və yaxud görmək istədiyi şəxsin hansısa xüsusiyyətini tapa bilər, ona görə ki, həmin şeirdə O-nun ilk baxışda, özünəməxsus kimi görünən cizgiləri ümumiləşdilib. Bu, şairin obrazlı təfəkkürünün yaratdığı portretdir:

Bir dəfə düşəndə fırtınasına,
Unuda bilməzsən o gündən bəri.
İstər bir dəfə gör, yüz kərə sına,
Həyat bir dənizdir, tale- lövbəri.

Mənim taleyimsən, bilirəm bunu,
Həyatda özümü bildiyim andan.
Görmüşəm qurtaran Sən olduğunu,
Çoxunu lövbərtək fırtınalardan.

Belə söyləyibsən hamımıza, bax:
İnsanın lövbəri ağıl, əməkdir.
Həyat dənizində lövbərsiz olmaq,
Ümitsiz yollara çıxmaq deməkdir.

Bu, Mahirə Nağıqızının təqdim etdiyi portretdə onun yaradıcılığı üçün xarakterik olan başlıca keyfiyyətin, səmimiyyətin işığında qabarıq görünən, özündə insani dəyərləri ifadə edən məqamlardır. Ümumiyyətlə, hər məqamda ədəbiyyatımızda orijinal, bənzərsiz olduğu qədər də səmimi şeirlər müəllifi kimi qarşımıza çıxan Nağıqızının təbiət və insan aləmindən olan obrazlar sanki bir-birini əvəz edir. İlk növbədə ona görə oxucuya belə gəlir ki, bu şeirlərin böyük əksəriyyətində insan həyatı, kainatın həyatı ilə eyni qanunlara tabe olur, varlığı günəşin hərəkəti ilə müəyyən edilir: səhər yerini günortaya, gündən axşama, axşam - gecəyə, günəşin doğması - qüruba verir. Dəyişən məkan və zamanda dəyişməyən birçə şey diqqəti çəkir, o da, mərhəmətlə dolu qəlbdir və oxuduqlarınla birgə canlı prosesə qoşularaq Lövbər Adamın mənəvi dünyasına ekskursu davam etdirirsən. Şeirdə lövbər adam kimi təqdim olunan obraz daşdığı dəyərlərlə bu cür görünür:

Lövbər səbrin ilə çəkdin, qardaşım,
Ana qayğısını, bacı yükünü.
Səbri Allah verdi, bundan danışıq,
Sən özün qazandın böyüklüyünü.

Bu yola çıxandan nə var, həmənsən,
Elin həyan gördü, dost köməyini.
Harada olsan da qəribədir, sən,
Bir dəfə görmədik dəyişməyini.

İmdad diləyirdim, qapın döyürdüm,
Əl tutdun, baxmadın doğmayam, yadam.
Yaxşı ki, yaxşılar qiyməti gördüm,
Bu ümid yeridir, ay lövbər adam.

Ədəbiyyatda həqiqətən nəyəsə nail olmaq istəyən insan heç bir maneəyə boyun əyməz. Həmin ədəbiyyat nümunələrini yaradanın öz oxucusuna təlqin etmək istədiyi bu həqiqətdir. Hesab edirik ki, Mahirə Nağıqızının şeirlərini oxuyanlar sevginin simvolik portretini görə bilirlər. Qadın metaforasında belədir: daim dəyişən dalğa, ağacın budağına qonan və elə qonduğu yerdə əbədlilik qalacağı zənn edilən quş, nəhayətsiz görünən göylərdə bir an da görünən bulud, qayalıq yanında bitən gül, bunlar hamısı təbiətin vahid mənzərəsinə çevrilir, eyni zamanda sevginin daxili görünüşünü simvollaşdırır. Sevgilinin obrazında isə təbiət aləmində həyatın ən yüksək dolğunluğunun əlamətləri olan xüsusiyyətlər üstünlük təşkil edir: gülüş, əbədi dəyişkənlik və üzünə hopmuş sevgi. Şübhəsizdir ki, şairin poetik kəşflərini qiymətləndirən sonrakı nəsillərin simvolist şairləri Nağıqızının insanı narahat, ikili, ziddiyyətlərlə dolu bir varlıq kimi başa düşməsinə xüsusilə qeyd edəcəklər. Ziddiyyətlər həm insan dramlarının mənbəyidir, həm də eyni ziddiyyətlərlə dolu dünyanı tanımaq imkanındır. İnsan ruhunu təşkil edən əsas ziddiyyətlərdən biri də onun indiki və əbədi, yerlə səmavi olana bərabər aid olmasıdır. O məqam "Məbəd ürəyin" şeirində xüsusi ilə diqqəti cəlb edir. Şeirdə oxucu lirik "Mən"-in "şəninə şeirlər yazmaq

Mahirə Nağıqızı

istədiyi" kəsə bəslədiyi məhəbbətin izharından daha çox, o sevginin müqəddəsliyini reallaşdıran duyğularla çırpınan ürəyini oxuyur.

İstədim şəninə şeirlər yazam,
Bənzəri olmasın biri- birinə.
Günlərin bir günü burda olmasam,
Ürək sözlərimi söyləsin Sənə.

Hər səhər dan yeri sökülməmişdən,
Dolsun otağına ətri çəməninin.
Özün də bilmədən, hiss etməmişdən,
Açasan gözünü zərrimdən mənim.

Zaman keçdikcə dünyaya başqa gözlə baxmağa başlayırıq. Hər şey fərqli olur, ancaq bütün zamanlarda dəyişməz qalan, bizimlə birgə yol gedən sevgisi əbədidir. Böyüyürük, uzaq uşaqlığımızda və ya bu yaxınlarda baş verənləri sevinclə xatırlayır, daha sonra böyük təcrübəyə malik insanlar olaraq baş verən hər şeyi təhlil edirik. Onda, on il bundan əvvəl bu, bizə global problem kimi görünürdü, indi isə o, hətta əhəmiyyətsiz də görünə bilər. Dünən heyrləndiyimiz nəyisə bu gün adilik kimi qəbul edirik. İnsan üçün adiləşməyən bir dəyərin mövcudluğunu isə hər məqamda görməyə hazır olun. Hə, bu odur- sevgi ilə döyünən, çırpınan ürək və adi, sakit payız günündə mürgülü-mürgülü sahilə toxunan, sanki təbiətin verdiyi unikal məqamdan bəhrələnərək qumun üzərinə ürək sözlərini yazan dəniz dalğaları. Bilmirik, o

Lövbər adam

dalğalar sahil qumlarının üzərinə çoxlarımızın oxuya bilmədiyi əlifba qrafikası ilə nə yazıb, amma yüzə-yüz əminliklə demək olar ki, orada dənizin sahil sevgisi haqqında nəşə var. Qəribədir, deyilmi, Mahirə Nağıqızının "Məbəd ürəyin" şeirini oxuduqca gözlərinizin önünə dəniz dalğalarının qumun üzərinə yazdığı, lakin çoxlarımızın oxuya bilmədiyi sözləri oxuyacağınıza əmin olun:

Ümid qapısı da donar, açılmaz,
Qəlbini tənhalıq, təklük sıxarsa.
Şeirlər ovutsun qəlbini bir az,
Aparsın qüssəni, qəmin- nə varsa.

Qışda isindirsin evi, eyvanı,
Yayın istisində düşsün şəh kimi.
Gecələr o desin, çalsın laylanı,
Səhərlər üzünə dəysin meh kimi.

Bu, hisslərin ifadəsi deyil, qəlbində konkretləşmiş ünvana göndərilən ismarıcdır: səndən gəlməyini xahiş etmək üçün deyil, həmişə gözləyəcəyimi xəbərdar etmək üçün yazıram. Şairin lirik "Mən"-i həqiqi platonik sevgisi ilə diqqəti mənəvi gözəlliyə, müraciət etdiyi şəxsin ağına, ruhuna yönəldir, tədricən Ən Uca Gözəlliyin ünvanına- Məbəd Ürəyə üz tutur, Tanrıya baş əymək üçün oranı ünvan seçir. Fikir elə bir leksik konfigurasiyada təqdim edilir ki, bu eşqin mahiyyətini, nədən yarandığını bilmək olsa da, onun nə zamansa etiraf olunacağı bəlli deyil. Oxucu dünyanın ən məsum hissləri ilə bərabər, ən

məşum gerçəkliklə üzbəüz qaldığının fərqində olmur. Bəlkə də buna görədir ki, dünyanın ən möhtəşəm şeirləri etiraf olunmayan, oluna bilməyən sevginin pıçıltılarında gizlənir:

Dünyayla işim yox, yoxdur bir davam,
Onu mən yaratdım- bax, bu əlimlə.
Qəlbində qurduğum göyərçin yuvam,
Bilirəm, qızacaq şeirlərimlə.

Kimsə endirəməz səni o taxtdan,
Olma mənsiz belə, taleyə küskün.
Ürəyin məbədim olduğu vaxtdan,
Orda baş əymişəm Tanrıya hər gün.

İstər insanlığın mövcud gününü, istər onun sabahla bağlı arzularının ifadə formalarını qədim ədəbi nümunələrində- folklorda necə əks olunduğunu müşahidə edibsiniz. Elə, XIX əsrin ən nəhəng tənqidçilərindən biri Qriqori Belinski həmin müstəvidən çıxış edərək folklor nümunələrindən bir o qədər də fərqlənməyən antik ədəbiyyatı təxminən bu cür xarakterizə edirdi: "Bəşəriyyətin uşaq təfəkkürünün yaratdığı dəyərlər". Bu, həmin dəyərlər toplusu idi ki, özündə sadələvh göründüyü qədər indinin özündə də aktual kimi görünən sualları ehtiva edirdi. İstər Elladada, istər dünyanın nəbzinin döyündüyü qədim Romada, istərsə də hun imperiyasının hüdudlarını türk atlarının qaçış sürəti ilə müəyyənləşdir-mək istəyən Atillanın bərqərar etdiyi imperiyada yara-

nan, istisnasız olaraq bütün ədəbi nümunələrdə səslənən o sual müasir ədəbiyyatda da epizodik eşidilmir. Mahirə Nağızının şeirlərindəki metaforalarla o sualların bəzilə-rini nəinki eşidir, hətta intuitiv olaraq onların bəzilərinin cavablarını da verə bilirik. Bu, dünya və onun formu-lasını dərk etmək cəhdi də sayıla bilər. Bu sullar "Sal-lanar" şeirində belə səslənir:

Qoca dünya səni, məni kürüyər,
Arı kimi pətəyindən sallanar.
Ariflərin kürəyində yeriyər,
Nadanların ətəyindən sallanar.

Nə günahı, nə savabı- bilinməz,
Sual alar, son cavabı bilinməz.
Kim ilədi haqq-hesabı, bilinməz,
Şər olanın kələyindən sallanar.

Taleyini göydə gəzən kəslərin,
Muncuq təkin baxta düzən kəslərin,
Dərman gəzib dərdə dözən kəslərin,
Umudunun dirəyindən sallanar.

Etiraf edək ki, mahiyyətə yeni olmayan bu sual-ların fəlsəfəsində Dünyanın axarını, onun qanunauyğun-luqlarının konfiqurasiyasını öyrənmək istəyindən daha çox həmin düzənə hey-rət qarışıq etiraz notlarını duy-mamaq olmur. Sualların qoyuluşunda Yunus Əmrenin sufilik dünyagörüşünün, Nəsimi fəlsəfəsinin qollarından

biri dərvişiliyin və yaxud "Çöl daşını çöl quşuna atma-
mağa" çağırışını edən Xətainin həyat haqqında sistemə
çevrilməsə də, formalaşmış baxışları açıq-aydın görünür.
Bu, həyata baxışın ifadəsi olmaqla daha çox diqqəti cəlb
etsə də, dünyanın mizan-tərəzisinin misqal-misqal deq-
radasiyaya məruz qalması barədə həyəcan səsinə daha
çox oxşayır:

Ver- deyənin kisəsidi bu dünya,
Can- deyənin masasıdı bu dünya.
Qocaların əsasıdı bu dünya,
Cavanların biləyindən sallanar.

Kim yeridi, kim yıxıldı- vaxta bax,
Kimi düşdü, kimi qalxdı- taxta bax.
Tərəzisi, mizarı da baxtabaxt,
Tamarzının çörəyindən sallanar.

Aldığı nə, verdiyi nə- bilinməz,
Yolçusunun dərdi-səri bölünməz.
Bəxtəvərin gözlərinə görünməz,
Binəsibin ürəyindən sallanar.

Ümitsizlik dənizində şahə qalxan dalğaların ar-
xasındakı Günəş işığını bir dəfə də olsa görübsünüzmü
və hesab edirik ki, Mahirə Nağıqızının şeirləri üçün
xarakterik olan o səhnə dünyadan bədgüman olanların
belə, qəlbindəki işıq zərrəciklərinin nura çevriləcəyinə tə-

minatdır. Bu, əbədi Haqqın simvoluna dönən dəyirmançı
xəlbiridir:

Yeri-göyü bir-birindən keçirər,
Yolçusunu dərd-sərindən keçirər.
Dəyirmançı xəlbirindən keçirər,
Fırınçının ələyindən sallanar.

Tarla becər, bağ yetişdir, bostan ək,
Bar görməzsən o verməsə əl- ətək.
Səbirsizi qoyub gedər tənha, tək,
Daşsəbirin kürəyindən sallanar.

Ömür verməz, ömür alar talayib,
Nəsil-nəsil oda atıb, qalayib.
Kimi gəldi, necə gəldi tovlayıb,
Bir nəfərin yedəyindən sallanar.

Adətən təbiətin təsviri darıxdırıcı olur və istisnasız
olaraq bu "darıxdırıcılıq" rəssamlara aid deyil və yuxa-
rıda verilən fikirləri daha çox sözlə təbiət təsvirlərinin
"çəkilişi ilə" məşğul olanlara aid edirlər. Dəqiqləşdirmə
aparsaq, bunun nəsrə elə də çətin məşğuliyyət olma-
dığını, "çətinliklərə" daha çox, ikiqat poeziyanın məruz
qaldığını deyirlər. Nadir hallarda onların arasında təbii
olaraq işlənməmiş və qafiyələrlə ifadə olunan bir şey
tapa bilərsiniz. Bu, ancaq onunla bağlı deyil ki, natür-
mort- cansız təbiətin, əşyaların təsvirini ehtiva edir, həm
də onunla izah edilir ki, hətta dolğun gözəllik yaradan
canlı təbiətin özünü bütün kaloriti ilə verməyi hər kəs

Mahirə Nağıqızı

bacarmır. Bu, ətraf mühitin dərkində yaşanan problemlərlə deyil, duyumun insan qəlbində doğurduğu akustika ilə izah oluna bilər. Həmin akustik situasiyanı Mahirə xanımın "Natür-mort" şerində nəinki hiss edirsən, elə həmin akustikanı, sözün birbaşa mənasında, yaşayırsan.

Nə cür şaxta ola, necə qar düşsə,
Hürküdüb tərptəməz bir gülü burda.
Elə bil köçünü salıb həmişə,
Duman gəzinəcək mürgülü burda.

Hamamçay qılınctək girib qınına,
Bahara saxlayıb tək gümanını.
Qısılb Kürmükçay qış yuxusuna,
Üstünə çəkib də dağ dumanını.

O qədər canlı mənzərədir ki, şəxsən mən heyrlənməyə bilmirəm. Sanki o sakit qış gününün peyzajını müşahidə edirik, hətta ağappaq bulud topasının başımızın üzərindən asılıb qaldığınının da fərqi olmur və heyrlə az-az hallarda bu gözəlliyin içinə düşmüş insanlar kimi Yezlidağın ən uca nöqtəsində qanadlarını açaraq uçan şahini izləyirik. Bir azdan artıq ovunu hədəfləyən quşun sürətlə ovunun üzərinə uçacağı anı göz-
ləyirik:

Şahin manşırılıb ovunu, deyən,
Vurur dövrəsini Yezlidağında.
Meşədə ağaclar qara bürünən,
Gülçöhrə gəlindir öz duvağında.

Yığıb nə səbri var, cığıra baxar,
Vaşaq daldalanıb ağac dalında.
Nə imkan yaradar, nə şans buraxar,
Bir canlı adlasa ov misalında.

Quşların səsi də kəsilib tamam,
Hamısı çəkilib öz yuvasına.
Elə bil bu saat burda olmasam,
Uçub gələcəklər qar havasına.

Çoxumuzun həsrətində olduğu qış romantikasından aldığı adrenalini ancaq rəvan, dolğun, klassik qafiyələrin yaratdığı mənzərə deyil, böyük sevgi ilə təqdim edilən qış peyzajının verdiyinin fərqi oldunuzmu? deyərdim. Yağış içəri girir, yarpaqları palçığa tapdalayır - yaxşı müqayisədir və mən heç yerdə rast gəlməmişəm. Hər bir şeiri müşayiət edən fotosəkillər yaxşı seçilmişdir - onlar müvafiq əhval-ruhiyyəni artırır, mövsüm və günün vaxtı üçün uyğun video ardıcılığı qurur.

Müəllifin şeirləri çox obrazlıdır - onları xüsusi edən də budur. Burada, məsələn, üfüq səmanın bir hissəsinə çevrilir və qeyri-adi bir sənət əsəri ortaya çıxır.

Bu qısa şeir, şübhəsiz ki, oxucular üçün trendə çevriləcək və bu da təbii: ürək həmişə sevilən birində bir cavabla qarşılaşmaq istəyir, bu istəklə də ona tərəf uzanır.

Mahirə Nağıqızı şeirlər toplusunda nadir hallarda doğma torpağının coğrafi hədudlarından kənara çıxır. Bunun qəsdən edilib-edilmədiyini deyə bilmərəm, amma

bu yolla kolleksiyanın bütövlüyü əldə edilir. O kolleksiyada hər şey lirikdir: bu şeirlər uyğun romantik əhval-ruhiyyə ilə bərabər, Azərbaycanın unikal təbiəti barədə oxucusunda dolğun təəssürat oyatmaq üçün hazırlanıb:

Elə bil qəflətən yağıbmış bu qar,
Gözümə nə deydi: donux, karıxmış.
Bir vədə verməmiş, etməmiş ilqar,
Vədəsiz qonaqmış İlisuda qış.

Nə cür şaxta ola, necə qar düşə,
Hürkütməz elə bil bir gülü burda.
Elə bil köçünü salıb həmişə,
Duman gəzinəcək mürgülü burda.

Mahirə Nağızının şeirləri oxucusunda təkcə emosiya yaratmur, onun yaradıcılığının hər bir məqamında müəllifin maarifçilik missiyasını görmək mümkündür. Bu tendensiya şairin yeniyetmələr üçün yazdığı şeirlər kolleksiyasında görmək həm də ona görə xoşdur ki, müəllifin qəlbinə yerləşən yeniyetməlik duyğuları ilə bərabər, müəllimlik hissənin arxa plana keçmədiyinin şahidi olursan və deyim ki, bu cür epizodlarla hər vaxt və hər yerdə rastlaşırıq. Müəllifin nitq aydınlığını, əlbəttə, Karl Marksın dediyi kimi, fikrinin aydınlığı ilə düz mütənasibliyinin nəticəsi olaraq qəbul edərək ona bu xeyrxah və olduqca faydalı işini davam etdirməyi arzulaya bilərik. O cür şeirlərdən biri, "Nitq hissələri" bu xüsusatda xüsusi ilə maraqlıdır:

Bircə sözlə yaranan
İnsan özü yaratdı.
Axtardı məna tapdı,
Sonra sözü yaratdı.
Söz - qaranlıq komaya
Nur verən baca oldu.
Söz - Tanrıdan aşağı,
Bəndədən uca oldu.
Çəşid-çəşiddi sözlər,
Məna, hikmət bildirir,
Ad əlamət, miqdarı,
Ya hərəkət bildirir.
Hər birinin mənası,
Hər birinin öz yeri,
Çəşidləyib beləcə,
Düzdü söz alimləri.
Sıralayıb nə nədir,
Nəyin nəsi dedilər.
Yarandı söz qrupu,
Nitq hissəsi – dedilər.
Sözlər də insan kimi,
Köməkçisi, əsası,
Biri tamdır, birinin
Natamamdır mənası.

Hesab edirik ki, Mahirə Nağızının "Lövbər adam" kitabındakı "Ön söz"ü oxuyursunuzsa, mütləq onu sona çatdıracaq və sizlərdən hər biriniz də heyrlənəcəksiniz. Sözüün imkanlarından bəhrələnərək onun poetikasını

yaratmaq hər bir yaradıcı şəxsə müyəssər olmur.
İnanıram ki, buna kitaba daxil edilən şeir və bayatıları,
hər kəsi heyrləndirəcək səlis dili ilə yazılan hekayələri
oxuyanda hər biriniz əmin olacaqsınız.

*Aynur Sabitova,
Filologiya üzrə elmlər doktoru, professor.*

Azərbaycanım

Hərə bir ərə döndü,
Sana, Azərbaycanım!
Millət əsgərə döndü,
Ana Azərbaycanım!

Xankəndidir, Şuşadır,
Ümidlə baş-başadır.
Ruhumuzu yaşadır
Sona Azərbaycanım!

Füzuliyə çatmışam,
Canına can qatmışam.
Düşmanı boyatmışam
Qana, Azərbaycanım.

Yağı çəksin canından,
Çıxarmasın yadından.
Alova dön, odundan
Yana, Azərbaycanım!

Aldın şəhid qanını,
İtirmədin anını.
Dostunu, düşmanını
Sına, Azərbaycanım.

Nağızıdır adım,
Oğlun, qızın hayladım.
Qayalardan topladım,
Xına, Azərbaycanım!

17.10.2020

Salam olsun

Ey tarixi sətir-sətir yaradanlar,
Nə şanlısınız, şanınıza salam olsun!
Qalacaqdır bu tarixdə var olanlar,
Silinməz ad-sanınıza salam olsun!

Rəzil oldu bizi qüvvə saymayanlar,
Qanda batdı qan içməkdən doymayanlar.
Bu milləti yıxılmağa qoymayanlar,
Dünyada hər anınıza salam olsun!

Adı qalar zaman-zaman Sər doğanın,
İzi qalmaz hər olanın, hər doğanın.
İlham, sənin, Rəcəb Təyyub Ərdoğanın
Həmişə var canınıza salam olsun.

Şəhidlərim, haqqınız var çiynimizdə,
Kəfən geydik, qalacaqdır əynimizdə.
Çıxmayacaq, yaşayacaq eynimizdə,
Tökülən al qanınıza salam olsun.

Ələm idi, qüssə idi hər çağımız,
Otuz ildən sonra güldü növrağımız.
Dalğalandı Şuşada al bayrağımız,
Qurban olum, hamınıza salam olsun!

Nağıqızı bu torpağın bir övladı,
Nələr çəkdik bu illərdə, çıxmaz dadı.
Çatmayıbdır, hələ karvan yollardadı,
Mətin gedin, yolunuza salam olsun!

10.11.2020 - Bakı

**Tarix yazan əsgər
(Qazax sərhədçilərinə)**

Azərbaycan sərhədçisi, gözlə səddi,
Qoru onu gözün kimi, dayağı ol!
Vətəninin sərhədidi, əmanətidi,
Şərəfindi, ona oğul sayacağı ol!

Düşmən qarı, qəlbi xəbis, amanı yox,
Gecə gələr, gündüz gələr, çıxmaz səsi.
Belə dayan: qəlbin isti, ağlın soyuq!
Onunladır qələbənin təntənəsi.

Burda sərhəd məftili də, dirəyi də,
Köklərindən qidalanan ruhun sənin.
O köklərin tarixini ürəyində
Saxlamağın hədəfidir qələbənin.

Həmin tarix yazılıbdır xalqımızın
Yaddaşında, indi gəlir bir an kimi.
O tarixin ocağında oda qızın,
Qoru yurdu Bəkil oğlu İmran kimi.

Bu gün sənsən, mənəm, odur tarix yazan,
Bu da olsun o kitabdan bircə varaq.
Yazılanı bu dünyada olmaz pozan,
Qılnc kimi qından çıxar sıyrılaraq.

Azərbaycan sərhədçisi, gözlə səddi,
Qoru onu gözün kimi, dayağı ol!
Vətənin sərhədidi, əmanətdi,
Şərəfindi, ona oğul sayacağı ol!

16.08.2020 - *İlisu*

Buludların gətirdiyi qınaq

Şahdağa qar yağıb, Oğuza leysan,
Əsən dəli külək andırır qışı.
Nəyə tələsirsən, hara yağırısan,
Kimə qəzəblisən, payız yağışı?..

Nəyin qubarıdır yığılıb bu cür,
Qurub yuvasını qara buludda?
Gözucu baxanda qəlbi görünür,
Dərdi, qüssəsi var gör neçə adda...

Alıb havasını Alagöllərin,
Laçını, Şuşanı dolanıb gəlib.
O əsir dağların, gen dərələrin,
Qərinə dərdinə qalanıb gəlib.

Dolanıb haradan, gəlib hayandan,
Bir bulud ömrüynən yorğun, qaralmış?
Keçib Xocalıdan, Kərkicahandan,
Yaralar görübdü qaysaqlanmamış...

O bulud halınnan haralar gəzib,
Ölçüsü zamanın təkəri boyda.
Daşıyıb, bizlərə qınaq gətirib,
Bərgüşad axarda, Həkəri boyda.

Şahdağa qar yağıb, Oğuza leysan,
Əsən dəli külək andırar qışı.
Nəyə tələsirsən, hara yağırısan,
Kimə qəzəblisən, payız yağışı?..

23.08.2020 - Bakı

İsmaqlanan dua

Bu nədir düzülən ömrün yolunda,
Dayanıb birbəbir, durub səf-səfə?..
Yolunda duranlar lazım olanda,
Gözünə görünməz, gülüm, bir dəfə!

Amma ya görmədin, ya görünmədim,
Bilmədin yolunda bitib qalan var.
Nə özün hiss etdin, nə deyəmmədim,
Quruca kölgənə qurban olan var.

Adınla yol gəlir biri nə vaxtdan,
Yeriyir getdiyi yer bəlli kimi.
Möcüzə gözləmir haqdan, nahaqdan,
Baxır sabahına təsəlli kimi.

Ağlına nə gəlsin, hardan biləsən,
Biri səndə görür dünya varını.
Yuxudan durdumu, hər səhər erkən
Sənə ismaqlayır dualarını.

Çəkir sinəsinə, çəkir doyunca,
Ətrini aldığı havadan çəkir.
Allahdan aşağı, bəndədən uca -
Adını bir nəfər ucadan çəkir.

Bu nədir düzülən ömrün yolunda,
Dayanıb birbəbir, durub səf-səfə?..
Onlar bilirəm ki, bircəcik anda,
Bir tük qurban etməz Sənə bir dəfə!

16.09.2020

Millətin bağrında bitən il

Günlər gəlib-keçib illər olacaq,
Dünyada nə varsa, dəyişməz deyil.
Dəyişməz qalacaq əbədi ancaq
Ən böyük tarixdək iyirminci il.

Bu ili sən yazdın əbədiyyətə,
Silinməz, qopsa da tufanlar əgər.
Beləcə qalasan dönüb heykələ,
Millətin bağrında əbədi, əsgər.

Şəninə qoşulan nəğmələrinin
Odu ürəklərdə qalar həmişə.
Adınla körpələr böyüyər sənin,
Qürurlu, başıdik baxıb keçmişə.

Ən böyük kitabdır elin yaddaşı,
Ordadır təsviri hər bir anının.
Beləcə ad qazan, bu cür ad daşı,
Əmriylə Ali Baş Komandanının!

Dədələr ən şirin xatirəsitək
Onun dövrəsində çatacaq ocaq.
Yaddaş vərəqini açıb da tək-tək,
Ötüb-keçənlərdən söhbət açacaq.

Nəvələr gözünü dikib ocağa,
Diqqət kəsiləcək deyilənlərə.
Hərənin qəlbindən qəhrəmanlara
Oxşamaq keçəcək gündə yüz kərə.

Günlər gəlib-keçib illər olacaq,
Dünyada nə varsa, dəyişməz deyil.
Dəyişməz qalacaq əbədi ancaq
Ən böyük tarixdək iyirminci il.

26.12.2020 -
İlisu

Salam olsun

"Türkəm", - deyib hər doğanın
Amalına salam olsun,
Rəcəb Təyyub Ərdoğanın
Kamalına salam olsun.

"Azərbaycan – bağrım", -deyən,
"Ağrısıdır ağrım" ,- deyən.
"Qardaş", - deyən, "Yavrum", - deyən
Yollarına salam olsun.

Könüllərdə bina olan,
Var ol, haqdan yana olan.
Şəhidlərin xına olan
Al qanına salam olsun.

Qarabağım cadar-cadar,
Ürəyində qalıb qubar.
Ona aparan sövdəgar,
Karvanına salam olsun.

Nə ərz edim kəlməbaşı,
Daşı, cümlə yükü daşı.
İlhamın əziz qardaşı,
Ad-sanına salam olsun.

Nağıqızı, az de, deyin,
Qardaş verər dərdə çiyin.
Kəlbəcərdə Mehmedciyin,
Salamına salam olsun.

30.07.2020 - *İlisu*

Şəhid Anasına məktub

Duyuram ağrını, çəkilənləri,
Hansı yük düşübdür zərif çiyinə.
Bir ana qəlbinə əkilənləri
Ancaq qəlbin bilər, danışar sənə.

Bilirəm, onunla tək danışarsan,
Gizlicə tutaraq oğul yasını.
Ancaq ürəyində özün qoşarsan
Balana yaraşan oxşamasını.

Yadına salarsan ağrı, sızıyla,
Dönüb keçənlərin hər saatına.
Gözaltı etdiyin qonşu qızıyla
Tamaşa edərsən toy-büsatına.

Arzular dillənər gələn şabaşda,
Nəğmə istəyərlər, nəğmələr xası.
Oturar məclisdə, yuxarı başda
O balan, əynində şəhid libası.

İllər dəyişəcək, zaman keçəcək,
An ana calanıb dönər keçmişə.
Nəsillər dəyişər, vaxt dəyişəcək,
Dəyişməz qalacaq balan həmişə.

Millətlə bölüşdün ciyarparanı,
Bu da bir qədərmiş - istəmə, istə...
O özü istədi, verdiyin qanı
Axıtdı sevdiyi torpağın üstə.

Bu cavan yaşında ağaclar əkdİ,
Qanıyla suvardı - bitən göyərsin.
Xalqın namusunu, arını çəkdi:
Təki üzü gülsün, Vətən göyərsin!

31.10.2020

Yaraşır

Özü çıxıb müjdə verdi millətə,
Müjdəsinə neçə qurban yaraşır.
Zülm edənin canı düşdü zillətə,
Uca millət, sənə ad-san yaraşır.

Həyan umduq gələn səsdən-səmirdən,
Tanrı verdi səbrimizi dəmirdən.
O illəri tale çıxsın ömürdən,
Nə cür desən, nə cür yazsan, yaraşır.

Elə bil ki, dünən burdan köçmüşəm,
Füzulidən, Cəbrayıldan keçmişəm.
Həsrətini zəhər bilib içmişəm,
Muradın al Zəngilandan, yaraşır.

Dolan yurdu, neçə ki bu ömür var,
Ziyarətdir, kimdə belə dövr var...
Yanır bağrım, ürəyimdə qövr var,
Keç Laçına Qubadlıdan, yaraşır.

Toy-düyündür Mahirəyə vaxt, zaman,
Salnaməni özü yazsın anbaan.
Cabbar ilə Xan dayansın yanbayan,
Oxusunlar, olar dərman, yaraşır.

Türkə qurban, nə cür aldır bayrağı?!
Bədirlənmiş tək hilaldır bayrağı.
Xankəndində özün qaldır bayrağı,
Bayraq Sənə, Baş Komandan, yaraşır!

20.10.2020

Xoş görmüşük

Möhnətimiz sona yetdi,
Şuşa, xoş görmüşük səni!
Vüsal gəldi, həsrət bitdi,
Yaşa, xoş görmüşük səni!

Daha mənim dərd-sərim yox,
Yetmədiyim diləyim çox.
Dəydi düşmən atdığı ox
Daşa, xoş görmüşük səni!

Oğlun yağı beli əyən,
Zəfər libasını geyən.
Gəldi Heydər baba deyən
Başa, xoş görmüşük səni!

Vaxt oldu imtahan kimi,
Qərinə keçdi an kimi.
Millətim qəhrəman kimi
Coşa, xoş görmüşük səni!

Gedə İlham Laçın sarı,
Köməyi göy duaları.
Mahirə də mahnıları
Qoşa, xoş görmüşük səni!

8 Noyabr. 2020 - Bakı.

Şuşa məscidində azan

Bu gün İlisuda, bu gecəvaxtı
Qapıdan boylanır ilin çilləsi;
Bilmirəm, hardansa qəlbimə axdı
Şuşada verilən azanın səsi.

O yada salırdı ucadan uca,
Vəsf olan Tanrının kim olduğunu.
Ürəyi titrədən azan boyunca
Bir daha dərk etdim haqq məbudunu.

Onun ədaləti bitən deyildir,
Şəfqətlə doludur hər bir çağrısı.
Durdu gözlərimin önündə bir-bir
O keçən illərin acı- ağrısı.

Nələrə şəhadət etdi bu şəhər,
Qəlbində nə qədər yaraları var?!.
Nə cür dağılmayıb, qalıb birtəhər
Pənah xan çəkdiyi susqun daş-divar!..

Mərmə yağdırdılar, tank yeritdilər,
Saldığı şəhərə İbrahim xanın.
Köksünə od salıb, od ələtdilər
Gözləri önündə zalım dünyanın.

Tarix yaradırdı, tarix olanı
Dəyər- dəyməzinə alıb-satanlar.
Yada salırdılar Sayat Novanı,
Vaqifin qəbrinə güllə atanlar.

Nadan öldürürdü, axıdırdı qan,
Aqıl əllərində zopa tuturdu.
Allahın adından danışan insan,
Allahın evini topa tuturdu.

Odlara qalandı tarix dəftəri,
Nəvvabın naxışı, Cabbarın səsi.
Düşmən saxlamadı bircə nəfəri,
Ruhlardan savayı özgə heç kəsi.

Beləcə qərinə dolandı, keçdi,
Qurtarmaq zamanı yetişdi dardan.
Ərən oğulları bir yolu seçdi,
Tutub dırnağıyla sal qayalardan.

Hər biri dikəldi, durdu dağ kimi,
Düşmən qabağına verdilər sinə.
Gecənin bağrından bir mizraq kimi
Onlar sancıldılar düşmən köksünə.

O keçən illərin acı-ağrısı,
Çiyimdə yük oldu, qəlbimdə qəhər.
Söndü ürəyimin Şuşa yağısı,
Hilala qol açdı müqəddəs şəhər.

Bu gün İlisuda, bu gecəvaxtı,
Qapıdan boylanır ilin çilləsi.
Bilmirəm, hardansa qəlbimə axdı
Şuşada verilən azanın səsi.

20.12.2020 - *İlisu-Qax*

Cəbhədən məktub

Ay ana, nə vaxtdır yaza bilmirəm,
Bilirəm burada qalıb qəlbiniz.
İndicə götürüb mən kağız-qələm,
Yazıram ki, rahat olasınız siz.
Beş-altı dostum var burda şəhərdən,
Biri qonşumuzdur, məktəbə sarı.
O gün səhəruzü durub yerindən,
Toplayıb başına bütün dostları.
Danışır yuxuda görüb nə varsa.
Necə ad gününü keçirib dünən.
Arada deyindir, anam qoyarsa,
İstədim pay çıxam hədiyyələrdən:
Bunu atan alıb, bunu qardaşın,
Bu da bibinindir, bu, dayı payı.
Əmin göndəribdir, qızışar başın,
Heç kim əl vurmasın səndən savayı.
Bacın hazırlayıb, resepti tapdı
Yüz cürə zülümünən qonum-qonşudan.
Nə təndir qaladı, nə kündə yaptı,
Bişirib kətəni durub o başdan.
Beləcə danışır anam durmadan,
Mən isə baxıram dədəmə hərdən,
Görürəm tutulub, dolubdur yaman,

Elə bil qopacaq Yer məhvərindən.
Yol çəkir gözləri, sifətində zəhm
Yerini veribdir kədərə, dərdə.
O nə cür baxışdı, deyə bilmərəm,
Bu boyda dərd olmaz bircə nəfərdə...
Birdən qımıldanb yerindən azca:
-Bir mənim hədiyyəm olmadı bu gün.
Başını qovzayıb mənə ufaqca:
-Hədiyyən özüməm, bütün bu ömrüm.
Namusla yaşadım o ömrü, sizə
Qalacaq ən böyük sərvət adımdır.
Lakin illər əvvəl hər birinizə,
Köçkün adı gəldi, tək günahımdır.
Zəifdik, naşıydıq, düşmən hiyləgər,
Arxalı köpəklər, bəlli, qurd basar.
Vurdular dörd yandan peydərhapəydər,
Zərrə rəhm etmədən zərbəni onlar.
Xocalı yaşadığ, gördük Ağdaban,
Vuruldu Kəlbəcər, Laçın yarası.
Nələr eşidirdik Qaradağlıdan,
Allaha qalmışdı bircə çarası.
Böyüksüz qalmışdıq, tənha yiyəsiz,
Hər yetən özünə "Bəyəm!" - deyirdi.
İnsanlar naümid, düşməni qansız,
Göydən başımıza od ələyirdi.

Beləcə köçkünə döndü elatım,
Çadırdə yaşadığ yağışda-qardə.
Gəldi Heydər baba, bu camaatın
Qurduğu ocaqdı xəyallarında.
Beləcə il ötdü, nəsil dəyişdi,
Alova çevrildi öləziyən şam.
Oldu Tanrı payı, gör necə işdi,
Yetişdi xalqın pənahu ilham.
İndi ordumuz da, arxamız da var,
Hökmü var, gücü var xalqın səsinin.
İstərəm, ayağa dursun cavanlar,
Eşitsin əmrini sərkərdəsinin!
Sənin də, ay oğul, payın bu olsun,
Mənə əməl göstər ruhu oynadan.
Qoyma qiyamətə niyyətim qalsın,
Qıyma nakam gedim mən bu dünyadan.
İstədim dədəmin əlindən tutam,
Basam bayraq kimi onu bağrıma.
Zəhər dərdlərinə bir məlhəm qatam,
Deyəm, mən olacam dərman ağrına.
Niyə qəhərləndim, onu bilmədim,
Qəhəri görməsin, dedim bircə an.
Nə oldu söhbətin sonu bilmədim,
Qərribə hiss məni çəkdi yuxudan.
Beləcə, ay ana, danışdı dostum,

Hamımız dinlədik onu qəhərli.
Dədənin arzusu görək çin olsun,
Diləyi at olsun yüyan-yəhərli.
Sənə Cəbrayıldan yazıram bunu,
Yolum Qubadlıya, Laçına qədər.
Darıxma yadına salıb oğlunu,
Nə cür gəlməyimi zaman göstərər.

15.10.2020

Yazan

(Cəbhəyə məktub)

Oğul, sənin səfərini
Göydə mələklərdi yazan.
Məlhəm kimi zəfərini,
Yetmiş diləklərdi yazan.

İstəyin haqlıdı, pakdı,
Məramın doğrudu, haqdı.
Ruhun ucalan bayraqdı,
Həsərət dirəklərdi yazan.

Tanrı dursun dayağında,
Gücü olsun yarağında.
Bu tarixdir varacağında,
Dəmir biləklərdi yazan.

Belə saxla ahəngini,
Təzələ ömrüm rəngini.
Hördüm zəfər çələngini,
Güllər, çiçəklərdi yazan.

Alqış olsun Komandana,
Görsən, sözüm çatdır ona.
Nəğmələri Ərdoğana
İsti ürəklərdi yazan.

Mahirədir mənim adım,
Dedim "Qarabağ!"-ağladım,
Qəlbim ilə qucaqladım,
Diləyi əllərdi yazan...

14.10.2020

İsmaric

Səhər durub o başdanan,
Dua etdim, əsgər, sənə.
Haqq bilib getdiyin yolnan
Tanrı versin təpər sənə!

Dilim deyir, ruhum deyir,
Yüyük, qurban olum, yüyür.
Billəm, haqq olan yeriyr,
Haqqın olsun sipər sənə!

Qıyma mənə naçar qalım,
Yolun ağır, düşman zalım.
Sərvaxt yeri, ağrın alım,
Düz-dünyadır çəpər sənə.

Halın pozsan, qınağındır,
Keçər dar gün, qonağındır.
Qarabağım sınağındır,
Verəcəkdir dəyər sənə!

Ağdamın ağban evləri,
Yoxdur çıraqban evləri.
Yağının yıxan evləri
Hərəsi bir səngər sənə.

Getdiyin yoldu illacın,
Yada keçsin ağrın-acın.
Mahirətək anan-bacın
Salamlar göndərər sənə.

03.10.2020

Salam

Dönüb başına dolanam,
Salam, Qarabağım, salam.
Qadan allam, balan allam,
Salam, Qarabağım, salam!

De, Vaqifin sözünən de,
Şairlərin yüzünən de.
Səslən, Cıdır düzünən de,
Salam, Qarabağım, salam!

Adla yağının fəndini,
Keç bərəsini, bəndini.
De oxşayıb Xankəndini:
Salam, Qarabağım, salam!

Nə nazlanır Xarı Bülbül,
Görüb ömrə yarı bülbül.
Oxu, ona sarı, bülbül:
Salam, Qarabağım, salam!

Könlüm uçur Kəlbəcərə,
Çəmən sala, gül becərə.
Umudum sənnən cücərə,
Salam, Qarabağım, salam!

Qayasında xına qanım,
Gətirəcək cana qanım.
Halalındır sana qanım,
Salam, Qarabağım, salam!

Fərmanını İlham verdi,
Dağa-dərəyə can verdi.
İgiddər imtahan verdi,
Salam, Qarabağım, salam!

Mahirə sevincdən ağlar,
Sinəsində ümman çağlar.
Dinər saza həsrət dağlar,
Salam, Qarabağım, salam!

29. 09. 2020

Get

Payız gəldi, ağacların bar vaxtıdır,
Dəymiş vüsal meyvəsini dərməyə get.
Düşmənimdən qisasımı al, vaxtıdır,
Sinəsi çat torpaqları görməyə get!..

İstədim ki, tək Tanrıya qoşam səni,
Dualarım qoruyacaq, paşam, səni.
Get, gözləyir Laçın səni, Şuşam səni,
Bulaq üstə süfrəmizi sərməyə get!

İllər keçdi o gündən ki, yaralandım,
Yağı vurdu, paramparça paralandım.
Köçkün oldum, el-obamdan aralandım,
Get, onların cavabını verməyə get!

Gücün sənin - bu dünyada olan haqqım,
Göz dağımdır düşmənimdə qalan haqqım.
Yağı versin: o can haqqım, bu qan haqqım,
Haqq sənindir, öz haqqını almağa get!

Bərkiyibsən tənə, qınaq sınağında,
Get, qalmayaq bu dünyanın qınağında.
Özü seçib, boğulsun qan çanağında,
Tarix yarat, kitabında qalmağa get!

Komandanın özü verib dəyər sənə,
O güvəndi, arxalandı, ey ər, sənə.
Milyonların gözü baxır, əsgər, sənə,
Bu, məqamdır, zəfərini çalmağa get!

27.09.2020

Cəbhəyə məktub

Cücərən dən kimi hava istədim,
Bir də istilik ver mənə bir azca.
Bəlkə, dilək kimi onda göyərdim,
Bəlkə, ümidlərim dinə bir azca.

Bir az da su hopsun köksümə bəsdir,
Təki hovur versin bir az sinəmə.
Səndən istədiyim bunca qədərdir,
Səndən gözlədiyim bu imiş, demə.

Ah, necə xoşbəxtik, çox görmə barı,
Axşamım da dandı, sabahım da dan.
Bu payız vədəsi açdın yolları,
Qəlbimə su gəldi Suqovuşandan.

İllərdi içimdə yanan, qövr edən,
Hisslərim atlandı vahiməsində.
Yaşamaq eşqini bəxş elədin Sən,
Cəbrayıldan gələn azan səsində.

Hələ yollar durur Laçına qədər,
Səfərə çıxmağım ondan ötəri.
Hədəf qarşımdadır: Şuşa, Kəlbəcər!
Gücümə güc qatar mənim Həkəri!

Zəngilan, Qubadlı yolumuz üstə,
Dayanma, gecikmə bircə an, əsgər!
Ancaq zəfər söylə, qələbə istə,
Qələbə ver bizə, qəhrəman əsgər!

Cücərən dən kimi hava istədim,
Bir də istilik ver mənə bir azca.
Bəlkə, dilək kimi onda göyərdim,
Bəlkə, ümidlərim dindi bir azca.

09.10.2020.

Lövbər adam

Ona həsr olunur

Bir dəfə düşəndə fırtınasına,
Unuda bilməzsən o gündən bəri.
İstər bir dəfə gör, yüz kərə sına,
Həyat bir dənizdir, tale - lövbəri.

Mənim taleyimsən, bilirəm bunu,
Həyatda özümü bildiyim andan.
Görmüşəm qurtaran Sən olduğunu,
Çoxunu lövbərtək fırtınalardan.

Belə söyləyibsən hamımıza, bax:
İnsanın lövbəri ağıl, əməkdir.
Həyat dənizində lövbərsiz olmaq,
Ümitsiz yollara çıxmaq deməkdir.

Lövbər səbrin ilə çəkdin, qardaşım,
Ana qayğısını, bacı yükünü.
Səbri Allah verdi, bundan danışım,
Sən özün qazandın böyüklüyünü.

Bu yola çıxandan nə var, həmənsən,
Elin həyan gördü, dost köməyini.
Harada olsan da qəribədir, sən,
Bir dəfə görmədik dəyişməyini.

İmdad diləyirdim, qapın döyürdüm,
Əl tutdun, baxmadın doğmayam, yadam.
Yaxşı ki, yaxşılar qiyməti gördüm,
Bu, ümid yeridir, ay lövbər adam.

04.06.2021- İzmir

Bu qız

Nahidə xanıma

Baxma ki, arada coşur, deyindir,
Məsumdu, həlimdi, quzudur bu qız.
Hərdən gileylənir, hərdən öyünür,
Gördüyüm qızların gözüdür bu qız.

Hərdən qəm süzülər qaş-qabağından,
Hərdən süfrə sərər könül bağından.
Kökü Dərələzdən, əslə Bakıdan,
Bir çimdik Naxçıvan duzudur bu qız.

Qəlbinin pisliyi, qarası yoxdu,
Gözündən düşdünmü, çarası yoxdur.
Haraynan, həşirənən arası yoxdu,
Dayımın duz kimi qızıdır bu qız.

Sözü qılinc kimi, ürəyi şüşə,
Yazıq o kəsə ki, gözündən düşə.
Sıxar sinəsinə, ya çəkər şişə,
Həyat deyilənin özüdür bu qız.

Ürək dərmanıdı, can cövhəridi,
Mələksimalıdı, huri-pəridi.
Zərifə xanımın müşk-ənbəridi,
Nazlı nənəsinin nazıdır bu qız.

Ayrılmaz bir addım öz ilqarından,
Payıdır İlhamı ərən yarından.
Baxar, qürur duyar xan Nigarından,
Əli ocağının gözüdür bu qız.

Mahirə bağrına sıxdı, doymadı,
Uzaqdan rəsminə baxdı, doymadı.
Sözləri ürəkdən axdı, doymadı,
Dünyanın ən gözəl sözüdür bu qız.

08.06.2021

Lövbəri sən oldun...

Ömür yollarında elə bilmişəm,
Həyat dəfinədir, sənə bir inci.
Haraya getmişəm, hardan gəlmişəm,
Çoxunu düşündüm... Səni birinci.

Birinci qəlbimin astanasından
Sən keçdin içəri səssiz, səmirsiz.
Həmin o məqamdan, həmin o andan
Birgə yuvamızı yaratmışıq biz.

Özün məhəbbətlə suvamadınmı,
Evin divarını, daşını bir-bir...
Ad mənim olsa da, evin qadını
Səhrada bağ salır, fidan göyərdir.

Üç balam, hərəsi onda fidandı,
Sənin əllərinlə dikəldi onlar.
Beləcə illəri ilə calandı,
Çin oldu bir zaman yuxu olanlar.

Atamı, anamı, qardaş-bacımı...
Tutdun yollarını yerli-yerində.
Çəkdiyim nə ki var, ağrı-acımı
Daşdın mənimlə çiynlərinə.

Gözümün önündə durub səf-səfə,
Bu xəyal dünyası, özüm tikmişəm.
Xəbərin olmayıb, gündə yüz dəfə
Saçını oxşayıb sığal çəkmişəm.

Bir dəfə nədənsə gəlmədin dilə,
Nazını da çəkdi qada-balamın.
Bir onu bildim ki, hövsələn ilə
Lövbəri sən oldun lövbər adamın.

Ömür yollarında elə bilmişəm,
Həyat dəfinədir, sənə bir inci.
Haraya getmişəm, hardan gəlmişəm,
Çoxunu düşündüm... Səni birinci.

Nahidə

Ömür boyu xeyir günlər görəsən,
Sevinc hopsun gözlərinə, Nahidə!
Paylar çıxıb ocağından verəsən,
Təpər gəlsin dizlərinə, Nahidə!

Başın üstə Əli dura, dayana,
Hər sabahın xoş xəbəre oyana.
Görüm dünyanın nur zərrinə boyana,
Valeh ola sözlərinə, Nahidə!

Əl açıb da əhd eyləsən göylərə,
Tanrım versin diləyini yüz kərə.
Güllər bitə, boz səhralar göyərə,
Üç balanın izlərinə, Nahidə!

Nağıqızı dostu haya yetənin,
Qardaşının yollarında bitənin.
Paydə şeirim, qoy yayılsın Vətənin
Dağlarına, düzlərinə, Nahidə!

08.06. 2022

Xalidə

Xəyalları yalan olan dünyanın,
Gerçəyini gətirəydim, Xalidə.
Laləzarı talan olan dünyanın
Bağında gül bitirəydim, Xalidə!

Nə zamandı söz sinəmdə hoylanıb,
Günnərimiz keçən səmtə boylanıb.
Arzuları çiçək-çiçək toplayıb,
Bu gününə yetirəydim, Xalidə!

Yaşayasan birgə ömür tacıyla,
Uzaq olsun yolun ağrı-acıyla.
Sənin kimi qəlbə dərman bacıyla,
İllər görüb, ötürəydim, Xalidə!

Arzu çəkən ömrümüzü il qovur,
İsinmir ki, ha oda tut, ha qovur.
Güc verəydi Tanrı mənə bir hovur,
Tale yükün götürəydim, Xalidə!

Mahirənin üç-dörd sözü qalarsa,
Dərdi olmaz, sözü sərraf alarsa.
Nə kədər in, nə nisgilin olarsa,
İlim-ilim itirəydim, Xalidə!

10.10.2021

Xeyir-dua

Qapının ağzında dayanıb bahar
Gəlib də gətirər torpağı cana.
Qoy ona qoşulub gələn bar-bəhər
Şəfəqlər çiləsin Azərbaycana!

Xeyir-dua versin qalxıb yerindən,
Dodaqlar arzular çəmənə kimi.
Xoş günlər görəsiz biri-birindən,
Duanız cücərsin səmənə kimi.

Bayram tonqalında yansın, ərisin,
Dünyanın büsbütün pisliliyi, şəri.
Ata ürəyindən qəhər çəkilsin,
Dolsun fərəhindən ana gözləri.

Eviniz şənlənsin uşaq səsinə,
Körpə gülüşündən diksinin ancaq.
Yaşayıb taleyin zümzüməsində,
Bol ruzi görəsiz siz qucaq-qucaq.

Qapının ağzında dayanıb bahar
Gəlib də gətirər torpağı cana.
Qoy ona qoşulub gələn bar-bəhər
Şəfəqlər çiləsin Azərbaycana!

20.03.2020 - İlisu

Bir ömür himni

Elə bilmə yolu özüm seçmişəm,
Hardan adlamışam, izin apaydın.
Bu boyda yolları nə cür keçmişəm,
Keçə bilərdimmi sən olmasaydın?!

Sənin nurunuydu qaranlıqların,
Götürdü xofunu, vahiməsinin.
Dözüb cəfasına hər sınaqların,
Gəldim havasına sənin səsinin.

Səninlə qurduğum dünyam rəngarəng,
Hər gələn sabahım ümidnən dolu.
Bir çıxdıq qəlb verib, ilqar kəsərək,
Beləcə başladı ömrümün yolu.

Allahdan aşağı, bəndədən uca,
Şəklini həkk etdin bağrıma mənim.
Atdığı addımın başlanğıcında
Birinci sən gəldin ağılıma mənim.

Özümüz yaratdıq, başqa cür hər kəs
Min baxa, yanından ötər bu dünya.
Udduğum havasan, çəkdiyim nəfəs,
Səndən o tərəfə bitər bu dünya.

Ay ömrüm, bu dünya sənə böyükdür,
Həyatla ölümün sərhədisən sən.
Sənin gözlərinin qüssəsi yüküdür,
Fərəhi dərmandır mənə bilirsən.

Elə bilmə yolu özüm seçmişəm,
Hardan adlamışam, izin apaydın.
Bu boyda yolları nə cür keçmişəm,
Keçə bilərdimmi sən olmasaydın?!

25.03.2020 - Qax. İlisu

Dilək misalı

Yamyaşla bürünməyin
Ləçək misalı, misalı.
Belə məsum görünməyin
Çiçək misalı, misalı.

Baxışında nədir qubar,
Qəm eyləmə, gələr havar.
Səni gözləyən biri var
Mələk misalı, misalı.

Yazılındı tale, qədər,
Demə, çalışmağın hədə.ər.
Qəm-kədərin bir gün gedər
Külək misalı, misalı.

Nədir xəyal, nədir gerçək,
Seçmək olmur, gözünü çək.
Zaman özü ələyəcək
Ələk misalı, misalı.

Qismətini sıx sinənə,
Əməyinlə çıx ağ günə.
Mahirədən bu söz sənə
Dilək misalı, misalı.

26.04.2020 - Qax. İlisu

Sürməli, sürməli

Kimdi qınağa çəkdiyin
Yenə, sürməli, sürməli...
Gələ sınağa çəkdiyin,
Dinə, sürməli, sürməli...!

Hər çiçəkdən şəfa olmaz,
Dərman olmaz, dava olmaz.
Daş ürəkdə yuva olmaz
Sənə, sürməli, sürməli.

Ələ, qismətini ələ,
Söz demədim elə-belə.
Hər vaxt olmur gedən gələ,
Dönə, sürməli- sürməli.

Dillən, Nağıqızı, dillən,
Dünya özü sirdi küllən.
Sənə olsun haqq deyilən
Binə, sürməli, sürməli.

28.05.2020

Oynama, oynama

Qız, baxanda o halmı var,
Belə oynama, oynama.
Gələr gördüyün daş-divar
Dilə, oynama, oynama.

Nədi ruhunun bəstəsi,
Yoxmu bəmi, ahəstəsi.
Dönər sevdanın xəstəsi,
Külə, oynama, oynama.

Gözlərində qəlbin dindi,
Bilən bilir, o kimindi.
Qan düşəcək, dönüb indi
Selə, oynama, oynama.

Hanı, dərdə salan, hanı?
Gəlib eşitsin nalanı.
Ver aparsın dərd-balanı
Yelə, oynama, oynama.

Nağıqızı qəlbin açdı,
Xəyalı yüz yer dolaşdı.
Dərdini o qəlbidaşdı
Bilər, oynama, oynama.

Nə yaxşı ki, sən varmışsan...

Dünya bu rəngdə olmazdı,
Nə yaxşı ki, sən varmışsan.
Hər nə desəm, gülüm, azdı,
Nə yaxşı ki, sən varmışsan.

Ürəyində od payım var,
Söhbətində dad payım var.
Məhəbbətdə ad payım var,
Nə yaxşı ki, sən varmışsan.

Oxşar şirin dillər məni,
Bəzər qızılğüllər məni.
Təngitmədi illər məni,
Nə yaxşı ki, sən varmışsan.

Doldurdun bomboş dünyamı,
Mənə verib xoş dünyamı.
Ayıltдын sərxoş dünyamı,
Nə yaxşı ki, sən varmışsan.

Axan göz yaşımı sildim,
Adınnan yuvama gəldim.
Umud olan nədir bildim,
Nə yaxşı ki, sən varmışsan.

Mənzil yolu addım-addım,
Qəmi atdım, dərdi atdım.
Arzulardan ev yaratdım,
Nə yaxşı ki, sən varmışsan.

Qara günü ağ eylədin,
Bağça qurdun, bağ eylədin.
Mahirəni dağ eylədin,
Nə yaxşı ki, sən varmışsan.

21.06.2020 - Quba.
"Nazlı bulaq" İstirahət Mərkəzi

Bitmiş fikrin nağılı

Hər söz bir məna verir
Mövqeyində, əl-əlbət.
Buna dəyər dilçilər
Qrammatik əlamət.

Leksik çalarlarıyla
Qrammatik haləsi.
Söz olur bu halıyla
Hansısa nitq hissəsi.

Beləcə, sözlər gələr,
Yığılar bir səngərə.
Fikir ifadə edər,
Çevrilib cümlələrə.

Morfoloji, sintaktik
Məna ilə söz sırası.
Lakonik, ya ritorik
Olur fikrin çırağı.

Beləcə bölündülər
Üç qrupda səf-səfə.
Cümləyə çevrildilər
Yetmək üçün hədəfə.

Cəm olub formalaşdı,
On bir nitq hissəsi.
Bitmiş fikrə yol açdı
İnsanın düşüncəsi.

24.06.2020

İşarələrin dili

Danışanda kim deyir,
Ancaq dildi söz deyən?
Daha sərrast deyilmi
Dodaq deyən, göz deyən.

Silkələnən barmağını
Söz arxasınca gələr.
Çatılan qaş dil açsa,
Nələr danışar, nələr...

Dil dinincə bir baxış,
Söz danışar, şərt kəsər.
Göz, dodaq danışmamış
Qılıncdan da sərt kəsər.

Əldi, qoldu, əzalar
Ədəl-bədəl danışır.
Mimikamız, jestimiz
Bizdən əvvəl danışır.

Yazıda da belədir;
Bəzən nələr, nələri
Sözlə bərabər deyir
Durğu işarələri.

Onlar iki cür olur:
Fərqləndirər, ayırar.
Beləcə də sonadək
Fikri fikrə calayar.

Hərdən rəqəmlər quru,
Sözlər də cansız olur.
Bir nida işarəsi
Necə amansız olur!

Nöqtə cümlə ömrünün,
Sonuna işarədir.
Tirə dil açıb deyər,
Nədən sonrası nədir.

Sual işarəsinin
Sonu cavaba qədər.
Vergül, nöqtəli vergül
Deyir, budur hissələr.

İki nöqtə deyir ki,
Məndən sonra gələn var.
Gələnlərdən sonrası,
Çox nöqtələr danışar.

Kiminsə də sözünü
Deməyin var çarəsi.
Amma təqdim olunur
Onlar dırnaqarası.

Mötərizə də heç vaxt
Çalış yaddan çıxmasın,
Fikir fikrin içində
Bir-birini sıxmasın.

2016. Qusar

Bir sevgi məktubu kimi şeir

Ah, demək istədim, yazmaq istədim,
Demək də tabudu, yazmaq da tabu.
Axırda, ay ömrüm, bu fikrə gəldim,
Ən gözəl şeirmiş sevgi məktubu.

Cilvəli söz olmaz orda bir dənə,
Söz elə ürkəkdir, niyə, bilmədim.
Orda ürəyimi açsam da sənə,
Ürəkdə olanı deyə bilmədim.

Bilirəm, sükut da dil açar hərdən,
Danışar, söyləyər yerli-yataqlı.
Ağlınə gəlməz ki, hardan biləsən,
Uzaqda biri var, tək sənə bağlı.

Beləcə olubsan tale yoldaşı,
Çətində tutubsan qolumdan mənim.
Ayağa dəyəsi çınqılı, daşı
Bir-bir təmizləyib yolumdan mənim.

Bəlkə, buna görə ağrısı yoxdu,
Duyub nəfəsini çəkildi dərdim.
Bilirəm, qeydinə qalanın çoxdu,
Amma mən ömrümü sənə verərdim.

Ah, demək istədim, yazmaq istədim,
Demək də tabudu, yazmaq da tabu.
Axırda, ay ömrüm, bu fikrə gəldim,
Ən gözəl şeirmiş sevgi məktubu.

28.06. 2020

**Dünən yazılan vərəq
(Tovuz şəhidlərinə)**

Ömür də qismətmiş, talemiş, eyvah,
Qədəri, ölçüsü- istəmə, istə...
Sevgi səpilərmiş gör necə, Allah,
Təzə-tər gül kimi qəbirlər üstə.

Bugünkü tarixdir yaşanan indi,
Nəsillər dəyişər, qalar olanlar.
Hərəsi bir evin övladı idi,
İndi bir millətin oğludur onlar.

Torpağın bağrında yatar şəhidlər,
Ruhları göylərdə, yerə gömülməz.
Vətənin qəddini dikəldən əsgər
Əbədi yaşayır, heç zaman ölməz.

Oğullar böyüyər onun adında,
Qəlbində hərarət, qanında hünər.
Olub keçənləri saxlar yadında,
Düşmən qabağında məğrur görünər.

O özü olacaq hökmün hakimi,
Duyar hardan gəlib, doğrulub nədən.
Bilər ki, ona da əmanət kimi
Saxlanıb, verilir əmanət Vətən.

Atılan mərmidir danışan, dinən,
Tək ölüm dillənmir onun səsinə.
Bir tarix yazıldı Tovuzda dünən,
Polad var, İlqar var səhifəsində.

Ömür də qismətmiş, talemiş, eyvah,
Qədəri, ölçüsü - istəmə, istə...
Sevgi səpilərmiş gör necə, Allah,
Təzə-tər gül kimi qəbirlər üstə.

18.07.2020- İlisu

Düşmüşəm

Düşdüyüm yerdə ağıram,
Daşam, nə vaxtdan düşmüşəm.
Kimi səsləyəm, çağıram,
Deyəm ki, haqdan düşmüşəm...

Yolum birdi, hara çəksən,
Gəlmərəm zinhara, çəksən.
Çarmıx qursan, dara çəksən,
Deməm nahaqdan düşmüşəm.

Dəyişmədin, qarı dünya,
Haqq olanın yarı dünya.
Eyləyib ilqarı, dünya,
Səninlə, atdan düşmüşəm.

İtirmişəm dostu, yarı,
Aydan açıq, sudan arı.
Yarıməsın baiskarı,
O boyda dağdan düşmüşəm.

Para-paradır torpağım,
Lillənib, laldı ırmağım.
Əsir gedib Qarabağım,
Xan kimi taxtdan düşmüşəm.

Nağıqızı dönə-dönə
Danışa, dərdləri dinə.
Gəzməkdən dərman dərdinə
Əldən-ayaqdan düşmüşəm.

07.2020 - *İlisu*

Özümlə söhbət

Ömrüm, səni süfrə açıb sərəsən,
Süfrən gülsün, diləklərin göyərsin.
Fidanların kölgəsini görəsən,
Kök atsinlar bir az dərin, göyərsin.

Ümid yoldu, dilək yoldu, yol açıq,
Qismətinə sarılmağa qol açıq.
Hər insanın ömür yolu qalacıq,
Gömgöy olsun, həndəvərin göyərsin.

Özü məktəb, özü müəllim zamanın,
Qeyrət olub sənə dinin, imanın.
Dünya bağdı, yanılmasın gümanın,
Bar görəsən, güman yerin göyərsin.

İnsanlığı ülfət ilə qazandın,
Nə qazandın, qeyrət ilə qazandın,
Dürüstlüklə, zəhmət ilə qazandın,
Yerə düşən alın tərini göyərsin.

Ünvanına xeyir gəlsin qucaqda,
Xoş xəbərnən xoşallanar ocaq da.
İlisuda yaratdığı ocaqda
Gözəl-gözəl nəvələrin göyərsin.

02.08.2020 - *İlisu*

Sallanar

Qoca dünya səni, məni kürüyər,
Arı kimi pətəyindən sallanar.
Arıfların kürəyində yeriyər,
Nadanların ətəyindən sallanar.

Nə günahı, nə savabı - bilinməz,
Sual alar, son cavabı bilinməz.
Kim ilədi haqq-hesabı, bilinməz,
Şər olanın kələyindən sallanar.

Taleyini göydə gəzən kəslərin,
Muncuq təkin baxta düzən kəslərin,
Dərman gəzib dərdə dözən kəslərin
Umudunun dirəyindən sallanar.

"Ver!" - deyənin kisəsidi bu dünya,
"Can", - deyənin masasıdı bu dünya.
Qocaların əsasıdı bu dünya,
Cavanların biləyindən sallanar.

Kim yeridi, kim yıxıldı - vaxta bax,
Kimi düşdü, kimi qalxdı - taxta bax.
Tərəzisi, mizanı da baxtabaxt,
Tamarzının çörəyindən sallanar.

Aldığı nə, verdiyi nə, bilinməz,
Yolçusunun dərdi-səri bölünməz.
Bəxtəvərin gözlərinə görünməz,
Binəsibin ürəyindən sallanar.

Yeri-göyü bir-birindən keçirər,
Yolçusunu dərd-sərindən keçirər.
Dəyirmançı xəlbirindən keçirər,
Fırıncının ələyindən sallanar.

Tarla becər, bağ yetişdir, bostan ək,
Bar görməzsən, o verməsə əl-ətək.
Səbirsizi qoyub gedər tənha, tək,
Daşsəbirin kürəyindən sallanar.

Ömür verməz, ömür alar talayıb,
Nəsil-nəsil oda atıb, qalayıb.
Kimi gəldi, necə gəldi tovlayıb,
Bir nəfərin yedəyindən sallanar.

Diləkcə

Daim səni süfrə açıb sərəsən,
Süfrən gülsün, diləklərin göyərsin.
Fidanların kölgəsini görəsən,
Kök salsınlar bir az dərin, göyərsin.

Ümid yoldu, dilək yoldu, yol açıq,
Qismətinə sarılmağa qol açıq.
Hər insanın ömür yolu qalacıq,
Gömgöy olsun, həndəvərin göyərsin.

Özü məktəb, özü müəllim zamanın,
Düzlük oldu sənə dinin, imanın.
Dünya bağdı, yanılmasın gümanın,
Bar görəsən, güman yerin göyərsin.

İnsanlığı ülfət ilə qazandın,
Nə qazandın, qeyrət ilə qazandın.
Yorulmadın, zəhmət ilə qazandın,
Yerə düşən alın tərini göyərsin.

Xeyir olsun hər küncdə, hər bucaqda,
Balan kimi yatsın qolda, qucaqda.
İlisuda yaratdığın ocaqda
Ayaq açsın, nəvələrin göyərsin.

02.08.2020 - İlisu

Şəkərim

Nə cür vəsf eyləyim səni,
Dilnən, şəkərim, şəkərim...
Bələrəm sən növrəstəni,
Gülnən, şəkərim, şəkərim.

Nalən bürüdü hər yeri,
Kiri, dərdim, bəsdı, kiri.
Həsrətinnən ölür biri,
Bilnən, şəkərim, şəkərim.

Qarışdırıb qəm başımı,
Bitir dərdnən savaşıımı.
Əlin uzat göz yaşıımı
Silnən, şəkərim, şəkərim.

Billəm, qəlbin qumaş kimi,
Baxma ürəyi daş kimi.
Qapında qaravaş kimi
Ölləm, şəkərim, şəkərim.

Mahirəyəm, dil açaram,
Dərə keçib, dağ aşaram,
Düz-dünyanı dolaşaram,
Gəlləm, şəkərim, şəkərim.

Məbəd ürəyin

İstədim şəninə şeirlər yazam,
Bənzəri olmasın biri-birinə.
Günlərin bir günü burda olmasam,
Ürək sözlərimi söyləsin Sənə.

Hər səhər dan yeri sökülməmişdən,
Dolsun otağına ətri çəməninin.
Özün də bilmədən, hiss etməmişdən
Açasan gözünü zərrimdən mənə.

Ümid qapısı da donar, açılmaz,
Qəlbini tənhalıq, təklük sıxarsa.
Şeirlər ovutsun qəlbini bir az,
Aparsın qüssəni, qəmin - nə varsa.

Qışda isindirsin evi, eyvanı,
Yayın istisində düşsün şəh kimi.
Gecələr o desin, çalsın laylanı,
Səhərlər üzünə dəysin meh kimi.

Dünyayla işim yox, yoxdur bir davam,
Onu mən yaratdım, bax bu əlimlə.
Qəlbində qurduğum göyərçin yuvam
Bilirəm, qızacaq şeirlərimlə.

Kimsə endirəməz səni o taxtdan,
Olma mənsiz belə taleyə küskün.
Ürəyin məbədim olduğu vaxtdan
Orda baş əymişəm Tanrıya hər gün.

İstədim şəninə şeirlər yazam,
Bənzəri olmasın biri-birinə.
Günlərin bir günü burda olmasam,
Deyə bilmədiymi söyləsin Sənə.

13.09.2020

Demədimmi

Günah etmə, qınaq kimi
Çökər dünya, demədimmi?
Beş-on günlük qonaq kimi
Keçər dünya, demədimmi?..

Qalar andı- amanında,
Bir sevdanın gümanında.
Durna kimi zamanında
Səkar dünya, demədimmi?..

Yetən alar öz payını,
Eşitməz hay-harayını.
Səbr et, arzu sarayını
Tikər dünya, demədimmi?..

Yuxu təkin yozar səni,
Dəftər kimi yazar səni,
Cansız bilib, məzar səni
Çəkər dünya, demədimmi?..

Əvvəl deməz son sözünü,
Gözləyər ömrün uzununu.
Qazan asanın duzunu
Tökər dünya, demədimmi?..

Elə baxma naçar-naçar,
Nağıqızı könlün açar.
Üzü gülər, güllər açar,
Gülər dünya, demədimmi?..

20.09.2020

Görünür

Cəbrayıl da qaldırdığın bayrağın,
Əsgər, sən, dörd bir yandan görünür.
Uzaq deyil can atdığı oylağın,
Beş addımda, Zəngilandan görünür.

Savalanda yatan igid oyandı,
Bayrağıdır, qan-qırmızı boyandı.
Yağı düşman qaçaraqda dayandı,
Əhvalından, qırımından görünür.

Nə möhtəşəm tarix yazdın dəftərə,
Oxunacaq, deyiləcək min kərə.
Adımızı ucaltmışan göylərə,
Bütün Qafqaz dağlarından görünür.

İçindəki duyğuların dil açdı,
Yetər!- dedin ki, millətim əl açdı.
Qədəm basdın, küll Qarabağ gül açdı,
Dağın-daşın novrağından görünür.

"Hanı, gəlir, hanı, gəlir?" - dedilər,
"Xankəndinin Xanı gəlir",- dedilər.
"Adı gəlir, sanı gəlir",- dedilər,
Çıxsan, Cıdır meydanından görünür.

İlham yazdı yeni dövrü, zamanı,
Odur xalqın umud yeri, gümanı.
Bu millətin tarixinin hər anı
Heydər baba dastanından görünür.

04.10.2020 - Bakı

Görmüşəm

"Bu taledir, qismətindən qopan kim",-
Deyib ağız büzənləri görmüşəm.
Çıraq ilə hikmətini tapan kim,
Tapıb sapa düzənləri görmüşəm.

İman gəzən qurar hüccə, axtarar,
Niyaz edər, gedər həccə, axtarar.
Axtaranlar becə-becə axtarar,
Çıxıb gedən, bezənləri görmüşəm.

Ürək torpaq, hər nə atsan, bitirər,
İstək olsa, arzu-kama yetirər.
Qədirbilməz olanınını itirər,
Olmayanı gəzənləri görmüşəm.

Bir olanı yüz çevirməz bu dünya,
Söz üstündən söz çevirməz bu dünya.
Əlin çəkər, üz çevirməz bu dünya,
Üzər, əlin üzənləri görmüşəm.

Ox olanın təkəritək dolanar,
Qul gəzənin nökəritək dolanar,
Halsız canın şəkəritək dolanar,
Gəzib dağı, düzənləri, görmüşəm.

Nağızı, demə, ömür ayazdı,
Qəlb deməsə, əl götürdü, a yazdı...
Sınağına düşüb-çıxan ayazdı,
Sinə gərib dözənləri görmüşəm.

22.11.2020- Bakı

Qönçə-qönçə

Bu gün də açmadın, gülüm,
Oyanıbsan qönçə-qönçə.
Nə dərdin var, ay mən ölüm,
Dayanıbsan qönçə-qönçə.

Çəkibdi həsrət cənginə,
Qoşulan yox ahənginə.
Mənimtək eşqin rənginə
Boyanıbsan qönçə-qönçə.

Külək əsir, yağış yağır,
Dayanıbsan fəğır-fəğır.
Hansı dərddi dağdan ağır,
Qısılıbsan qönçə-qönçə...

Quşa baxma, havası var,
Bilər harda yuvası var.
Bacısı var, anası var,
Tək qalıbsan qönçə-qönçə.

O kimdi çıxmaz yadınnan,
Qızınırsan bir adınnan.
Mahirətək umudunnan
Asılıbsan qönçə-qönçə.

Xəyalımda

Sən əkmisən bu gülləri,
Özün mənim xəyalımda.
Yola salsam da illəri,
İzin mənim xəyalımda.

O tərəfdən çıxmağınan,
Məlul-məlul baxmağınan,
Qəlb yandırıb-yaxmağınan
Gəzin mənim xəyalımda.

Nə yuxudur, nə də gerçək,
Belə olmaz, bir əncam çək.
Çox olacaq gözəl-göyçək
Üzün mənim xəyalımda.

Sənə verdim il-ayımı,
Kəsdin hayı-harayımı.
Tikdin umud sarayımı,
Quzum, mənim xəyalımda.

Mahirəni bağrına çək,
Ona təkcə sənsən gərək.
Bir nəğməsən elə kövrək,
Həzin, mənim xəyalımda.

17.12.2020 - *İlisu-Qax*

Dünya haqqın itən deyil

Dünya, dostnan bazar dünya,
Eləmə qəm, demədimmi?
Dünəninnən hazar dünya,
Sabah dinəm, demədimmi?

Kimdi vüsal qala-qala,
Ala, həsrət payı ala.
Qala, ocağını qala,
Dözər sinəm, demədimmi?

Gələn olsa, hansı dərddi,
Tanrım, adın tək hümmətdi.
Peyğəmbərim Məhəmməddi,
Sən bir dənəm, demədimmi?

Gəzməy ilə bitən deyil,
Keçər ağrın, sitəm deyil.
Dünya, haqqın itən deyil,
Elə kərəm, demədimmi.

Mövlanayam, dünya guzar,
Qəlbim duyar, qanım yazar.
Yunus kimi məzar-məzar,
Torpaq enəm, demədimmi?

Gün kimidi, nədi pünhan,
Ömrüm yoldu, ruhum sarban.
Nağıızı sənə qurban,
Dönəm-dönəm, demədimmi?

26. 12.-2020 - *İlisu*

Bilib gəldi...

Səni and verdim Allaha,
Belə durma quzu-quzu.
Məndə qoymadın can daha,
Boyun burma quzu-quzu.

Kimdi kimin bir olanı,
Tanrı bilir sirr olanı.
Çəkən çəkir, hər olanı
Üzə vurma quzu-quzu.

Yazıldı, qismət ələr,
Hərə öz baxtına bələr.
Gələr, haqdan olan gələr,
Xəbər sorma quzu-quzu.

Hər qalanın beş yolu var,
Torpaq yolu, daş yolu var.
Yar gedənin baş yolu var,
Özün yorma quzu-quzu.

Gördü, bilə-bilə gəldi,
Göz yaşını silə, gəldi.
Nağıızı dilə gəldi,
Könül qırma quzu-quzu.

29.12.2020. *Qax-İlisu.*

Yeri

Yol qədrini keçən bilər,
Yeri, qurban olum, yeri.
Əyri-düzün seçən bilər,
Yeri, qurban olum, yeri.

Küy-kələyin yüz yolu var,
Haqq olanın düz yolu var.
Hər bəndənin öz yolu var,
Yeri, qurban olum, yeri.

Yeyin dəyər, yavaş dəyər,
O baş dəyər, bu baş dəyər;
Gəzən ayağa daş dəyər,
Yeri, qurban olum, yeri.

Qəlbində qubar olmasın,
Ayağın qabar olmasın.
Gen hövsələn dar olmasın,
Yeri, qurban olum, yeri.

Kitabı var, hesabı var,
Sualı var, cavabı var.
Hər bir yolun bir tabı var,
Yeri, qurban olum, yeri.

Nağıqızı fağır-fağır,
Dinər, sözü daşdan ağır.
Köməyin Tanrıdır, çağır,
Yeri, qurban olum, yeri.

01.02.2021-İlisu-Qax

İllər

Dindi yenə, yaman dindi,
Səni mənnən alan illər.
Vermədi ki aman, dindi
Haldan-hala salan illər.

Demə, baxta çıxdı, yardı,
Baxt olmayan baxta yardı.
O illərnən baxtıyardı
Bu günnərdə qalan illər.

Xəyal kimi gəldi, getdi,
İtdi, uzaqlarda itdi.
Ümid əkdim, qəm böyütdü
Vəd-vədəsi yalan illər.

Saxlamadı haqq-sayımı,
Eşitmədi harayımı.
Beləcə qəlb sarayımı
Eləmisən talan, illər.

Nağıqızı ilqar kəsdi,
Tütyətək qəlbindən asdı,
Dost bilib bağrına basdı
İlan olub çalan illər.

03.04.2021- *İlisu- Qax.*

Döndü

Elə baxma, yanağında
Yağı silləsinə döndü.
Dondu qəlbim sazağında,
Qışın çilləsinə döndü.

Saçımı dən-dən bürüyüb,
Xəyalımı çən bürüyüb,
Gözündəki qəm böyüyüb,
Məhşər pilləsinə döndü.

Qulağında o səs, o ün,
Dərdin gördüm löyün-löyün.
Bülənd oldu səsin, göyün
Ahu-naləsinə döndü.

Yığar könlün birər-birər,
Həsərət havasını köklər.
Yersəbirli daş ürəklər
İpək piləsinə döndü.

Baxıb qaldım matdım-matdım,
Kölgəsinə addım atdım.
Canımda aləm yaratdım,
Ruhun köləsinə döndü.

Hayanda bir ürək yandı,
Nağızına əyandı.
Ruhum rənginə boyandı,
Ayn haləsinə döndü.

07.01.2021

Natürmort

Nə cür şaxta ola, necə qar düşə,
Hürkütməz elə bil bir gülü burda.
Elə bil köcünü salıb həmişə
Duman gəzinəcək mürgülü burda.

Hamamçay qılıntək girib qınına,
Bahara saxlayıb bir gümanını.
Qısılib Kürmükçay qış yuxusuna,
Üstünə çəkib də dağ dumanını.

Şahin manşırılıyb ovunu, deyən,
Vurur dövrəsini Yezlidağında.
Meşədə ağaclar qara bürünən
Gülçöhrə gəlindir öz duvağında.

Yığıb nə səbri var, cığıra baxar,
Vaşaq daldalanıb ağac dalında.
Nə imkan yaradar, nə şans buraxar,
Bir canlı adlasa, ov misalında.

Quşların səsi də kəsilib tamam,
Hamısı çəkilib öz yuvasına.
Elə bil bu saat burda olmasam,
Uçub gələcəklər qar havasına.

Elə bil qəflətən yağbmış bu qar,
Gözümə nə dəydi, donuq, karıxmış.
Bir vədə verməmiş, etməmiş ilqar,
Vədəsiz qonaqmış İlisuda qış.

Nə cür şaxta ola, necə qar düşə,
Hürkütməz elə bil bir gülü burda.
Elə bil köçünü salıb həmişə
Duman gəzinəcək mürgülü burda.

07-01-2021-İlusu-Qax.

Könülə

O hansı səhnədir, deyim, biləsən,
Açılır, ay qızım, gözüm önündə.
Fərqində olmazsan, indi deyim mən,
Nələr keçirirəm hər ad günündə.

Sənə nə vermişəm, yadımda deyil,
Nələri, bilmirəm, mənim adımdan.
Amma gör nə vaxtdan, neçə-neçə il
Sənin verdiklərin çıxmır yadımdan.

O uşaq bağçası, məktəb illərin,
Elə bil yuxudur, vaxt deyil ötən.
Həyatda aldığı qiyətin sənin
Üstündür o məktəb qiyətlərindən.

Ana bir dənizsə, övlad dəhnədir,
Ancaq qürurdandı lal dayanmağı.
Özün ana kimi, görəsən, nədir,
Ananın övladla qürurlanmağı?!

Övlada deyiblər ata-babalar
Əkdiyin ağacdı, muraz atıdı.
Yaş üstə yaş qoyur, bu illər ki var,
Ömrünün bizlərə hesabatıdır.

... O hansı səhnədir, deyim, biləsən,
Açılır, ay qızım, gözüm önündə.
Fərqində olmazsan, indi deyim mən,
Nələr keçirirəm hər ad günündə.

09.01.2021 -İlisu-Qax

Yıgılır

O nədir ki, Nuh Nəbidən seçilib,
Zərrə-zərrə binəsindən yıgılır?
Anaların laylasınnan içilib,
Ataların sinəsindən yıgılır?

Bir ağacdır, yükdaşıyan bitirər,
Meyvəsini nəsil-nəsil yetirər.
Qədirbilən yerdə qoymaz, götürər,
Damla-damla, künyəsindən yıgılır.

İrs deyildir, alan kəslər öyünə,
Çəkisi yox daşıyanlar deyinə.
Ata kürkü deyil, övlad geyinə,
Müdriklərin məsəlindən yıgılır.

Onsuz ruhun ac qalacaq, tox olmaz,
Nə var götür, ağır gəlməz, çox olmaz.
Sellər gələ, sular basa, yox olmaz,
Bu dünyanın əzəlindən yıgılır.

Nağıqızı, yüz ələkdən ələnər,
O kamaldır, öz nuruna bələnər.
İnsanlığın əməlində görünər,
Müdrikliyin timsalından yıgılır.

13. 01. 2021. Qax. İlisu.

Qızılgül üçün ovutma

Şirin xəyalların nədən perikdi,
Niyə narahatsan, düşər il sənə!
Yoxsa gözlədiyin vədə gecikdi,
Xəbərimi verdilər, qızılgül, sənə.

Demə, vəfasızdır vədə verənə,
Unudub, vədəsi yadından çıxıb.
Bəlkə də, bələddir çəkdiklərinə,
Odlanıb, tüstüsü başından çıxıb...

Dumana dönən də ahıdır onun,
Şaxtaya dönən də, qartək yağan da.
Özün biləcəksən nə olduğunu
Sabah dan yerindən Günəş doğanda.

Namə göndərəcək, hər bir sətrini,
Özün dinləyəsen doğma səsində.
Bilirəm, duyasan onun ətrini,
Onun istisini qar dənəsində.

Şirin xəyalların nədən perikdi,
Niyə narahatsan, düşər il sənə!
Yoxsa gözlədiyin vədə gecikdi,
Xəbərimi verdilər, qızılgül, sənə?..

29.01.2021- *İlisu- Qax.*

Dünyanın

Ömür yolu - karvan yolu, keçəcək
O dərədən, bu dağından dünyanın.
Bəxt bağında ağacını seçəcək,
Barı dərib budağından dünyanın.

Tale ölçüb, əməlidir kəsəni,
Ha deyinsin inciyəni, küsəni.
İnsan oğlu, ədalətidir, səni
Çıxarar qan çanağından dünyanın.

Bəxtəvərdir eşqi ilə yaşayan,
Qəlbin boyda məhəbbəti daşı, yan.
Ruhun olar sevgisində daşıyan,
Keçirənin sınağından dünyanın.

Yarımçıqlar başqasını bəyənməz,
Zəhmətiylə bar götürən öyünməz.
Müdrək olan belə deyər, deyilməz,
Mən də biri qonağından dünyanın.

Nağıqızı, ruhdur canın şöləsi,
Qədərnlə bağlanıbdır şələsi.
Yük daşıyan arif olar, beləsi
Dərs götürər qınağından dünyanın.

10.02.21. *Qax-İlisu.*

Ömrün pillələri

Bir an istədim ki, qəlbimdə nə var,
Bölüşək, bir daha varavurd edək.
Qaldığı yerdəcə qalsın olanlar,
Gedək yolumuzu, yenə bir gedək.

Yenə yoldaşımız mürəkkəb, qələm,
Ağappaq vərəqlər olsun bəhrəmiz.
Möcüzə nə olur, deyə bilmərəm,
Zəhmətin gücünə inanmışıq biz.

Həmişə göz üstə saxlamayıblar,
Fikir tarlasında söz əkənləri.
Təkcə diz taqəti olmadı onlar,
Çıxdıq qəlb oduna pilləkənləri!

Hər pillə sonunda hesabat çağ,ı,
Onu yazmadıqmı ayla, illə biz...
Özümüz seçmədik dayanacağı,
Dayandığı qədərlə, pillə-pillə biz.

Vaxt oldu, görünən bircə an kimi
Taleyə söz dedi, qədəri yazdı.
Üç kəlmə söz oldu imtahan kimi
Ömür dəftərinə nələri yazdı!..

Qalxıb da birbəbir pilləkənləri,
Əsiri olmadıq bir adın-sanın.
Yaşadıqca gördük ötən illəri,
Mənalı yaşamaq borcu insanın.

Sözə mənə yaxdı fikri hərzələr,
Nəfsini satanlar, alanlar oldu.
Qıvrılıb kənarda yatdı gürzələr,
Fağır ilan kimi çalanlar oldu.

Məna calamadıq deyilən sözə,
Hər sözü dinləyib öz mənasında.
Bəzən ehtiyacla qaldıq üz-üzə,
Durmadiq kiminsə astanasında.

Mərdin yumruğunu gördük hardasa,
Namərdin əlini sıxa bilmədik.
Böyüyün sözündən çıxdıq, nədirsə,
Vəcdanın sözündən çıxma bilmədik.

Bir an istədim ki, qəlbimdə nə var,
Bölüşək, bir daha varavurd edək.
Qaldığı yerdəcə qalsın olanlar,
Gedək yolumuzu, yenə bir gedək.

Mart. 2021- Bakı

Eşitmədin

Gəldi dərdim sınağıynan
Qonaq mənə, eşitmədin.
Qəm-kədərə yığnağıynan
Oldum binə, eşitmədin.

Tək pənahım oldu adın,
Sinəm üstə od qaladın.
Beləcə yığdın, caladın
Günü günə, eşitmədin.

Ahım çıxdı öz yayınnan,
Diksindirdi harayınnan.
Ruhum ömür sarayınnan
Yüz yol dinə, eşitmədin.

Dilə aldım, dil yandırdı,
Aparmadı yel, yandırdı.
Bəyan oldu, el yandırdı,
Dərdim, yenə eşitmədin.

Belə keçdi qışı, yazı,
Qəlbində inlədi sızı.
"Dillən", - dedi Nağıqızı
Dönə-dönə, eşitmədin.

25.03.2021

Novruzgülü

Gülüm, nə sevdaydı, açıldın belə,
Bu qışın ayazı sənə dəymədi.
Hansı daş böyrünə qısıldın belə,
Yenə dondurmadı, yenə dəymədi.

Ruhun bələnibdi eşq dənizinə,
Yazın zərif mehi dəydi, oyandın.
Bəxtəvər o kəsdi gül bənizinə
Hopub da onunla birgə dayandın.

Balaca boyunnan, zərifliyinnən,
Təkcə zövq vermədin gəlib-gedənə.
Yaşımın bu vaxtı çəkib əlimnən,
Yaşamaq sirrini öyrətdin mənə.

Qışı var, yazı var həyatın - dedin,
Sazağa, küləyə dözmək gərəkdir.
Ömür də şeirin, bayatın - dedin,
Onu misra-misra sevmək gərəkdir.

Gedər qazandığın, itər bir anda,
Hikmətdi, ağıldı - yükündür qalan.
Ən çətin məqamda, ağır zamanda
Səni saxlayacaq kökündür qalan.

Ümid güc-təpərdir addımlarına,
Ümitsiz ömür də yorğun, mürgülü.
O həyat eşqiymiş səni yarına
Beləcə bağlayan, ay novruzgülü!

Gülüm, nə sevdaydı, açıldın belə,
Bu qışın ayazı sənə dəymədi.
Hansı daş böyrünə qısıldın belə,
Yenə dondurmadı, yenə dəymədi...

06.04.2021

Göynədi

"Qəlbim- dedim, gedək burdan",
Sinəm göynədi, göynədi.
Nə cür ayrı düşəm yardan,
Həmən göynədi, göynədi.

Torpağam, barın bitirəm,
Verdiyim sözüm yetirəm.
Əl atdım köçüm götürəm,
Binəm göynədi, göynədi.

Üzüm yox üzün görməyə,
Halım yox borcun verməyə.
Bir gül tapmadım dərməyə,
Çəmən göynədi, göynədi.

Ömrüm sınaq otağında,
Canım cərrah tabağında.
Qardaş, ölüm qabağında,
Dilim göynədi, göynədi.

Muncuğa düzdü, söyləyər,
Mahirə, sözdü söyləyər.
Hər nədi, düzdü, söyləyər,
Qəlbim göynədi, göynədi.

20.04. 2021-İzmir

Qul olanın

Həyat, ömrü girovundur,
Qul olanın hər çağında.
Demədim dərd ver, ovundur,
Məni cərrah bıçağında.

Gül deyilsən, dərim səni,
Xan zadəmə verim səni.
İstəməzdim görüm səni,
İzmir, bu cür qaçağında.

Halallaşaq, çıx, yola çıx,
Ömrüm budur, al, ala, çıx.
Aylara çıx, ya ilə çıx,
At, qalsın künc- bucağında.

Ala gözüm yaş elədin,
Sirrim nəydi, faş eylədin.
Məni qara daş eylədin,
Bu dünyanın ocağında.

Səhv harası, düz harası,
Mahirə, de, sözarası.
Ölüm qaşla göz arası,
Həyat - ana qucağında.

11.05. 2021 - İzmir

Sevdasıdır

Dünya, gülüm, ürəyində
Hal olanın sevdasıdır.
Eşq gülündə, çiçəyində
Bal olanın sevdasıdır.

Baxma çətin yollarına,
Nə qışına, nə qarına.
Ömür əhdi-ilqarına
Qul olanın sevdasıdır.

Ha bərədə durubdu ov,
Məqam yoxsa, nə qovhaqov.
Muraz - qəlbində od-alov
Bol olanın sevdasıdır.

Niyyət hara, mənzil ora,
Olmasa olmaz, çək dara.
Sevda rast gələndə yara,
Lal olanın sevdasıdır.

Ömür yükündü çiyində,
Qismət köynəkdir əynində.
Mahirə, yol ürəyində
Yol olanın sevdasıdır.

26.05.2021- İzmir

Keçməyəsen

Hardan keçsən, ömür, elin
Qınağından keçməyəsen.
Görüb də namərdin felin,
Sınağından keçməyəsen.

Ürək qırıb, suç edənin,
Haqq-salamı puç edənin,
Düz işini heç edənin
Yığnağından keçməyəsen.

Yolunda izi qaldığı,
Nakəsin binə saldığı,
Fitnəsinnən can aldığı,
Oylağından keçməyəsen.

Hövsələsi dar olanın,
Hər yetənə yar olanın,
Böyür-başı sar olanın
Yaylağından keçməyəsen.

Nağıqızı, ağrın alım,
Demə, dünya fani, zalım.
Ürəyi səndə qalanın
İlqarından keçməyəsen.

06. 08. 2021-İzmir

Düşər

Giley etmə taleyindən,
Qismət olan yükü, düşər.
Tale bezər gileyindən,
Oxdı, kaman çəkdi, düşər.

Gələn bilər nə gətirər,
Hal tutar, əhval yetirər.
Sinəndə ağ tük bitirər,
Görsə, qalib təkdi, düşər.

Çəkə bilən yük daşdı,
Aşiq oldu, tək daşdı.
Demə, dünya göz yaşdı,
Kirpiklərin tökdü, düşər.

Sənnən kənar yol olarmı,
Olsa, halım hal olarmı?
Mahirətək qul olarmı?
Olsa da, tək-tükdü, düşər.

13.06.2021- İzmir

İzmirin

Eşqə qısılmış pəridir,
Zümrüd Egesi İzmirin.
Sinədə dərdlər əridir,
Dəysə, nəfəsi İzmirin.

Biçilməmiş zəmi kimi,
Baxar muraz dəmi kimi.
Yol çıxacaq gəmi kimi
Gülür çöhrəsi İzmirin.

Nə görərsən, sudan arı,
Hər şəfəqin öz çaları.
Axşam-sabah duaları
Sirli qalası İzmirin.

Hara baxsan, gül görəsən,
Halın başqa hal görəsən.
Havasını bal görəsən,
Dərman olası İzmirin.

Tarixi burda saxlayar,
Daşda, divarda saxlayar.
Zamanı yarda saxlayar
Saat qülləsi İzmirin.

Sən də biri qonağından,
Mahirə, keç sınağından.
Zaman ötdükcə canından
Çıxar çilləsi İzmirin.

İyun, 2021- İzmir.

Nitq hissələri-1

Bircə sözlə yaranan
İnsan özü yaratdı.
Axtardı məna tapdı,
Sonra sözü yaratdı.
Söz - qaranlıq komaya
Nur verən baca oldu.
Söz - Tanrıdan aşağı,
Bəndədən uca oldu.
Çəşid-çəşiddi sözlər,
Məna, hikmət bildirir,
Ad əlamət, miqdarı,
Ya hərəkət bildirir.
Hər birinin mənası,
Hər birinin öz yeri,
Çəşidləyib beləcə,
Düzdü söz alimləri.
Sıralayıb nə nədir,
Nəyin nəsi dedilər.
Yarandı söz qrupu,
Nitq hissəsi dedilər.
Sözlər də insan kimi,
Köməkçisi, əsası,
Biri tamdır, birinin

Natamamdır mənası.
Əsas nitq hissəsidir
Mənalı edən səsi.
Onlara yardım edər,
Köməkçi nitq hissəsi.
İsim adı bildirər,
Sifət əlamətini,
Say miqdarı göstərər,
Fəl hərəkətini.
Zərf-hər hərəkətin,
Təhər-tövrün bildirər.
Əvəzlik olmayanın
Durub yerin bildirər.
Əsas nitq hissəsini
Beləcə qurdu onlar.
Amma cümlələr üçün
Başqa zərurət də var.
Cümlədə qoşma yoxsa,
Bağlayıcı, ya ədat...
Modal sözlər deyəcək,
Bizsiz olmaz, bizi qat!

Lovğalanmaz əvəzlik

Səslər para-paradır,
Araşdıraq hər səsi.
Onlar sözü yaradır,
Sözlərdir nitq hissəsi.

Hər sözün məna yükü,
Daşdığı sual var.
Suallar elə bil ki,
Sözləri canlandırar.

Söz də insan kimidir,
Cavabları yük onun.
Səs sözdə can kimidir,
Mənası böyük onun.

Onların hər biridir
Divar, daşı sözlüyün.
Söhbət açaq, yeridir,
Yerindən əvəzliyin.

Öz sualı olmadı
Sualların birində.
Hər dəfə də yer aldı,
Başqasının yerində.

Əvəz eləyər onlar,
Kimlərisə, hər nədir.
Amma gözəlliyi var,
Quruluşu sadədir.

Buna görədir hərdən,
Başqasına pay olur.
Çıxıb öz məhvərindən,
İsim, sifət, say olur.

O da insan kimidir,
Hərdən xatircəm olur.
Aradabir təklənir,
Aradabir cəm olur.

Gah birinci, ikinci,
Üçüncü şəxsə dönər.
Əşya adı bildirməz,
Onları əvəz edər.

Qeyri-müəyyənliyi var,
O da ani, bir anlıq.
Cümlələrdə yer tutar:
Mübtədə, ya tamamlıq.

Heç kim heç vaxt görmədi,
Xunkar əvəzlilikləri.
Yalana yol vermədi,
İnkər əvəzlilikləri.

Dönər suala, halın
Əhvalına yol tapar.
Axtardığı sualın
Cavabını axtarar.

İşarədən halıdır,
Təyini bir-birində.
Fikrin ərzi-halıdır
O, sifətin yerində.

Dönər cümlə üzvünə
İsim kimi, fel kimi.
Hamının əvəzinə
Məsul olan el kimi.

Amma bir dəfə deməz,
Kiməm, kimin səsiyəm.
Lovğalanmaz, öyünməz:
Əsas nitq hissəsiyəm.

22.06.2020

Sənli günlərin

Darıxan nəfəsi, boğulan səsi,
Hayı-harayıdı sənli günlərin.
Ürək istəyəni mən nə cür kəsım?!
O ömür payıdı sənli günlərin.

Gələn illərim də qurban olaydı,
O vədə olaydı, o an olaydı.
Ömrüm bu dünyada mehman olaydı,
Bağrıma hopaydı sənli günlərin.

Dedim kəniz olam, dedim qul olam,
Ayağın altında pərquyol olam.
Ya bir ağac olam, ya bir kol olam,
Axtarıb tapaydı sənli günlərin!..

Halımı soraydın, dərdim biləydin,
Bənizim solubdu, gəlib görəydin.
Bir "Yanıq Kərəmi" dilləndirəydin,
Sükutdan qopaydı sənli günlərin.

Durnalar köç edir, səfər üstədi,
Gör payız günündə qəlb nə istədi?
Mahirə naçardı, bir az xəstədi,
Dərmanı olaydı sənli günlərin...

29.09.2021- Bakı

Ovudar

Qəlbin məni bircə dəfə çağırsa,
Ürəyimi, ay bir dənəm, ovudar.
Fələk bölən yükün, çoxsa, ağırsa,
Dinəm dedim, bəlkə, dinəm, ovudar.

Mənzilüstü səbrigəndən ol, barı,
Nə tez oldu ömür yarı, yol yarı.
Gözüm yaşı sən getdiyin yolları,
Qarış-qarış, dönəm-dönəm ovudar.

Tənha qoyma, məni götür yola çıx,
Hara getsən, aparacaq, yol açıq.
Yolun üstə qaya olum, alaçıq,
Başın söykə, səni sinəm ovudar.

Bölünübdü, dünya olub daş-divar,
Yol qalmayıb, aş bilsən, aş divar.
Nə ki tiksən, özüm ollam baş divar,
Daşlarını yayla binəm ovudar.

Keçə bilsən, bu astana, bu da dər,
Sinəm sacdı, nə dərdin var əridər.
Yorğun ruhun tək Mahirə kiridər,
Nə bir gözəl, nə bir sənəm ovudar.

26.10. 2021.

Ömrümün

İslatmadı, üşütmədi bir kərə
Nə yağışı, nə də qarı ömrümün.
Gedəcəyim, çatacağım yerlərə
Aparacaq öz ilqarı ömrümün.

Nə yük olsa, daşıyandım, çəkəndim,
Taleyinə baxt koması tikəndim.
İllər ötdü, yarı yolda tükəndim,
Gəldi, getdi novbaharı ömrümün.

Göz açandan qismət olan hayladı,
Alnımdakı yazıları payladı.
Elə bildim, dünya mənə yayladı,
Düşənəcən ilk qabarı ömrümün.

Haqdan gələn hikmət dolu kəlmədi,
Neyniyim ki, qafil olan bilmədi.
Ürəyimə düşüb qalan ilmədi,
Hər nisgili, hər qubarı ömrümün.

İllər tətiz, tale zalım, vaxt qovur,
Xəyallarım ha göynəyir, qəlb ovur.
Rahət nəfəs dərməyimə bir hovur
Nə səbri var, nə qərarı ömrümün.

Qurumasın dua deyən dillərin,
Yorulmasın göyə qalxan əllərin.
Dedin, amma, ay Mahirə, illərin
Bumuş, demə, etibarı ömrümün.

12-11-2021.

Söz cümləyə dönəndə

Söz də insan kimidir,
Bir olanda güc olur.
Yatıb qala da bilir,
Ayılanda gec olur.

Mənası, sanbalı var,
Sözün cümlə olanda;
Məlhəm çəkər, od vurar
Közü cümlə olanda.

Məna dolur, hiss dolur,
Sözlər danışır nələr!..
Sadə, mürəkkəb olur
Yaratdığı cümlələr.

Söz var, başdadır yeri,
Cümlədə harda dursa.
Fərqi yoxdur hər biri
Mübtədə, xəbər olsa.

Zərflik, tamamlıq nədir,
Təyin olur, sən demə!..
Neçənci dərəcədir,
Almaz onu eyninə.

O vaxt əmin olur söz,
Feildən uzaq ola.
Bil ki, təyin olur söz,
Nəyəsə izah ola.

Əvəzlikdir, isimdir,
Məsdəri də yığ, olur.
Sualı bir qisimdir,
Varsa, tamamlıq olur.

Hərəkətə əlamət
Verirsə, zərflikdi bu.
Onu tapa bilməsən,
Qəbahət, səhvlikdi bu.

Söz düşübsə cümləyə
Demə, bir şey qalmadı.
Xitab keçdi həmləyə,
Cümlə üzvü olmadı.

Üzünə bəxt gülmədi,
Açılmadı siması.
Ara sözlər bilmədi,
Yoxdur leksik mənası.

11.12.2021.

Gözlərin

Heç bilmədim, nə cür saldı,
Məni bu hala gözlərin.
Yuxum qaçıb, huşum aldı,
Qoydu bihala gözlərin.

Sözlər dedi aram-aram,
Söbətindən doyammıram.
Hovurrandı köhnə yaram,
Çəkdi xəyala gözlərin.

Qorxuram ki, qan eyləyə,
Büsbütün bəyan eyləyə,
Sırrımı əyan eyləyə
Elə, mahala gözlərin.

Sevəninə ağ olmasın,
Sevməyəni sağ olmasın.
Heç zaman oylağ olmasın
Dərdə-mələla gözlərin.

Gün açıla birdən-birə,
Pay istəyə, Tanrı verə,
Göz açıb Mahirə görə,
Dönüb halala gözlərin.

04.01. 2021

Dünyanın

Öz yolunu hələ manşır etməyən
Bələdçisi olar küllü dünyanın.
Birmənzillik yolu yarı getməyən
Deyər budu dərdi, həlli dünyanın.

Ağıl gedən yerdə hikkə başlayar,
Daş götürər, yan-yörəni daşlayar.
Ay daş atan, o daşları yığan var,
Səbri də var düz-əməlli dünyanın.

Rəhm deyər, iman deyər imansız,
Bir kimsəyə güman verməz amansız.
Elə coşar, danışar ki, qıblasız,
Nitqi donar söz-məsəlli dünyanın.

Loğman oldu dərd yerindən oynadan,
Yüzilləri zəncirləyən bir nadan.
Kəsilmədi yarasından axan qan,
Sənə bəlli, mənə bəlli dünyanın.

Yüz yol denən, danış zərbi-məsəllə,
Ha ismarla, xəbərini ha yolla.
Nağızı, bu minvalla, bu halla
Halı olur qaravəlli dünyanın.

10 .03.2022-Bakı

Ömür - imtahan

Ömür, hər məqamın ələman imiş,
Yaşanan illərin imtahan imiş.

Çıxdım səfərinə yad, qıraq kimi,
Hələ dümağappaq, ağ varaq kimi,
Keçdim mənzilindən çaparaq kimi,
Adlayanda gördüm an nə an imiş,
Yaşanan illərin imtahan imiş.

Bəzən elə keçdi il, bilinmədi,
Avazı bəmiydi, zil bilinmədi,
Əkdiyim koluydu, gül bilinmədi.
Dərəndə bilməyim nə yaman imiş,
Yaşanan illərin imtahan imiş.

Dünya qəm yüküdü, məhvəri harda?..
Çəkilən əməyin cövhəri harda?..
De, qorxağı harda, de, əri harda?..
Hamısı xəyalmış, ya güman imiş,
Yaşanan illərim imtahan imiş.

Hardasan, ay ömrüm, qəlbində qubar,
Pis olma, dünyanın neçə üzü var.
Üstümə tökülür soyuq daş-divar,
Ölümə qovuşmaq bircə an imiş,
Yaşanan illərim imtahan imiş.

Tutub əllərindən qəmin gəlmişəm,
Verməyib kimsənə zəmin, gəlmişəm.
Arxayın gəlmişəm, əmin gəlmişəm,
Görüm ki, vaxt nə vaxt, nə zaman imiş,
Yaşanan illərim imtahan imiş.

Bilməzdim bu qədər olarmış zalım,
Harda daldalanım, ha yanda qalım.
Bu dünya deyilən, ay qadan alım,
Biri üryan imiş, biri xan imiş,
Yaşanan illərim imtahan imiş.

20.03.2022- Türkiyə. Antaliya

Nahidə

Şeir nədir, bir ürəyin duyğusu,
Yayda mehin misalıdır Nahidə.
Bir gəlinin doğmalara qayğısı,
Bir ömürün macalıdır Nahidə.

Kimlər gəlib, kimlər gedib sal yada,
Hansı yeldir xan çınarı oynada.
Yaxşı gəlin, yaxşı ana dünyada
Ocağının əhvalıdır Nahidə.

Əsli olan bədəsildən seçilər,
Əməlinnən boyuna don biçilər.
İnsan olan böyüyər, ya kiçilər,
Qiymət verər kim halıdır Nahidə.

Yarı xeyir, yarı şər di bu dünya.
Bilər kimə kilim sərdi bu dünya.
Anlayana qumaş, zər di bu dünya,
Can dərmanı, may balıdır, Nahidə.

Ürəyində təpər olsun Xan Nigar,
Xoş gününü görək onun o ki var.
Mahirədən olsun sənə yadigar:
Haqq olanın halalıdır Nahidə.

10.04.2022- İzmir

Qurbanı

Tale yazı, ömür sınaq,
Dolan, gözünün qurbanı.
Ay bir nəfər üçün çıraq
Olan, gözünün qurbanı!..

Məhşərdi dünyanın üzü,
Bərkə-boşa çəkər bizi.
Gördüyün ağrının izi
Qalan, gözünün qurbanı.

Sevincdi, qəmdi yan-yana,
Deyər sözün şirin cana.
Sənsiz dünya bir virana,
Yalan, gözünün qurbanı.

Umud qəlbin cöhvəridi,
Yollarına xalı sərdi.
Var bir sənə gələn dərdi
Alan, gözünün qurbanı.

Gedər, çətin günlər qalmaz,
Can yorulmaz, ruh qocalmaz.
Mahirənin qəlbi olmaz
Talan, gözünün qurbanı.

27.05.2022-İlisu

Xoş halına

Əzəl başdan bu dünyanı
Bilənlərin xoş halına.
Girov qoyub şirin canı
Gələnlərin xoş halına.

Başa düşən hədərinə,
Bilər sözün qədərini.
Sevincini, kədərini
Bölənlərin xoş halına.

Ölçüsü yox halla, varla
Cavab gəlməz, ha ismarla.
Ömrü qədirbilən yarla
Sürənlərin xoş halına.

Bilinəndə haqqı-sayı,
İşıqlanar ruh sarayı.
Övlad payı, qardaş payı
Görənlərin xoş halına.

Mahirə, de, olmaz xata,
Yiyəsinə, bəlkə, çata.
Sualını bu həyata
Verənlərin xoş halına...

16.06.2023-Novxanı

Evdə qal

İnsan oğlu, həyat eşqi tinətin,
Pozulmasın o cah-cəlal, evdə qal.
Bircə səndən asılıdır millətin,
Nəsilləri yadına sal, evdə qal.

Dərd deyilən, demə, mağmın, naşıldı,
Yük olanı mənzilinə daşıldı.
Dən axtarır, o, dəyirman daşıldı,
Qoy vurnuxsun, çəksin məlal, evdə qal.

Yalquzaqtək ac virusu göndərib,
Almaq üçün bac, virusu göndərib,
Can düşməni tac virusu göndərib,
Füxsət gəzir, füsəti al, evdə qal.

Millət olan dar günündə bilinər,
O, güc olar, dərdi-qəmi silinər,
Bir olanda sellər-sular bölünər,
Yetməz xətar, gəlməz zaval, evdə qal.

Səfərin var, səni dağın gözləyir,
İşlər qalib yığın-yığın gözləyir,
Əsir düşmüş Qarabağın gözləyir,
Xiffəti at, yetsin vüsal, evdə qal!

05.04 2020- Qax. İlisu

Bayatılar

Gözləri ala, səni,
Gözlərim ala səni.
Alıb da bir salaydı,
Düşdüyüm hala səni.

Dilim dolaşdı, neynim,
Sırrımı açdı, neynim.
Qanrılıb baxmadın da,
Ürəyin daşdı, neynim...

Yolumu bağlamışlar,
Neyə döndü qamışlar.
Göy ağladı, dinmədi,
Bu Allah saxlamışlar.

Eləyəm mən, belə sən.
Neyniyim ki, beləsən.
Ürəyinə salmadın,
Məni saldın dilə sən.

"Denən, mənə adaş",-de,
Öyrənmişəm, a daş, de.
Dözməzdi daş olmayan,
Daşnan bağır badaş de.

Ürəyim dayandı, gəl,
Səni dərman sandı, gəl.
Qışın bu çilləsində
Qara bağrım yandı, gəl.

Gətirdi yastı daşları,
Sel-sular basdı daşları.
Ev tikdim, sökdü fələk,
Sinəmdən asdı daşları.

Ay dərdim, ustamı gəldin?
Barmağın üstəmi gəldin?
Bir nəfəri ram etməyə
Bağlayıb dəstəmi gəldin?..

Dardımı Qaxın yolları?
Qardımı Qaxın yolları?
Görə bilmədim sənə
Yardımı Qaxın yolları?

Gözlərin, naçar gözlərin,
Kilidsən, açar gözlərin.
İstədim oxuyam, mənənən
Yayınıb qaçar gözlərin.

Əl vurma, oylaq daşdı,
Sel atıb, çaylaq daşdı.
O da mənim kimi görüb,
Selə düşən nə daşdı...

Düzdü təndirə yaptığım,
Dözdü təndirə yaptığım.
Rəfətə ürəyim oldu,
Sözdü təndirə yaptığım.

Çəkmişəm qala, neynim,
Oduna qala, neynim.
İçimə mən tikmişəm,
Dinir, az qala, neynim?

Verəydin izin, gələydim,
Tutaydım izin, gələydim.
Açaydın qəlb qapısını,
Mən dizin-dizin gələydim.

Harada çaxdı, bilinmir,
Haraya axdı, bilinmir.
Ömür də şimşək kimidi,
Vədəsi-vaxtı bilinmir.

Arifi gəlsin dünyanın,
Dərdini bölsün dünyanın.
Gəlib böləni olmasa,
Yiyəsi ölsün dünyanın.

Quruca daş olaydım,
Yola yoldaş olaydım
Ayağın dəyən yerə
Bağrı badaş olaydım.

Toplayıb səlbi daşları,
Eliyin qəlbi daşları.
"Xocalı",- deyib haylaram,
Dondurar qəlbi daşları.

Olmasın zinhar, ağlasın,
Kimin dərdi var, ağlasın.
Məni kimsə ağlamasın,
Nigarı Nigar ağlasın!

Aşıq, yaza nə qaldı?
Xalın yaza nə qaldı?
Ülkər yana sallandı,
Görən yaza nə qaldı?!

Dərd məni oyar, ağlasın,
Adıma uyar ağlasın.
Nə çəkmişəm O bilir,
Niyarı Niyar ağlasın.

Güman birdimi, qalsın,
Məndə sirdimi, qalsın.
Ürəyimdə qalmadı,
Qalan yerdimi, qalsın!

Of, bu dünya, kərəm dünya,
Mən əlindən vərəm dünya.
Əlimdə bir şey qoymadın,
Cannan başqa verəm dünya...

Ay dərdim, ay kərə dərdim,
Kim yozdu yüz yerə, dərdim.
Loğman çiyin çəkdi, dedim,
Yar çara göndərə, dərdim.

Çiçəksiz bal olarmı,
Çöhrəsi al olarmı?
Dərdin nazını çəkən
Adamda hal olarmı...

Tellərini aş, dara,
Bir-birinnən baş dara.
Yüz yolu qurban olsun
Bacılar qardaşdara.

Yolum ağmı, qaramı, de,
Nə sağaldar yaramı, de.
Fələk vuran yaralara,
Ana südü çaramı, de...

Başın çalmadı, dağlar,
Nuhdan qalmadı, dağlar.
Neynim, yaddan çıxmayan,
Yada salmadı, dağlar!..

Açıldı dərdi dağların,
Gülünü dərdi dağların.
İyini almaq istədi,
Yayıldı dərdi dağların.

Bir də dolanan kimi,
Yerdə dolanan kimi.
Gündə dönüm başına,
Pirdə dolanan kimi.

Ruhun binəmi, gələm,
Dönə-dönəmi gələm.
Din səni gördüm, denən,
Özgə dinəmi gələm...

Ruhum oynadı, baxdım,
Qanım qaynadı, baxdım.
Gəldi ötən günlərim,
Sandım aynadı, baxdım.

Dəymə yarama, ölləm,
Dərdim arama, ölləm.
Darasan, dərd yağacaq,
Saçımı darama, ölləm.

Xəbər gəldimi, denən?
Alan bildimi, denən?
Dar günümü bilənin
Üzü güldümü, denən?

Xana-xanadır sinəm,
Sənə yanadır sinəm.
Saldığı naxışa bax,
Gör, nə hanadır sinəm!

Dərədi, dərdimi dağlar,
Gül əkən dərdimi, dağlar.
Qolumda güc qalmadı,
Daşıya dərdimi, dağlar...

Bax nə gündədi könlüm,
Cansız bəndədi könlüm.
Tanrıya pay vermədim,
Təkcə səndədi könlüm.

Ay şanadı, şanadı,
Üzü sana yanadı.
Dərdim deyə bilmədim,
Dərd verənim qınadı...

Eləmə, naşı dillənər,
Hər kəlməbaşı dillənər.
Deməyə kəlmə tapmaram,
Gözümün yaşı dillənər.

Gələn oydu mu, baxdın,
Sənən oydu mu baxdın.
Qəlbin doymadı, billəm,
Gözün doydumu, baxdın...

Çağır, qismət gəzən çıxsın,
Tapıb baxta düzən çıxsın.
Neynəsən, əl çəkməm sənnən,
Dünya, sənnən bezən çıxsın...

Gedənnər gəldi, bilmədin,
El-oba bildi, bilmədin.
Allahımın unutduğu
Bir nəfər öldü, bilmədin...

Söz də insan kimidir,
Bir olanda güc olur.
Yatıb qala da bilir,
Ayılanda gec olur.

Baxma ki, daşdı yolların,
Dərə-düz aşdı yolların.
Fikir etmə, qurban olum,
Hamıdan başdı yolların...

Dedin, dilədinmi, gəlmədin,
Dərdim ələdinmi, gəlmədin.
Yatmadım, sübhü gözlədim,
Yuxum bələdinmi, gəlmədin.

Ay dərdim, ayna dərdim,
Az dikəl, oyna, dərdim.
Canım al, müxənnətin
Əlində qoyma, dərdim.

Qulun biridimi, dağlar,
Dindi, yeridimi, dağlar.
Yolunda Həllac olanın
Dərdi kürüdümü, dağlar...

Könlüm səndədi, dağlar,
Yaman gündədi, dağlar.
Dərdim tök təndir qala,
Bişir, kündədi, dağlar.

Mələk

Ağam da məni işə salıb.
Ağamın guya ki, mənim fəvqəlbacarığım ilə bağlı
elədiyi söhbətlərdən sonra nəinki evdəkilər, bütün
qohum-əqrəbə, hətta kənd camaatı belə mənə əsl yazıçı
kimi baxır. Məsələ burasındadır ki, məktəbimizdəki
bütün tədbirlərin bədii hissəsi nə vaxtdan bəridir ki,
mənim dediyim şeir deklomasiyaları ilə başa çatır.
Mövzular isə, demək olar ki, eynidir: dünya proletariyatını
ışıqlı gələcək naminə öz ətrafında birləşdirən kommunist
partiyasının xalqa, o cümlədən uşaqlara atalıq qayğısı,
əməkçilərimizin qəhrəmanlığı, çatacağımız xoş günlər və
əlbəttə ki, sovet insanların digər nəcib əməlləri.

Məktəbdə isə mənim bu yaradıcılıq karyeramın
başlaması birbaşa ağamın (mən də evdəkilər kimi, atama
"Ağam", -deyirəm) haqqında yaratdığı fikirlərlə bağlı
idi. Onu da deməyim lazımdır ki, həmin fikirlər də elə-
belə, göydən düşməmişdi, birbaşa mənim şeirə olan
münasibətimlə bağlı idi. Hələ 4-cü, 5-ci siniflərdə oxuyar-
kən evimizdə elə bir əlamətdar gün olmazdı ki, mən şeir
deməyəm. Belə günlərdə isə ağam açıq-aydın hiss olunan
məmnuniyyət hissi ilə gələn qohum-əqrəbəyə elan
edirdi ki, qızım kimi şeir deyən olmaz və harada gizlən-
məyimdən asılı olmayaraq, o məni stolun ətrafına gətir-
dib və mən bir az sıxılısam da, Cəfər Cabbarlının "Ana"
şeirini xüsusi bir pafosla deyərdim. Ağam isə bundan
sonra mənim şairlik istedadım haqqında elə fərəhlə danı-

Mahirə Nağıqızı

şardı ki, elə bil həmin "Ana" şeirini rəhmətlik Cəfər Cabbarlı deyil, mən yazmışdım.

Sonra bir dəfə qayalarımızın üstündə tək mənim
*yox, həminin hər vaxt gördüyü şahinlər haqqında yaz-
dığım hekayə sayılan və eləcə də qəbul edilən bir yazım-
dan sonra isə evimizdə əməlli-başlı qətiyyənlə gözləmə-
məyə müsbət cavab verdim. İndi dəqiq*

Lövbər adam

hekayə kimi qəbul olunan yazım öz sözünü artıq demişdi.

Bu hekayəmi, əlbəttə, bitirəndən sonra onu atama verdim, oxudu və anamı səslədi:

- Nazlı, Nazlı, bura gəl, gör qızım nə gözəl yazı yazıb! Mənim balam yazıçı olacaq.

Atam bu dəfə də ənənəsinə uyğun olaraq danışdı və o ənənə ondan ibarət idi ki, uşaqlardan hansı birininsə yaxşı əməlini görəndə "oğlum", yaxud "qızım", -deyərdi.

şardı ki, elə bil həmin "Ana" şeirini rəhmətlik Cəfər Cabbarlı deyil, mən yazmışdım.

Sonra bir dəfə qayalarımızın üstündə tək mənim yox, hamının hər vaxt gördüyü şahinlər haqqında yazdığım, hekayə sayılan və eləcə də qəbul edilən bir yazımdan sonra isə evimizdə əməlli-başlı, qətiyyənlər gözləmədiyim proseslər getdiyini müşahidə etdim. İndi dəqiq xatırlamadığım həmin hekayənin mövzusu isə belə idi: yuvasına qayıdan şahin onun balasını götürmək istəyən əjdahanı görür. Düzdür, nəinki o vaxta qədər, həmin zamanıdan bəri də hansısa əjdaha görmədim, düzü, deyim ki, bir az böyüyəndən sonra dərk etdim ki, insanlar ağlagəlməz dərəcədə qəddarlıqları etmək üçün yerdə hansısa canlı tapa bilmədiklərindən hansısa əjdaha uydurublar. O hekayədə də personajın əjdaha olması birbaşa anamın söylədiyi nağıllardan yadımda qalmışdı və mən də bütün uşaqlar kimi əmin idim ki, əjdahalar ancaq pislik edə bilirlər. Mənim hekayəmdə də belə idi. Təbii ki, şahin öz balasını xilas etmək üçün əjdahanın üzərinə hücum çəkir, onu təhlükədən qurtarsa da, ağır yaralanır, balasını daha təhlükəsiz yerə qədər aparıb gizlətsə də, aldığı ölümcül yaralardan ölür. Düzdür, gərək ki, mən şahini "öldürməzdim", amma o da var ki, başqa çarəm yox idi; o da ona görə idi ki, hekayədə həm ananın övladına görə ölümə getdiyini göstərməli, həm də anasını itirən körpə şahinin necə ayaq üstündə durmağını təsvir etməli idim. Düzdür, körpə şahinin göylərə necə qanad açmasını yazmağa sonra nədənsə həvəsim olmadı, amma

hekayə kimi qəbul olunan yazım öz sözünü artıq demişdi.

Bu hekayəmi, əlbəttə, bitirəndən sonra onu atama verdim, oxudu və anamı səslədi:

- Nazlı, Nazlı, bura gəl, gör qızım nə gözəl yazı yazıb! Mənim balam yazıçı olacaq.

Atam bu dəfə də ənənəsinə uyğun olaraq danışdı və o ənənə ondan ibarət idi ki, uşaqlardan hansı birininsə yaxşı əməlini görəndə, "oğlum", yaxud "qızım", -deyərdi və indi də belə oldu. Onun bir az da şövqlə dediyi bu xəbər ya anama çatmadı, ya da görünür, mənim yazıçı olmaq perspektivim onun üçün elə də xoş xəbər olmadı, hər nə idisə o, könülsüz-könülsüz gülümsədi və mən yüzə-yüz əmin oldum ki, bu gülümsəmə olsa-olsa, ağamın xətrinə dəyməmək üçün idi.

İndi mənə bütün kənd yazıçı kimi qəbul edir. Bu isə adını çıxarıb dəyirmanda yatmaq məsələsi deyil. Neçə dəfə məndən nə qədər böyük qızlar bizə gəlir, hərəsi bir hekayət danışır, hətta içərilərində eləsi olur ki, göz yaşları içərisində bunların yazılması üçün təkid edir, mənə inandırmağa çalışır, üstəlik, yazılacaq o hekayənin nə vaxtsa gözəl bir kinoya çevriləcəyinə zərrəcə şübhəsi olmadığını, nəhayət, ona təskinlik verəcəyini bildirirdi. Bütün bunlar o qədər səmimi olurdu ki, hətta mən özüm də o hekayətlərin yazılacağı təqdirdə kimlərinə dərdinə də o hekayətlərin yazılacağı təqdirdə inanırdım. Buna görə idi dərmən olacağına sidq-ürəkdən inanırdım. Buna görə idi ki, mən ali məktəbin birinci kursunda oxuyanda artıq xüsusən əlyazmalarım üçün olan çantamda 30-40 hekayə hesab olunası nəşə vardı. Düzdür, onların heç biri

hansısa filmin mövzusu olmadı, üstəlik, haradasa çap edilmədi və böyük ehtimalla, çap olunmayacaqdı da. Bu, son zamanlar hekayələrimi gözdən keçirərkən gəldiyim qənaətim idi.

Buna baxmayaraq, indi nə vaxtsa mənə danışılan o qəmli hadisələrdən biri - Mələklə bağlı hekayəti təzədən yada salır və yazmağı qərara alıram.

Xatırlayıram ki, Mələklə bağlı hekayəti mənə əmim danışmış. O da yadıma gəlir ki, həmin söhbəti edən Əyyub əmim bu olmuş əhvalatı danışanda göz yaşlarını saxlamaq istəsə də, bacarmırdı. Və qəribəsi də bu idi ki, bir az da qaraqabaq əmimi hamı, elə mən özüm də o qədər sərt adam kimi tanıyırdıq ki... İndi həmin sərt adam açıq-aydın görünən göz yaşlarını gizlətməyə də çalışmış, "Bax, qızım, bunları sənə ona görə deyirəm ki, yazasan"-deyirdi.

Əmim hekayətini başlayanda pəncərədən boylandım və həyətdə siqaretini sümürən atamı gördüm, o, evə gələnə oxşamırdı. Əmim isə əllərini ovuşdura-ovuşdura:

- Bax, mənim bu bibim... - deyirdi.

Qəribə, heç vaxt təsəvvürümə gətirə bilməyəcəyim mənzərə yaranmışdı - mən əmimi ovundurmaq istəyirdim. Əmim isə göz yaşlarını saxlaya bilmir, titrəyişli səslə, ara vermədən danışdı:

- Sənə bir şey danışacağam, hər şeyi. Onları yadında yaxşı saxla, bala. Bilirəm, onu haçansa yazacaqsan. Yaz, qızım, qoy hər kəs özü öz dərslərini alsın.

O, əhvalatı, özünün dediyi kimi, necə olmuşdusa elə də danışdı. Göz yaşını saxlaya bilməyərək danışan əmimin səsinə kənarda otursa da, bizi gözaltı süzən anamın ahı hərdənbir kəsirdi. Hekayət o qədər qəmli idi ki, artıq mən də göz yaşlarımı saxlaya bilmirdim. Ona görə də əmimin söhbəti bitəndən sonra da özümə gələ bilmədim. Əmim çoxdan getmişdi. Mən isə səbirsizliklə gözləyirdim ki, hamı yatsın, yorğanın altına girim və doyunca ağlayım.

Belə də oldu. Mən yerimə girdim, hıçqırığımı isə boğa bilmirdim. Əmimin danışdığı səhnəni də həmin hıçqırıqlarla təsəvvürümdə canlandırmağa çalışırdım.

... Hüseyn bəyin Məryəm adlı gözəl xanımı olan Məryəm Hüseyn bəyin təkə var-dövlətinin deyil, sevgi və qayğısının da tək yiyəsi imiş və buna görədir ki, o ancaq bəxtəvərliyin yarada biləcəyi nəzi nənki gizlətməyib, əksinə, bir az da qabardıb. Onun nazlana-nazlana ortalıqda süzməyi isə bu əfsun yaradan xanımın ərinin xoşuna gəlmir. Hətta deyilənə görə, bir dəfə təzə gəlinlərin birinin xınayaxdısında Məryəmin oynamağını, süzməyini açıq qapıdan görən Hüseyn bəy arvadının həddindən artıq sərbəstliyindən qeyzlənir, qeyzini sözlərlə ifadə edə bilmədiyindən gözəl və nazlı xanımı qamçılamaqdan da özünü saxlaya bilmir. Özündən iyirmi yaş balaca olan arvadını qamçılایandan sonra üç gün ac-susuz üzüqoylu uzanan Hüseyn bəyin həmin vaxt gözlərinin qan çanağına döndüyünü də deyirlər. Onu da deyirmişlər ki, Məryəmin sifətinə dəyən qamçının izi kəndin ən loğman arvadlarının istifadə etdiyi bütün

vasitələrə baxmayaraq, bir aydan artıq müddətdə çəkilməyib. Buna baxmayaraq, həmin arvadlardan biri Məryəmi inandırmağa çalışmış ki, ərinin onu qamçılamağı qısqanlıqdan deyil, onun gözə gəlmək qorxusundan olub. Amma nə cür olmasından asılı olmayaraq, bu, baş vermiş hadisə idi.

Məryəmin üzündəki qamçı izi getsə də, Hüseyn bəyin ürəyindəkilər getmək bilmir. Bütün bunlara baxmayaraq, onların yeganə övladları olan, bütün baş verənlərdən xəbərsiz Mələk qayğısız böyüyürdü. Həm ata, həm də ana onu əsl mələklərin layiq olduğu nəvazişlə bəsləməyə çalışırdılar. Hüseyn bəy düşünürdü ki, övlad adında olanı bu qızıdır və onun yeganə varisi ancaq belə böyüməlidir. Məryəm isə ərinin hələ də soyumayan qısqanlığı üzündən çəkdiklərini Mələklə unudurdu: onu əzizləyir, sığallayır, tumarlayırdı. Deyirlər ki, o hərdən Mələyi, hətta çəkdiyi qüssəni də içinə qatararaq oxuduğu laylalarında dərdlərini də əridirdi.

Hüseyn bəyin qəfil ölümünə qədər bu belə oldu. Ərinin ölümü Məryəmi sarsıtsa da, o, Mələklə bu sarsıntıdan çıxmağa çalışır. Az keçmir ki, həm cavan, həm də çox gözəl olduğundan ərinin ili çıxmamış ona elçilər gəlməyə başlayır. Düzdür, bu elçilər bəyin adamlarının qorxusundan evə gəlməz, kimlərləsə xəbər yollayırdılar. Buna baxmayaraq, kimsədən xəbərsiz göndərilən xəbərlər kəndə yayılırdı. O xəbər də yayılırdı ki, Məryəm bu elçiləri narazı deyil, özünəməxsus nazla qarşılasa da, heç kimə cavab vermir. Məryəmin eşqinə kəndə gələnələr olurdu, onlardan bəziləri isə hətta bayır-bacaqda

görünüb Məryəmin könlün oğurlamaq həvəsinə düşərdilər.

Belələrindən biri də qonşu kənddən gəlir.

Günlərin birində Naxçıvançayın o tayındakı kəndlərdən birindən kürd İbrahimin oğlu Əvəz (deyilənə görə, çox dəliqanlı, gözəl, göyçək bir oğlan olub, görənlər onun tamaşasına durarmış) Məryəmin sorağı ilə çayı onun tamaşasına durarmış) Məryəmin sorağı ilə çayı keçib kəndə gəlir, onu görmək üçün dəridən-qabıqdan çıxır. Sonralar hamı eşidəcək ki, həmin kürd istədiyinə çatır və nəhayət, Məryəm Əvəzin adından gələn qadınlara razılıq verir. Əlbəttə, bu, gizlicə olur.

Sonra onu da danışacaqlar ki, bu gizlicəliyə baxmayaraq, artıq uşaqlıq hisslərindən uzaqlaşmaqda olan Mələk anasının davranışındakı dəyişikliyi hiss edir və günlərin birində ona beləcə də deyir:

-Ana, sən məni qoyub ərə gedərsən?

Qızının qəfil sualından özünü itirən Məryəm əla ayağa düşür:

-Yox, qızım, yox!.. Nə danışsən, bir də belə sözlər ağlına gəlməsin.

Amma buna baxmayaraq, Mələk anasının ondan soyuduğunu hiss edir. Hər gecə anasının qoynuna girib yatan Mələk anasının aradabir yox olduğundan da duyur. Odur ki, körpə Mələk yerinə girəndə ayaq-yuq düşür. Odur ki, körpə Mələk yerinə girəndə ayaqlarını anasının ayaqlarına yapışdırır, qıvrılıb böyründə yatır. O biri axşam başqa bir şey düşünür, iri bir sancaq tapır, öz gecəköynəyini anasının gecəköynəyinə bərkidir. Bununla da quş ürəyi kimi çırpınan körpə ürəyi bir az sakitləşir və o, hər gecə bu cür rahatca şirin yuxuya gedir.

Məryəm isə artıq onu nə vaxtdır tələsdirən Əvəzi gözlətmək istəmirdi. Gecənin bir aləmi o, ehtiyatla Mələyin ayaqlarını özündən kənara çəkir, körpənin açılmaz sandığı sancağı açır, ehmalca ayağa qalxır və evdən çıxır.

Deyirlər ki, həmin gün dağların qarı əridiyindən Naxçıvançay daşib məcrasından çıxmışdı. Bu çayı keçmək isə nəinki qadınların, heç hər oğulun işi deyildi... Belə bir şəraitdə Əvəz Məryəmi tərkinə alıb atı suya vurur. Bir qədər sonra onlar artıq o tayda, Əvəzin qaldığı kənddə idilər.

Məryəm sonralar əmim Əyyuba danışmış: dönüb geriye baxırdım, ərimin qohumlarının dalmızca düşməsindən qorxurdum, lakin onları yox, Mələyi gördüm. Çay boyu qaçır və qışqırırdı:

- Anaaa! Anaaa qayıt! Qurban olum, ana, qayıt! Məni də apar, ana!

Həmin anlarda Məryəm ancaq yeni sevdası barədə düşündüyünü də deyib, uşaq barədə isə "Bir az sonra gözədən itdiyimizi görüb evə qayıdarsan, atasının bacıları, qohumları baxar ona",-deyə düşünüb. Buna görə də o, Əvəzə "Qayıdaq, uşağı da götürək",-deməyib.

Amma çox keçmir ki, kəndi sarsıdan xəbər Məryəmə də çatır: anasına yetişmək üçün çayın kənarında ağlaya-ağlaya ora-bura qaçan Mələyin ayağı altındakı, bütün gecə yağan yağışın oyduğu torpaq sürüşür və o, çaya düşür. Sürətlə gələn dağ seli onu qoynuna alıb aparır.

Səhər açılanda Məryəmin və Mələyin evdə olması hamını şübhəyə salır. Ananın bəzi hərəkətlərindən

şübhələnən adamlar onun hansı istiqamətdə gedəcəyini təxmin edib axtarışa başlayırlar. Məryəmi tapmaq mümkün olmasa da, adamlar günortaya yaxın Mələyin cəsədini sudan çıxarırlar...

Sən demə, çox qollu-budaqlı bir ağacı sel kökündən qoparıb, qabağına salıb, xeyli gətirəndən sonra iri bir daşa dayayıb saxlayıbmış. Bu körpənin cəsədini də o köklü ağac qoruyubmuş.

Məryəm Mələyin dəfninə gələ bilmir.

İki ilin gəlini olan Məryəm iki övlad dünyaya gətirir.

Müharibə başlayanda isə onun əri də cəbhəyə gedir. Cəmi yeddi aydan sonra isə Əvəzin "qara kağızı" gəlir.

Qalanlarını isə xatırlaya bilmirəm.

Dağ çayının qijiltısı içərisindən Mələyin səsinə eşidirəm. Qəribədir, mənə elə gəlir ki, hər şeyi açıq-aydın görürəm. Onu da aydın görürəm ki, Məryəm son dəfə çayın kənarı ilə qaçan Mələyə baxır və üzünü tərkindəki kişinin çiyinə qoyaraq gözlərini yumur.

Saata baxıram, səhərin açılmağına az qalır, mən isə hələ yatmamışam.

"İndən belə yatımmı? Yox",- deyirəm və yerimin içində də qalmaq istəmirəm, durub guya ki kitab oxuyuram, amma əslində saatdadır gözüm. Və beləcə, həyatımda birinci dəfə evdən, demək olar ki, xəlvəti çıxıram.

Dərs başlayıb. Mən isə gecə xəyalımda olanları bir də təsəvvürümdə canlandırıram. Əmimi yadıma salıram, qəhərlənən anamı gözlərimin qarşısına gətirirəm: yemək

yeyəndə də, yeməkdən sonra da sanki qəm dəryasına batmışdı. Hər gün həvəslə balalarının sabahkı dərsinə baxan, birinə şəkil çəkən, birindən sabahkı şeiri soruşan, o birinin paltarının sökülmüş yerini tikən anam sanki heç əvvəldən danışmırmış.

Məryəm də bizdədir. Anam isə ya Məryəmi görməmək, ya da dolmuş gözlərini bizə göstərməmək üçün başını belə qaldırmır.

Məryəm isə əmimə baxa-baxa başını yelləyir.

Mənim güllü yaylığım

Başqalarını, evimizdəkiləri nəzərdə tuturam, bilmirəm, amma mən buraxıb da da gəldiyimiz kəndimiz üçün darıxıram. Nəsə itirdiyimizi isə ondan bilirəm ki, bura gəldiyimiz gündən rastlaşdığımız hər kəs təsəlli verir: darıxmayın, hər şey yaxşı olacaq, çətin günün ömrü az olur və belə-belə sözlər...

Təsəllini isə elə-belə vermirlər ki...

Yeni evimizdə indi özümüzük, bir də Vəsilə xalamın qızıdır, üstəlik, mənim müəlliməm. Ümumiyyətlə, bizim qəsəbəyə gəldiyimiz, daha doğrusu, buraya köçdü-yümüz gündən xalam, onun uşaqları, xüsusilə Vəsilə, demək olar ki, hər məqamda evimizə gəlir, gəldən-gətdən söhbətlər edir və əlbəttə, təsəllini də yaddan çıxarmırlar. Sözüün açığı, bu gəliş hamımızın ürəyincə olur. Düzdür, bu zaman anamın, necə deyərlər, iş qrafiki (zərafatla anamızın çöl-bayır işlərindən sonra da ev işlərinə girişməsinə belə adlandırırıq) daha da gərginləşir, lakin nə olsun, anamın bu gərginlikdən zövq aldığı açıq-aydın hiss olunur! O da başa düşüləndir. Uca-uca dağların qoynundan atamın uzaq kəndinə gələn gələn anam (uşaqlar hamımız nədənsə ona nənə deyirik) artıq özünü (uşaqlar hamımız nədənsə ona nənə deyirik, necə deyərlər, arxalı saya bilərdi - bacısıgil bu qəsəbənin, necə deyərlər, köklü-köməcli ailələrindən sayılırdı və nə gizlədim, bizim hamımız, bəlkə, ona görə idi ki, yeni mühitə, ayrı bir insanların içinə düşməyimizin sıxıntısını çəksək də, onu bürüzə vermirdik. Düzdür, anamın gözlərinə

baxanda onun dərinliyindəki qüssəni görməmək olmurdu, lakin həmin görüntü heç birimiz üçün yenilik deyildi - gözümüzü açandan onu beləcə görmüşdük. Sonralar böyüdükcə adda-budda söhbətlərdən və dayımızın kəndimizə hər gəlib-getməyindən sonra anamın oxuduğu bayatılardan anlamış olacağıq ki, 16 yaşında onun üçün yad, tanımadığı kəndə gəlin gələn anamızı başqa nə cür görə bilərmişik? Anamın gəncliyi barədə əmidostumdan, bibilərimdən eşitmişəm ki, o, gözəlliyi ilə bərabər, qoçaq və səliqəli olub. Mən isə indi də hesab edirəm ki, anam qoçaq yox, fədakar olub.

Onda - kənddə yaşadığımız vaxtlarda kolxozun tütün plantasiyasından evə guya ki, yeməyə gələn kimi çirkli paltarları yığıb çaya getməyi də artıq bizi heyrləndirmirdi. Evdən heç kimi çağırmazdı, amma hər dəfə qızlardan birimiz onun yanında gedərdik. Çaylaqda qaladığı ocaqda qızdırdığı suda paltarları necə yuyardı!.. Ağappaq paltarları daşların üstünə sərər və bunu elə cəld, rahat edərdi ki, bizə ancaq heyrlə baxmaq qalardı. Sonra həmin paltarlar quruyan kimi də elə səliqə və zövqlə onları qatlayıb zənbilə yığardı ki, paltarlar sanki ütülənmiş kimi görünürdü. Çay qırağından evə getməyimiz isə o qədər sürətli olurdu ki... İndi də hər dəfə o sürətə heyrlənirəm. Anam bunun fərqiində olmazdı, evə çatan kimi toyuq-cücəyə dən verər və dərhal çölə yollanırdı. Onda yox, aqlımız kəsəndə biləcəyik ki, anam özünü, belə demək mümkündürsə, digər kolxozçu qadınlara nümunə kimi görürmüş. Atam kolxozun – kəndimizin adamlarından ibarət böyük bir təsər-

rüfatın siyasi rəhbəri hesab olunurdu - partiya təşkilatının katibi idi. Amma belə də düşünə bilmirəm, ən azından ona görə ki, o, evimizdə partiya işçisinin arvadı olaraq nümunə göstərmək fikrində olmazdı. Sadəcə, o, hesab edə bilərdi: bir belə uşağı - 11 övladı böyütmək yükünü atamla bölüşməlidir və açıq-aydın görünürdü ki, həmin işdə yükün əksəriyyətini öz üzərinə çəkir. Bunu görməyə nə vardı ki... Hələ o, evə gələndə bu çəlimsiz qadının kürəyindəki ot şələsini görəydiniz! Həmin şələ yerə qoyulanda heç cür ağla gətirmək olmazdı ki, bunu anam gətirib. Üç-dörd gündən bir isə təndirimiz hökmən qalanmalıydı! Günorta evə gələndə təndir qalanacaq gün anam çörəyin xəmirini hazırlayar, kündələyib qayıdardı. Onun gecələr lampa işığında təndir qalamağı, lavaş yaymağı bir tamaşa idi! Rəfətəni necə tutar, bir əli ilə təndirin başına dirənər, digər əli ilə lavaşları necə yapardı! Böyük bacımız babamgildə - anamın kəndindəki məktəbdə oxuduğundan məndən balaca bacım ona əl-ayaq edərdi. Mən isə heç, anam sanki məni bütün işlərdən kənardə saxlayardı, yaxına gedəndə isə "Sən get, dərslərinə nax", - deyərdi. Məndən balaca bacım Xəlidayə isə dinməz, onun yardımından hələ deyəsən, bir az da zövq alardı.

Anamın yatmağını bir dəfə də görmədim. Hər gün onun səsinə oyanırdıq. Bu isə toyuq-cücələri ətrafına çağıran səs idi. Toyuq-cücələr də hər dəfə olduğu kimi, anamın çağırışına öz səsləri ilə cavab verən məqamda biz artıq oyansaq da, yerimizdən durmurduq. Məndən 3-4 yaş balaca qardaşım Vəli gözünü tavana zilləyib növbəti

yuxusunu danışardı. Bu Allah saxlamışın yuxuları isə adətən qorxulu nağıllardakı hadisələrə bənzər olardı və görünür, buna görə idi ki, Vəli yuxusunu danışan məqamlarda yaşca balacalar yorğanlarını başlarına çəkərdilər. Adətən qardaşım bir dəfə də olsun, yuxusunu axıra qədər danışib bitirə bilmirdi. Daha doğrusu, anamın bir az da qəzəbli səsi ona imkan vermirdi:

- A bala, qoyun getdi, dur ötür!

Və yaxud:

- Allahın dilsiz-ağızsız heyvanı bağlı qaldı,- deyirdi.

Əlbəttə, anam səslənərkən ad çəkmirdi, amma buna baxmayaraq, həmin səs ünvanına anındaca çatırdı. İlk yerindən duran qardaşım Əli olardı və onun ardınca könülsüz də olsa, Vəli qalxar, hər ikisi kişi işinin dalınca gedərdilər. Biz - qızlar yerimizdən duranda isə onlar artıq öhdələrinə düşən işləri qurtarıb, paltarlarını dəyişərək stol arxasına keçib səhər yeməyini gözləyirdilər.

Hələ mart çıxar-çıxmaz nələr baş verərdi...

Anam, Allah bilir, alatorandan qız-gəlinlərlə çaşır yığmağa gedirdi. Çaşırı, düzdür, evdə də sevirdilər, amma anamın canfəşanlığı daha çox evdəkilər üçün deyil, Bakıda yaşayan, hamının alim çağırdığı dayıma görə olduğunu bilirdik. Gələndə isə o təkcə çaşır gətirmirdi ki: bolu, quzuqulağı, üstəlik, əlindəki gülü də uzadıb, "Qurdqulağıdır",- deyirdi. Həmin güllərin ətri isə adamı bihuş edirdi - onlar qayalıqlarda bitən çiçəklər idi.

Hə, həyatımızın ritmi alim dayımın - ali məktəbdə müəllim işləyən Həsən müəllimin növbəti gəlişi ilə dəyişdi. Dayım yenə əvvəlki qaydasında gəlmişdi -

maşının yük yeri gətirdiyi payla dolu idi. Onu qarşılayan isə biz olduq - uşaqlar. Atamla anam çöldə idilər. Vəlinin onların dalınca qaçmağının belə elə də faydası olmadı, atamgil həmişəki vaxtdan bir az tez gəldilər. Anam isə heç qardaşı ilə ayaqüstü danışmağa da macal tapmadı, "Mal-heyvanı, toyuq-cücəni rahatlayıb gəlirəm",- dedi.

Gecəyəcən davam edən söhbəti isə biz də eşidirik.

Hiss olunur ki, dayımın qərarı birmənalıdır:

- Bax, bacı, sənə də, ərinə də deyirəm, səhərdən axşamacan ər-arvad işləyirsiniz, nə artırıbsınız? Uşaqlar böyüyür, bu gün-sabah ali məktəbə gedəcəklər, onların qalmağı, yeyib-içmələri, hamısı yüküdür. Düzdür, mən ordayam, amma mən başqa, siz başqa. Bakının yaxınlığında qəsəbə var, burdakı işləri orda da görə bilərsiniz, qazancınız da burdakından əksik olmaz hər halda, uşaqlar da gözünüzün qabağında.

Anam dillənmir, atam yerə baxır. Dayım isə görünür, qəbul etdiyi qərarı israrlıdır:

- Hə, nə deyirsiniz?

Sual o qədər aydındır ki, ona hökmən cavab verilməlidir. Buna görə atam dillənmək zorunda qalır:

- Bir tərəfə baxanda düz deyirsiniz, Həsən müəllim, amma orada işə düzəlmək, münasib ev almaq - bunlar çətin olmayacaqmı?

Dayım elə bil bunu gözləyirmiş, ərkyana, bir az da hökmlü danışır:

- Necə bəyəm, mən sizi taleyin ümidinə buraxası deyiləm ki. Narahat olmayın, müəyyən hazırlıqları görmüşəm.

Və beləcə bizim kəndimizdən uzaqlara köçməyimiz məsələsi həll olundu.

İndi gör neçə ildir ki, bu qəsəbədə yaşayırıq...

Kəndimizə sonradan gəlin köçüb orada müəllimə işləyən böyük bacımız isə bizə qonaq gəlib. Anam qonşularımızı soruşur, qohum-əqraba ilə maraqlanır. Bacım isə bütün suallara cavab verir, arada soruşulmayanlar barədə də danışır və birdən sanki mənə indi görürmüş kimi gülür:

- A,.. lap yadımdan çıxmışdı, bilirsən sənə nə gətirmişəm?

Ağlıma da gəlmir ki, bacım kənddən mənə nə gətirə bilər. Ürəyim atlandı, gicgahımda damarların necə vurduğunu hiss etməyim bir tərəfə, elə bildim ki, o döyüntünün səsinə ətrafımdakılar da eşidir. Bacımın isə otaqlardan birinə gedib də qayıtmağı sanki an çəkmir. Başımı qaldırıb da onun əlindəki güllü yaylığı görürəm... Yaylıq o qədər gözəldir ki! Bacım isə bu gözəlliyyənin fərqiində deyil, yaylığı necə aldığını danışır:

- Babamgildən gəlirdik, təsadüfən mağazaya baş çəkdik. Satıcı özü dedi ki, bir gözəl yapon yaylığımız qalıb, qonaqsınız, verəm sizə. Baxan kimi ürəyimdən keçdi ki, bunu sənə alım.

Bacım elə ürəkdən, dil boğaza qoymadan danışır ki! Mən isə həyəcanlıyam. O, yaylığı başıma bağlayır. Ətrafdakılar yaylığı tərifləməklə onun mənə necə yaraşdığını da deyirlər, mən isə sanki boğuluram. Birinci dəfədir ki, bu cür qiymətli hədiyyəni görməyimdən əlavə, sabah onu başıma atıb da məktəbə gedəcəyim məqamları

gözümün qarşısına gətirib həyəcanlanıram. Anamın səsi sanki mənə yuxudan oyadır:

- Ay bala, uşağın başına yığıldınız, nəfəsi darıxdı, imkan verin, gedib o biri otaqda yaylığını özü bilən kimi bağlayıb gəlsin.

Anam vaxtında dadıma yetmişdi. Həqiqətən, sıxılırdım və yerimdən durub aynabəndə çıxdım, hava üzümə dəyib də ayazıtdı. İlk işim güzgünün qabağına keçmək oldu. Hə, bacım gözəl hədiyyə alıb! Bir-neçə formada tutsam da sonda yaylığı ürəyim istəyən kim bağlayıb içəri keçdim. Əməlli-başlı uğultu qopur. Hamı münasibət bildirir, anam isə bir az da qürurla:

- Mənim qızım gözəldir, al da geysə, yaraşır, şal da!- deyir.

Elə bil kənar adamların içindəyəm, yanaqlarım allanır. Evdəkilərə baxıram. Və beləcə birdən Vəsilənin parlayan gözlərini görüb də üşənirəm, "Deyəsən, xoşu gəlib,-deyə fikirləşirəm,-birdən istəsə, neyləyəyəm?" Bu sualı özümə verməyə də macal tapmıram. Ağlıma gələn başıma gəlir. Xalam qızı, üstəlik müəlliməm bir az da ərkəyana "Nə gözəldir, ver mən də baxım",- deyir və cavabı gözləmədən də yaylığı götürüb öz çiyinə atır. Ətrafdakıların reaksiyasını gözləmədən, özümdən asılı olmayaraq, cəld yaylığa əl uzadıram, "Yox, qoy məndə olsun",- deyirəm.

Mənim sözümdən sonra yaranan sükut ürəyimi sıxır. Xalidənin atmacası belə o sükutu pozmur. Vəsilə isə ani tutqunluqdan sonra ha ki dillənsə də, pərtliyi açıq-aşkar hiss olunur:

- Yaxşı, mən gedim, evdə narahat olarlar, gecəniz xeyrə.

O çıxır və mən başımı qaldıranda anamın gözlərini görürəm. O gözlər daha qüssəli olsa da, onlarda qəzəb yoxdur, narahatçılıq isə aydın görünür. Dillənmir. Yaranan pərtliyə görə özümü günahkar hesab eləsəm də, özümü o yerə qoymuram. Amma oturmaq da olmur. Durub otağımıza keçirəm.

Yaylıq başından götürür və lampanı yandırmadan, Ayın pəncərəmizdən düşən işığında yaylığımın güllərinə baxır və canlı güllər kimi onları sıgallayır. İlahi, nə gözəldir! Lakin bu gözəlliyi daha aydın görmək üçün lampanı yandırır bir daha yaylığımıza baxır və nədənsə onu qatlayıb yastığımın altına qoymaq qərarına gəlirəm.

Məndən çıxmayan iş, səhər o başdan dururam. Ağıma gəlmir ki, bu vaxt kimsə - elə anam da yuxudan durmuş olar. O isə nəinki durub, hətta süfrəni də, demək olar ki, hazırlayıb. Anam məni görüb də gülümsəyir:

- Nə tez durubsan, qızım?-deyir və əlavə edir: Amma gərək gecə Vəsilənin ürəyini qırmazdın, xalan qızıdır, üstəlik, müəlliməndir. Axı biz bura gələndən onlara sığınmışıq...

Çiyrimi çəkirəm. Nə deyim, amma demək də istəyirəm. İstəyirəm deyəm ki, axı bacım bunu mənə alıb! Onu da demək istəyirəm ki, niyə, bütün gözəl şeylər onlar üçün mü olmalıdır? Amma demirəm. Anamın gözlərindəki qüssə və narahatlığı görməmək üçün başımı da qaldırmıram. Ana-bala sakitcə dayanırıq. O sakitlik məni əzir və guya ki çıxış yolu tapır, çantadan dəftərimi

çıxarır yalandan nəşə yazıram. Beləcə vaxt keçir və çay belə içmədən çantamı götürüb məktəbə yollanıram.

Məktəbə qədər qızların, demək olar, hamısı yaylığım ilə bağlı suallar verir. Mən isə ikicə söz- "Bacım alıb",- deyirəm, vəssalam.

Bu da məktəb. "İndi Vəsilə qarşıma çıxacaq",-deyə fikirləşirəm. Bəlkə, buna görə də yaylıq səlqi ilə qatlayıb bayırdaca çantama qoyuram. "Qoy görməsin",- deyirəm. Tənəffüslərdə isə dəhlizə çıxmıram, ağıma gəlir ki, birdən xalam qızı sinifə gəlib də yaylıqla yenə maraqlanar.

O fikirlə dərstdən sonra hövlnək gəldiyim evdə də narahatam, birdən Vəsilə evimizə gəlib yaylıq təzədən istəyər! Elə də olub. Anam isə qız harasa qoyub-deyib. Xalam da, deyəsən, bizə gəlibmiş və arada yaylıq söhbəti də olub. İncik-incik gileylənirmiş ki, bir yaylıq nədir axı...? Ondan sonra yaylıq məktəbə aparacağımı təhlükəli hesab edib evdə, yatağımızın arasında saxlayıram. "Evdə olanda, harasa gedəndə, bayramlarda rahat taxaram",- fikirləşib təskinlik də verirəm özümə. Amma hər dəfə dərstdən gələn kimi ilk olaraq otağımıza keçir, yaylıq başıma bağlayıb da güzgünün qarşısında fırlanır, özümə - daha doğrusu, başımdakı yaylığa baxdıqdan sonra onu yerinə qoyuram. Bu artıq mənim üçün dəyişməz qaydadır.

Bu gün də elə etməliyəm. Həyatə girən kimi evə qaçıram, lakin qərībədir ki, hər dəfə içəri qaçmağıma gülümsəyən anam bu dəfə özünü görməzliyə qoyur. Mən isə, əlbəttə, buna əhəmiyyət vermir, otağımıza qaçı-

ram. Əlimi həmişəki kimi yatağın içinə salıram, amma heç nə yoxdur. Hövlək yorğanı, dalınca döşəyi yerə atıram, yox, yaylıq yoxdur. Nəfəsim tənqiyir, elə bil ki havam çatmır, bayıra qaçıram - düz anamın üstünə. Bir az doluxsunmuş, həyəcanla:

- Ana, ana, yaylığım yoxdur,- deyirəm.

Anam isə dillənmir, məni eşitmirmiş kimi öz işindədir, qab yuyur, deyəsən.

Yenə də:

- Ana, ana!- səslənirəm. Yox, dinmir.

Əyilib böyürdən anamın üzünə baxıram.

Gördüyüm isə onun yanağına süzülən göz yaşları olur.

Aydındır.

-Hə, ana?!- deyə hıçqırıram...

Canavar

Anası ilə söhbətindən sonra Əşrəf qismən toxtasa da, bu, hamısı deyilmiş, onun içində özgə vaxtı ağla gəlməyən növbəti suallar baş qaldırırdı. Düzdür, Əşrəfin qərarından sonra həmin baş qaldıran suallar yeni cavablar da yaradırdı, lakin cavabın ən ağlabatanı belə onu sakitləşdirə bilmirdi. Əşrəf isə təkrar-təkrar qəbul etdiyi qərarı əsaslandırmağa çalışırdı: nə sıxıntı olmalıdır axı, anam özü deyir ki, eybi yox, bir az da qənaət edərik - bu da həmin cavablardan biri idi və həqiqətən də, bu barədə ilk dəfə söhbət düşərkən təklifi elə anası vermişdi. Ana nəinki təklifi vermiş, üstəlik, məsələnin həlli yollarını da göstərmişdi. Yollar isə nə qədər çox olsa da, Əşrəf onu bilirdi ki, bunlar hamısı məsləhətdir və 40 illik ömrünün qənaətlərindən biri dünyada ən asan şeyin məsləhət olması idi. Məsləhətə qalanda, səkkiz il əvvəl, hələ onun tay-tuşlarının Bakıya axışdıqları vədələrdə ilk məsləhəti anası verməmişdimi? Söhbət uzaqlardakı Bakı ilə bağlı kəndə gəlib çıxan xəbərlərdən sonra kənd kişilərinin ora yollanmaq üçün dəridən-qabıqdan çıxmasından gedirdi.

Əşrəfin tayı-tuşu olan həmin kişilər, hətta əsgərlikdən yenidən gələn cavanlar hesab edirdilər ki, artıq kənd o kənd deyil və torpaqla əlləşməyin də bir yönü yoxdur, şəhərə gedib adam olmaq lazımdır. Onların fikrincə, onsuz da yüz cür əziyyətlə yetişdirilən kartof hələ bazara çıxarılmamış İrandan, Türkiyədən, elə

Rusiyadan gələn kartof dolu maşınlar bazarların yanına yığılır, qiymət isə elə təklif olunur ki, alıcı dərhal onların başının üstünü kəsdirir. Bu mənzərələr isə içi Əşrəf qarışıq, kəndin ən rəncbər adamlarının əlini torpaqdan soyudurdu.

Şəhər isə başqadır, cavanlardan məxsusən iş üçün kənddən şəhərə ilk gedənlərdən olan, beş ildən sonra qaynının toyuna görə iki-üç günlüyə təzəcə kəndə qayıtmış topal İsağın oğlu Səfər elə şeylər danışdı ki, eşidənlərin gözləri bəralırdı. Məsələn, Səfər deyirdi ki, Bakıdan çəkilmiş borularla düz Türkiyəyə qədər gedən neftin üstündə dünyada baş yarırlar və hökumət də neftdən gələn pullarla əvvəl-əvvəl şəhərimizi abra salır, nə qədər olmasa, bura dostdan çox düşmən gəlir, üstümüzü unlu görüb özümüzə dəyirmançı deməsinlər deyər. Deyir ki, şəhərdə iş tapmaq bir içim su tapmaq qədər asandır.

Topal İsağın oğlu elə şeylər danışdı ki, adamın matı-mutu quruyurdu, məsələn, deyirdi ki, oralarda tikintidə işləyən fəhlələr aya 600-700 manata pul deməzlər. Düzdür, o həmin fəhlələrin hardasa 10-12 saat işlədiyini də deyirdi, amma nə olsun ki, guya işdən kirayə qaldıqları o yerə tez gəlib nə edəsiydilər ki... Aya 700 manat isə ay puldur ha, məsələn, bu kənddə özünü öldürəsən, kartofdan ilə iki o qədər güclə qazanarsan.

Səfər çox şeylər deyirdi və zalımın balası elə danışdı ki, ona qulaq asan hər kəs hayıl-mayıl olurdu, bircə qalırdı bir az pul düzəldib yola düşmək. Əlbəttə, başqalarını bilmirdi, ancaq Əşrəf üçün əsas məsələ

həmin pulu düzəltmək idi. Elə evdə bu barədə fikrini birinci anasına dedi, ümumiyyətlə, atası öləndən bəri (onda Əşrəf balaca bir uşaq idi və ona görə indi həmin ölümü dumanlı xatırlayır) onun gənəşdiyi birinci adam anası olurdu, indi də elə etdi. Anası əvvəl-əvvəl söhbəti ciddi qəbul etmədimi, ya nədi, oğlunun dediyini bir az da gülümsəyərək qarşıladı, ancaq bu gülümsəmə Əşrəfin ürəyincə olmadı, ona görə həyəcanı açıq-aydın görünən tonda qolunu onun boynuna saldı, eşitdiklərini Allahın açdığı bir qapı olduğuna anasını inandırmağa çalışdı. O, ciddi-cəhdlə sübut etmək istəyirdi ki, o qapıdan boylananda çox şeylər görünür və Əşrəf gördüklərini bir-bir anasına söyləməyə başladı. Deyilənlər isə cəlb-edici idi, ana onsuz da çoxdan hesab edirdi ki, doğrudan, artıq böyüyən uşaqların gələcəyi haqqında fikirləşməyin vaxtıdır. Əşrəfin qızı 13 yaşındadır və papağını hərlə, bir də görəsən ki, qız artıq 15-i adlayıb, buralarda da qız 15 yaşını keçdimi, qapıya elçilərin ayağı açılır. Qız qapısına elçilər gələndə isə buralarda ilk yada düşən cehiz məsələsi olur. Belə baxanda, söhbət heç cehizdən də getmir, elçi gələn kimin qapısına getdiyini bilmirmi ki, bir cehiz umacağı da olsun, amma evin içinə bir əl gəzdirmək lazımdır, o isə gör nə qədər pul istəyir! Anası həm də heç evin abra salınmağı bir tərəfə, daha çox Əşrəfə görə, onun şəhərdə əlinin çörəyə çatmasına görə daxilən oğlunun dedikləri ilə razılaşırdı və hesab edirdi ki, onsuz da kənddə daimi işi olmayan balası oralarda özünə bir gün ağlaya bilər, bəlkə, bu topal İsağın oğlunun gəlməyi elə onun Allahının işidir? "Əşrəf itib-

batan oğul deyil,- deyə, anası ürəyindən keçirdi,- tədbirlidir, pis adamlara qoşulmaz, başını saxlaya biləndir. Daha nə lazımdır ki? Odur, topal İsağın oğlu, onun Əsrəfdən nəyi artıqdır ki?! Getdiyi beş il deyil, kəndə maşınla gəlib”.

Ana ürəyindən keçənlərin hamısını deməsə də, oğluna tərəf xəfif bir məmnunluqla baxdı və bir az da qəhərlənərək cavabı çox gözlətmədi:

- Nə deyirəm, oğul,- dedi,- onsuz da burada qapı-bacaya özüm baxmırammı? Bir az da gəlin əl-ayaq edər, özümüz öhdəsindən gələrik. Bəs o Səfər deyirmi, harada qalacaqsınız, kimin yanında işləyəcəksiniz, əyninizə-başınıza kim baxacaq, bişir-düşürünüz nə cür olacaq?

Əsrəf, anasının onu belə anlaqlı qarşılamasından bir az da ürəkləndi:

- Ay ana,- dedi,-nədir bəyəm, uşaq-filan deyilik ki... İşləməyinə, Səfər özü deyir ki, onun yanında iş olacaq, müdirləri yaxşı adamdır. Qalmağa gələndə, buradan getdiyimiz 5-6 nəfər birlikdə Bakının yan-yörəsindəki kəndlərin birində bir otaq tutub hamımız o otaqda qala bilərik. Qalmaq deyəndə ki, axşamlar gəlib bir tikə çörəyimizi yeyib başımızı atıb yatacağıq. Səfər deyir ki, kirələdiyimiz evin yiyəsi ilə danışib xörəyimizi ona bişirtirə bilərik. Bunlar çətin deyil, ana, məni sıxan ora getməyim, əvvəldən evin kirələnməyi, birinci aylığı alana qədər dolanmağım üçün bir az pul tapmağımdır.

Ana elə bil sualı gözləyirmiş kimi, cavabı lən-gitmədi:

- Ürəyini sıxma, qurban olum, pul üçün narahat olma, heç kimə də ağız açmayaq, o şətəllərdən ikisini satırıq, məsələ həll olunar.

Əsrəf şətəllər deyəndə anasının quzuları nəzərdə tutduğunu bildi və qəlbində anasına minnətdarlıq etməklə bərabər, evlərindəki 4 qoyunun üç quzusundan (qoyunlardan biri qısır qalmışdı və onun qısırlığı təkcə anasını deyil, bütün ailəni qəmləndirən hadisə idi) ikisinin yol xərci üçün satılacağı ürəyincə olmadı, amma ney-nəmək olar, kimlərinsə qapısına gedib naümid qayıtmağın böyük ehtimalı etiraz etmək imkanı yaratmadı, amma təkcə anasına deyil, özünə də ürək-dirək olaraq dilləndi:

- Düzü, o quzuların satılmağına heç cür razı olmazdım, ana, amma itər yerə getməyəcək ki, inşallah, iki-üç aydan sonra pul göndərərəm, qoyun alarsınız, gələn ilə “şətəllər”in yeri dolar.

Əsrəf beləcə bir-neçə gündən sonra Səfərə qoşulan kəndliləri ilə Bakıya getdi. Heç anasına söz verdiyi qoyunlar üçün pul göndərməyi isə lazım olmadı, oktyabrın ortalarında - beş aydan sonra özü kəndə qayıtdı. Onun bir-neçə günlüyə kəndə gəldiyini zənn edən evdəkilər əvvəl-əvvəl umu-küsü də elədilər, bu beş ayda bir dəfə gəlmədiyinin incikliyi üzünə vurdular. Əsrəf isə bir-neçə dəfə Bakıdan o boyda yolu gəlməyin xərclərini sadalamaqla, söz düşmüşkən, araya salıb birdəfəlik qayıtdığını da dedi. Gəlin adəti üzrə qaynanasının yanında ərinə hansısa söz deməsə də, anası yenə ona ürək-dirək verdi, oğlunun qərarını isə şad bir xəbər kimi qar-

şladığını dönə-dönə dilə gətirəndən sonra nikbinliyini belə əsaslandırdı:

- Elə düz edirsən, ömrüm-günüm, sənsiz uşaqlar da korluq çəkir, mən də. Vallah, sən evdə olanda elə bilirdim, nəyəsə yarımırsan, amma bu müddətdə gördüm ki, yox, sənın yerin başqadır. Yəni niyə sıxılasan ki? Bala, həyət-bacayla məşğul olarsan, inşallah, qapımızdakı məhsul da bu il bol olacaq.

Anası sözünü bitirmiş kimi dayansa da, guya ki, ağına qəfil gəldi, oğlunun könünü sındırmayacaq tonda yavaşdan xəbər aldı:

- Neynədin barı, işlərin necə oldu, bir dirrik gətirə bildinmi?

Əşrəf elə bil bu sualı bayaqdan gözləyirdi və ona görə sualdan sonra hələ bir az eyni də açıldı:

- Ana, düzdür, Səfərin dediyi kimi də deyildi, amma, baxma, pis olmadı, oradakı xərclərimdən sonra 1700 manat gətirə bildim. Şəhər yeridir, ha qənaət edirsən, yenə ayın sonunda görürsən ki, nə qədər xərcin çıxıb! Hesab edirəm gətirdiyim pulla nəsə edə biləcəyik. Heç başqa nəsə fikirləşmək də lazım deyil, lap bir inək alırıq, otunu- ələfini özüm düzəldərəm, bir az da əmi (qayınatasını nəzərdə tuturdu) kömək edər. Orada - Bakının kirədə qaldığımız kəndində bir qoçaq bibi vardı, and içirdi ki, qapısındakı 7 inəyi 1 inəkdən yaradıb. İndi o arvad şəhərin qulağının dibində, otun-ələfin tapıldığı yerdə bunu edə bilirsə, biz niyə buralarda bacarmayaq? Qağamın (atasını deyir) ruhuna and olsun ki, özünə qismət, o bibi inəklərdən günə 70-80 manat pul

götürürdü, uşaqları da lap bizim Rəşidin bacısı uşaqları kimi gəzirlər.

Əşrəf Rəşid deyəndə dünyanın qarışıq vaxtları borc-xərc düzəldərək kənddən birtəhər qaçıb Sibirə gedib çıxan qonşularını nəzərdə tuturdu. Atası və anası haqq dünyasına qovuşanda belə kəndə gəlməyən (kənddə hamı deyirdi ki, müharibə vaxtı çağırışa getmədiyinə görə kəndə gələn kimi onu tutacaqlar) Rəşidin soracağı isə kəsilmirdi. Nəinki kənddə hamı, hətta rayonda da çoxları bilirdi ki, qohum-qardaşdan ancaq bir bacısı qalan Rəşid ona nəinki ağayana ev tikdirib, üstəlik, o evin bütün avadanlığını da alıb, bir də onu deyirlər ki, guya Rəşid hər ay bacısına 1000-1500 pul göndərir. Düzdür, şəxsən Əşrəf o boyda pulun hər ay bir ailə üçün göndərilməsinə inanmırdı, amma od olmayan yerdən tüstü çıxmaz ki... Bu öz yerində, üstəlik, Rəşidin bacısı uşaqları özlərini rayonda cavanların cızdağını çıxaran gömrük İsmayılın uşaqları kimi aparırdılar və şəxsən Əşrəf bunu o uşaqların atasının xidməti kimi ağına belə gətirə bilmirdi.

İndi isə Əşrəf Bakıda kirədə qaldığı evin qonşuluğundakı arvadın inəklərindən söz açmışdı və elə şövqlə danışdı ki, elə bil bu arvad inək yox, zürafə filan saxlayırmış:

- Ana,- deyirdi, uzağı bir 500 manat da əmidən borc götürərik (qayınatasını nəzərdə tuturdu), amma layiqli inək alırıq. Vallah, o borcu qaytarmaq elə də çətin olmayacaq, elə papirosu tərgitsəm, aya 20-30 manat burdan düzəlir, bir az da əyin-başımızdan kəsərik, çətin, gələn ilə inək doğanacandır.

Əsrəf dil boğaza qoymadan o qədər gəlir mənbəyi sadalayırdı ki, arvadın da gözüne işıq gəldi. O isə gələcək digər planlarından danışdı:

- Mən də baxdım, bu il, məşallah, kartofumuz yaxşı gətirib, özü də daha kənddə toparı niyə verirəm, Seyfəlin oğlu ilə danışib onunla birlikdə şəhərə apararam, azı iki dəfə qiymətdə fərq edir.

Əsrəf o qədər ümidli danışdı ki, səhərdən bir tərəfdə oturub sonbeşiyinin şalvarının dizini çitəyən, özünü də guya ki, söhbəti eşitmirmiş kimi aparan gəlin də bir anlığa iynəni saxladı və sifətindəki aydın görünən rahatlığı ilə ərinin dediklərinə təsdiq kimi söhbətə müdaxilədən çəkinmədi:

- Hə, qağam da (atasını deyirdi) o günü elə deyirdi ki, bu dəfə kartofu şəhərə özü aparacaq.

Əsrəf guya arvadının dediklərini eşitmirmiş kimi, sözlünə davam edirdi:

- Ay ana, elə səhər əmidən 500 manat borc götürüm, inşaallah, birisi gün də şənbədir, inək üçün Qarağaclıya gedim, deyirlər, artıq oraya satlıq mal-qaranı ayrı rayonlardan da gətirib tökürlər.

Əsrəf sonra nə fikirləşdisə bir anlıq tərəddüdlə anasına baxdı:

- Əvvəl istəyirdim səninlə gedək, amma indi baxıb görürəm ki, sən getməsən, daha rahat gəzə bilərəm, baxma, nə qədər desən də, nigarançılığım olacaq, mən istəyirəm tələsmədən gəzim, seçim. Dediym odur ki, o boyda pul veriləcək, tələsməyək alanda.

Anası oğlunun bu qayğısından təsirlənən kimi oldu və əlini yüngülcə yelləyərək onun danışığına qoşuldu:

- Nə deyirəm, bala, sən bilən məsləhətdir, mən də istəyirdim ki, yəni davarı seçəndə sənə kömək olam, baxma da, o boyda pul veririk - toyuq almırıq, cücə almırıq. Əgər orda mənə görə darıxarsan, narahat olarsansa, eybi yox, özün gedərsən. Arada tanıdığın-bildiyin adamlarla da bir məsləhət elə, yəni dediyim odur ki, pulu verməyə tələsmə, yüz ölç, bir biç.

Əsrəf əlini yellədi:

- Eyyy, ana, elə bil ki, şəhərdə böyümüşəm, mal-qara görməmişəm, ya evimizdə inək olmayıb... Narahat olma, gəzəram, axtararam, elə bir mal alaram ki, özün "afərin"- deyərsən. Qədir dayı da bazarda olacaq (qonşularını deyir), evə gələndə gördüm, satdığım bir-neçə toğlusunu var deyir. Harda nəşə mənə qaranlıq qalsa, onunla məsləhətləşəram. Daha sən də bilirsən ki, Qədir dayı anadangəlmə maldardır.

Qədir kişinin adını eşidən Əsmət bir az yüngülləşən kimi oldu, sifətində açıq-aydın görünən nigarançılıq da elə bil silindi getdi. Kənddə nəinki Əsmət, elə hamı bilirdi ki, Qədir kişi rəncbər adamdır, əlindən gəlməyən iş yoxdur və onu da bilirdilər ki, hətta qonşu Mirzikiyəki bəzən baytar (onların kəndində baytar həkim yox idi) bəzən məsləhət üçün o boyda yolu durub gəlir Qədir kişiyə. Buna görə də ana əmin-arxayınlıqla durub oğlunun boyunu qucaqladı:

- Ay sənə qurban olum, bunu səhərdən de, bilim də... Nə bilim axı, ürəyimdə qalırdı ki, birdən sənə alladarlar, elə bilirsən, buralarda müxənnət yoxdur?..

Söhbət elə bu xoş ovqatla da bitdi. Əsrəf yerindən durub qollarını açdı, uzaqdan-uzağa anasını bağrına basırmış kimi, sinəsinin üstündə çarpazlaşdırdı, "Yaxşı, ana, onda mən getdim yatmağa,- dedi və otaqlarına keçdi.

Şənbə günü saat 7-də Əsrəf artıq Qarağaclarının mal-qara bazarında idi və gördüklərinin ilk heyranətini yaşayırdı. Evdən çıxanda ona elə gəlmişdi ki, anası demiş, it tayadan düşməmiş bazara getməyin bir yönü yoxdur və səhər-səhər mal satanların çətin ki hamısı bazara yetişmiş olaydı. Əsrəfin məlumatı var idi ki, Qaracalıya ancaq onların rayonundan alıcılar və satıcılar gəlmir, bura böyür-baş rayonlardan, üzü Gəncə, Mingəçevirdən qəssablar tökülüşürdülər. Bəlkə, buna görə idi, əmi özü onun bir az ertədən getməyini məsləhət görmüşdü: "Ay bala, demişdi, bazarınkı o başdandır, hər ötən almaz, tez yetən alar və bir də ilk qabağına gələnə almalı deyilsən ki..." Əmi təcrübəli adam idi və nə dediyini bilirdi: "Səhər ertədən getməyin yaxşıdır ki, gəzərsən, dolanarsan, mal satanların ağzını arayarsan, ümumi qiyməti bilərsən. Belə yaxşıdır, bala",- demişdi.

İndi Əsrəf əminin dediyi kimi edirdi, ucu-bucağı görünməz kimi olan bazarı aramla dolanır, diqqətini çəkən inəklərə baxaraq yeri yirdi. Qədir dayı da dünən axşam rastlaşdığı Əsrəfə onu məsləhət görmüşdü ki, səhər-səhər o başdan ürəyinə yatan, lap dünyanın gözü

olmuş olsa belə, hansısa inəyi almağa tələsməsin, "Bazardır, ay bala,- demişdi,- satan elə bilir ki, malı bazara çıxaran kimi başının üstünü alacaqlar, nə qiymət desə verəcəklər, ona görə saat 10-11-ə qədər gəz, manşırta, sonradan artıq sövdələşməyə gir",- demişdi. İndi Əsrəf onun dediyi kimi edirdi və artıq saat 9-a işləmiş nə vaxtsa kiminsə buralarda əkdüyü yeganə heyva ağacının böyründə kövşəyən qumral inək diqqətini çəkdi. İnək o qədər arın-arxayın və bir az da özündən razı halda dayanmışdı, hətta bu duruşunda inəyə yox, daha çox bir azdankorridaya çıxacaq buğalara bənzəyirdi. Tükünün rəngindən cüzi fərqlənən iri buynuzu da inəyin özünə görə olmadığından xəbər verirdi. İnək Əsrəfin gözünü tutdu və o, guya ki, sezdirmədən inəyin yelzinə gözücu baxdı. Elə də uzaq olmayan zamanlarda Əsrəfgilin inəyi var idi və ona həmişə elə gəlirdi ki, inəyin yelini onun məhsuldarlığında ciddi göstəricidir, lakin anındaca nə vaxtsa qonşuları Narınc xalanın anası Əsmətlə söhbəti yadına düşdü. Narınc xala əri Qiyasın yüz bəh-bəhlə alıb gətirdiyi inəyin qarasınca danışdı:

- Bu da elə bilib ki, yelini böyükdürsə, inək südü çox verəcək, amma Əsmət, əminin o qəriblikdəki məzarına and olsun ki, bu dünyəyə bənzəyən qırışmal ondan neçə litr artıq süd verir, bir bunun qarnına bax, belninə yapışib, amma nə olsun ki, əmək itirən deyil. Əminin o qərib ruhuna and olsun ki, elə alıb gətirəndə gözüm su içmədi, dedim ki, Qiyas, sənə alladıblar. Di gəl, Qiyas sözmü eşidir...

O da Əşrəfin yadına düşdü ki, Narınc xalanın bir az da ərköyüncəsinə, açıq-aydın nazla dediyi "Qiyas sözmü eşidir?"- sözlərinə anası Əsmət uğunub getmişdi, Qiyas əmini müdafiə etməkdən daha çox Narınc xalaya təskinlik üçün sidq ürəkdən "Ay Narınc, yəni Qiyas qardaş kürəyini yerə vermir, innən belə sözü eşidib neyniyəcək, olan olub, inəyi geri qaytaran deyil ki... Gərək alanda fikirləşəydi",- demişdi.

Anasının "Gərək alanda fikirləşəydi" sözləri isə Əşrəfi elə bil ayıldan kimi oldu və anındaca heyva ağacının böyründə əmin-arxayın kövşəyən Qumralın yanından keçdi, heç ağacın altındakı balaca qara bir daşın üzərinə dəsmal ataraq əyləşib də ehtimal ki, pendirdən olan dürməyini iştahla yeyən kişidən inəyin qiymətini soruşmağı belə yersiz bildi. Di gəl, beşcə metr gedəndən sonra Əşrəfin ürəyi durmadı və qanrılıb Qumrala tərəf baxanda hesab elədi ki, düz etmədi, gərək ümumi bir təsəvvür üçün kişidən inəyin qiymətini soruşaydı, amma daha geri qayıtmaq istəmədi.

Artıq saat 12-yə az qalırdı və Əşrəf, demək olar ki, bazarı nəinki azından bir üç dəfə dolanmış, üstəlik, yeddi-səkkiz yerdə də inək manşırılamışdı. Onun manşırlandığı inəklərin hər biri Əşrəfin bazarlaşıb pulunu verərək almaq istədiyi mallar olsa da o hesab edirdi ki, bir az tələsməsə, daha yaxşı olar və beləcə bazarı dolaşaraq hansı qoçağınsa üç-dörd stol qoyaraq böyründə samovar tüstülətdiyi yerə necə çatdığından xəbəri olmadı. Samovarin tüstüsünün yaratdığı ovqatıydı, ya nə, Əşrəf yeganə boş stolun yanında daşların üstünə qoyulmuş

taxtaların yaratdığı stulda nə cür oturduğunu bilmədi və elə yanını yerə qoymuşdu ki, üzünü yüngülcə tük basmış bir cavan oğlan başının üstünü aldı. Onun belə qəfil gəlişi Əşrəfin diqqətini çəkmədi və üzünü yüngülcə tük basmış, səhər o başdan yuxudan kal qalxdığı açıq-aşkar görünən bu cavan oğlan isə lap köhnə tanışlar kimi salamlaşandan sonra onun ancaq çay içəcəyini, yoxsa yemək də yeyəcəyini soruşanda Əşrəf ayılan kimi oldu və indi fikir verdi ki, tüstülənən samovarin yanında manqalabənzər nəşə də var. Bu manqalabənzər nəşə Əşrəfin yadına saldı ki, səhər o başdan yuxudan duranda anasının əlində qalan stəkanı belə alıb onun üçün süzülmüş çaydan bir qurtum dadmağa hövsələsi çatmadı, üzünə yüngülcə su vurandan sonra quruladığı dəsmalı yaxın-ıyngülcə su vurandan sonra quruladığı dəsmalı yaxın-ıyngülcə stolun üstünə atdı, "Ana, deyəsən, gecikmişəm, lıqdakı stolun üstünə atdı, "Ana, deyəsən, gecikmişəm, Xaspolad 7-nin yarısı çıxacaq, birdən gecikərəm, göz-ləmər",- deyib qapıdan çıxmışdı. Ona görə idi ki, cavan oğlanın "Ancaq çay, yoxsa yemək də?"- sualından sonra acliğının fərqi oldu, onsuz da yorulmuşdu və bir tikə yemək pis olmazdı. Bu qərarından sonra Əşrəf onu da fikirləşdi ki, bu çölün düzündə o nə yeyəcək ki, nə pul tuta, onsuz da inək üçün götürdüyü yanındakı 2100 manatdan əlavə 28 manatı var, onun yeməyi, üstündən içəcəyi çay da eləsin, uzağı, 5-6 manat... Həmin 28 manatın verdiyi əminliklə də o, cavan oğlana üz tutdu və yeməyə nə verə biləcəyini soruşdu, oğlan isə qısa cavab verdi: soyutma, kabablar, üstəlik, əlavə etdi ki, Əşrəf istəsə, pomidor-yumurta çığırtması verə bilər. Əşrəf seçim barədə elə də çox fikirləşmədi və oğlana dedi ki,

onun üçün pomidor-yumurta çığırtması gətirər, çayı isə yeməkdən sonra verər. Oğlan gəlidiyi sürətlə də qayıdırdı ki, Əşrəf onu arxadan səslədi və çığırtmaya soğan vurulmamasını istədi.

O, uşaqlıqdan soğanı yeməkdə yeyə bilmirdi və hətta əsgərlikdə o soğan məsələsinə görə nə qədər ac qaldığı günlər də olmuşdu, düzdür, bəzən ödü ağzından gəlsə də, o soğanlı xörəklərdən yeyirdi, lakin əsgərlikdən qayıdandan sonra da məlum oldu ki, Əşrəf soğanlı xörək yeməyə alışa bilməyib və deyəsən, innən belə də alışmaq niyyətində deyildi. Əşrəf isə, əlbəttə, soğanlı xörək barədə fikirləşmirdi, onun fikri-zikri alacağı inəyin yanında idi. İnek- deyəndə ki, artıq azı 7 yerdə onları manşırılamışdı və Əşrəfə elə gəlirdi ki, cibində gətirdiyi pulla istədiyi malı alıb kəndə apara biləcək. Buna görə də əmin-arxayın pomidor-yumurta çığırtmasını gözləyirdi ki, "Salam əleyküm" eşidəndən sonra o, "bura boşdurmu?"- sualına başını qaldırdı, üç nəfər idi və görünür ki, onlar da Əşrəf kimi səhər o başdan dillərinə nəşə vurmada evdən çıxmışdılar. Əşrəf "Boşdur"- dedi və bir az da yana çəkildi ki, onunla bir sırada oturası adama rahatlıq olsun. Gələnlər oturdular, elə oturan kimi də bura qədərki söhbətlərini davam etdirdilər. Onların davam etdirdikləri söhbətdən məlum olurdu ki, Ağasəf kimdirsə, onun üzündən iki həftə əvvəl aldıkları davar yekunda istədikləri kimi olmayıb və əgər həmə Ağasəf tələsdirməsəymiş, daha münasib cöngələr seçə biləcəkləmiş, nəticədə "bircə qarın yeməkləri və yol xərclərini güclə çıxartdıqları" həmin səfər başqa cür olacaqmış.

Əlbəttə, onların söhbətləri Əşrəf üçün tamam maraqsızıydı və onun fikri-zikri bir tikə çörəyini yeyəndən sonra tapıb alacağı inəyin yanında qalmışdı. İnek heç, tapıb alacaq, söhbət bunda deyil, məsələ burasındadır ki, əmidən aldığı borcla bir yerdə onun cəmi pulu iki min iki yüz manat idi və Əşrəf həmin pulun iki min yüz manatını özü ilə gətirmişdi. Düzdür, kənddə onun inək almaq üçün bazara gedəcəyini bilənlər sözləşmiş kimi, "ürəyin istəyən inəyin" iki min beş yüz, üç yüz manatdan az olmadığını deyirdilər, lakin Əşrəf hesab etmişdi ki, o elə həmin inəyi iki min yüzə də ala bilər, başlıcası odur ki, evdə ehtiyata yüz manatı qalacaq və bu pul ilə inək üçün bir müddət "yola getməyə" ot-ələf alınacaq. Bundan sonra Əşrəf yüz manatı anasına vermiş, iki min yüz manatı isə bir-neçə qəzet parçasına bükərək gödəkçəsinin sağ qoyun cibinə qoymuşdu. Nə bilmək olar, bəlkə, istədiyi inəyi lap elə iki minə alacaq... Hər şey ola bilirdi, amma onu fikirdən qarşısına qoyulan qabın səsi ayırdı və Əşrəf ətrafındakılara üzrxahlıqla baxıb, yəni ki, görürsünüz, sizi əvvəlcədən nəzərə almamışdım,- deyən kimi oldu və yeməyinə başladı. Onun yanındakılar isə, deyəsən, qonşunun baxışlarına heç fikir vermirdilər və alacaqları növbəti cöngələr barədə söhbətlərini davam etdirirdilər. Əşrəf yeməyini elə sürətlə başa vurdu ki, buna özü də məəttəl qaldı və nədən sə çay içmək fikrindən daşınıb ətraf stolların yanında vurnuxan üzü tükü cavan oğlanı çağıraraq durmaq istədiyini dedi. Xidmətçi müştərisinin sualını gözləmədən ödənəcək hesabın 4 manat əlli qəpik olduğunu söylədi.

Əsrəf 4-cü dəfə bazarı hərlənirdi və hesab etdi ki, manşırlandığı inəklərdən birinin yanına gedib qiyməti bazarlaşmağın vaxtıdır, artıq saat 3-ə az qalmışdı. Arxın qırağında, söyüdüün yanında bəllədiyi inəkdən başlamaq istədi. Bir az əvvəl, yeməkdən qabaq oradan keçəndə satanın diqqətini cəlb etmədən müştəri gözü ilə inəyə baxa bilmişdi və nədənsə Əsrəfə elə gəldi ki, bəxtini burada sınasa, pis olmaz. O, inəyin yanına çatanda guya ki, birinci dəfə malı görürmüş kimi, yanında ayaq saxladı, kənardan baxdı və ehmalca əlini onun belinə qoydu, daha sonra boynunu sıgalladı və qaşqasına yüngülce sıgal çəkərək yiyəsinə tərəf döndü. İki xırda taxta parçasından düzəltdiyi kətildə oturan, kənardan baxanın yatdığını zənn edəcəyi 60-65 yaşlı kişi isə elə bil doğrudan yatırdı, lakin Əsrəf iki addım yaxınlaşanda onun yatmadığını, gözaltı ətrafa baxdığını gördü, lakin kişi nəinki qımıldanmadı, əksinə, özünü elə aparırdı ki, elə bil müştəri əlindən bezib. Heç Əsrəf də özünü inək üçün "dəli-divanə" olan alıcı kimi aparmadı, guya ki, elə-belə, ötəri soruşdu: "Bazar olsun, əmi, haradan gətiribsiniz bunu?". Kişi, demək olar ki, güclə eşidiləcək tonda, Mollahüsülüdən gəldiyini dedi və onu da dərhal əlavə etdi ki, ölsə də bu inəyi satmazdı, amma neynəsin, şəhərdə yaşayan ortancıl oğlunun alacağı evə ata payı nəşə vermək istəyir. Sözssüz ki, Əsrəf söhbətini kişinin ortancıl oğlunun şəhərdə alacağı evə xeyir-dua verməklə davam etdi və sonra inəyin neçə qarın doğduğu ilə maraqlandı. Kişi də öz növbəsində verdiyi sualla Əsrəfin İmanyarlıdan olduğunu öyrənəndən sonra "bir rayonun

adamları olduqlarını" məxsusi vurğulayaraq inəyin bir qarın doğduğunu dedi və onu da ayrıca tonla vurğuladı ki, Əsrəf mollahüsülü Qəfərin necə adam olduğunu istənilən adamdan öyrənməklə onu da öyrənə bilər ki, onun qarşısındakı inək bunların qapısında dədə-babadan olan cinsin törəməsi olub və Qəfər də dədə-babanın həmin ənənəsini qoruyan kişilərdəndir. Əlbəttə, Əsrəf bu boyda bazarda axtarib hansısa bir mollahüsülünü tapmaq fikrində deyildi ki, kişinin yalan, yaxud düz danışdığını dəqiqləşdirsən, buna görə də özü hərəkətə keçdi, inəyin dişlərinə baxmaq üçün əlini onun burnunun üstünə qoydu. Satıcı bundan sonra yerindən durdu və inəyə yaxınlaşıb onun ağzını elə məharətlə araladı ki, bu çevikliyə ancaq heyran olmaq qalırdı. Qəfər müştərisinə əgər bu inəyə babat qulluq olarsa, onun günə verəcəyi 18-20 litr südünə söhbət yoxdur və əlini inəyin qarnına çəkir: görürsənmi,- deyir, bu cinslərdə qarın olmur, fikir verirsənmi, başı elə də böyük deyil, bədəni uzundur,- bunlar kürən çöl cinsləridir. Kişinin dediyindən məlum oldu ki, Əsrəfin dişlərinə baxmaq istədiyi inəyin əcdadlarını 40 il əvvəl müştərisi olduğu adamın dayısı Stavropoldan gətiribmiş, birini də bacısına, yəni Qəfərin anaropoldan gətiribmiş, birini də bacısına, yəni Qəfərin anaropoldan gətiribmiş və onu xüsusi vurğuladı ki, ta bu günə pay veribmiş və onu xüsusi vurğuladı ki, ta bu günə nəcən bu cinsdən qapısında inək olanlar onun dayısına rəhmət oxuyurlar. Qəfər kişi inəyin hələ iki yaşının təzə tamam olduğunu xatırlatmaqla onu deməyi yadından çıxartmadı ki, əgər dediklərində alt-üst nəşə olsa, alan adam sonradan inəyi geri qaytara bilər.

İnəyin duruşu, hamar yelini və əlbəttə ki, məxməri tükü Əşrəfi özünə çəkmişdi və o hesab edirdi ki, əgər qiymət məsələsində razılaşırsalar, bu çox gözəl bazarlıq olacaq, ona görə də söhbətə aydınlıq gətirmək üçün mətləbə keçdi:

- Qəfər dayı, Allah tərəfi, inəyiniz elə mənim də ürəyimə yatır, əlbəttə ki, siz birinci yaxınlaşdığım adam deyilsiniz və inəyiniz də bazarda xoşuma gələn ilk inək deyil, bazardakı qiymətləri də hamımız bilirik...

Əlbəttə, "Bazardakı qiymətləri də hamımız bilirik", - deyəndə Əşrəf onu nəzərdə tuturdu ki, satıcı onu xam və bazardan bixəbər alıcı kimi qəbul etməsin, qiyməti də münasib desin. Əşrəfin söhbətə bu cür müdaxiləsi elə Qəfərin də ürəyindən idi, amma alıcısının sözlərinə guya ki əhəmiyyət verməyən, kəndçi fəhminin hiyləgərliyi sifətində açıq-aydın yazılmış bu kişi söhbətə bir az uzaqdan gəldi:

- Qiymət deyəndə ki, bacıoğlu, sözün açığı, inəyimi 2500-3000 min manat arası qiymətə satmaq istəyirdim, elə ötən bazar həmin qiyməti verən olmadığına görə, satmadım, indi də baxıram, bazara gəzmək üçün gələn adam deyilsən, yəni nəgdə alıcısən, ona görə də 2300 ver, allah xeyir eləsin, götür.

Əşrəf kişinin bu söhbətindən sonra tam səmiyyətlə ona varı-yoxu 2100 manatı olduğunu, hələ oradan inək alarsa, bir on manat da maşın üçün götürəcəyini dedi. 2100 söhbəti Qəfər kişini açmadı və o hansı sürətlə xırda taxta parçalarından düzəltdiyi kətildən qalxıb gəlmişdisə, elə həmin sürətlə də oturmaq üçün yerinə

qayıtdı. Əşrəf onun belə davranmağından pərtliyini gizlətmədi və həmin pərtliyin aydın sezildiyi tonda satıcıya bir də üz tutdu: "Nə deyirəm, vallah, Qəfər əmi, mal sizindir, dedi- istədiyiniz qiymət də qoya bilərsiniz, mənim cibimdə olan pula elə sizin inəkdən geri qalmayan birisini ala bilərəm, özünüz bilərsiniz".

Əşrəf bir-iki addım atandan sonra bir də geri qanrıldı:

- Sadəcə, ona görə həm də sizdən almaq istəyirdim ki, rayonumuzun adamısınız, sabah haradasa üz-üzə gələcəyik, amma o da var ki, rayondan təkcə siz deyilsiniz ki, bazara inək çıxaran...

Qəfər kişi bir anlıq huşa getdi, kepkasını çıxarıb üzünü yüngülvari yelləyən kimi oldu, qəfildən "Yaxşı, sən deyən olsun, gedib orda-burda deməyəsən ki, molla-hüsülülü Qəfər iki yüz manatın söhbətini elədi, amma" Daha maşın söhbəti-filan yoxdur, olmayacaq" - dedi.

Əşrəf ayaqlarını saxladı, elə bil inəyi birinci dəfə görürmüş kimi, onun sağına-soluna keçərək bir də müştəri gözü ilə onu süzdü və "Belə de də, Qəfər əmi, çox sağ ol, Allah ikimizə də xeyir versin", - dedi.

Bir saatdan sonra inək Qaracalının yanından keçib şəhərə gedəcək maşının banına çıxarılmışdı, sürücü isə Əşrəfi inandırırırdı ki, uzağı, yarım saata çıxa biləcəklər, amma yarım yox, bir saatdan sonra yola çıxan "Qazel"-in banında, inəklərin böyründə sıxlaşıb birtəhər bana məxsusi çəkilmiş damın böyründəki brezent parçadan yapışıb dayanan Əşrəf üçün artıq vaxtın bir əhəmiyyəti yox idi, əsas o idi ki, axtardığını tapmış, pulunu verib

almışdı. Başlıcası o idi ki, Əsrəf təkcə özünün deyil, anasının da ürəyicə olan bir inək ala bilmişdi və Qəfər kişinin inək barədə dediklərinə də zərrəcə şübhə etmirdi, əmin idi ki, bu kürən çöl cinsindən olan inək onların əlindən tuta biləcək. Əsrəf Qəfər kişinin hesabı ilə inəyin aylıq verəcəyi südü pula çevirirdi, bu isə az pul eləmirdi. Düzdür, həmin süddən evdəkilər də içəcək, bu da eləsin, günə, uzağı, litr yarım, iki litr, yerdə qalanı ilə nələr eləmək olmaz ki?.. Uzağı, iki aya əminin pulunu qaytara biləcəklər, əmi olanda nə olar, borc borcudur. Əsrəf inəyin onlara verəcəyi buzovların böyüməyini gözünün qabağına gətirir, həyətlərindəki yeni ab-havanı təsəvvür etmək istəyirdi ki, sürücünün səsi onu xəyaldan ayıltı, məlum oldu ki, o xəyala daldığı müddətdə bu qoçaq sürücü azı, bir saat yarımlyq yolu 40 dəqiqəyə gəlib çatıb.

İnəyi maşından düşürəndə elə bir əziyyət çəkmədilər. Buradan Əsrəfgilə çox məsafə də yoxdur, havanın qaralmasına isə xeyli vardı və onun ağına gəldi ki, evə tez getməyin nə adı var, yolun qırağında inək bir az otlayar, özü isə ağacın altında oturub dincələr.

Əsrəf belə də etdi və şər qarışana yaxın inəyin kəndirini kəndə sarı çəkdi.

Yarım saat keçməmişdi ki, Əsrəf artıq həyətlərində idi, evdəkilərdən başqa əmi və onun arvadı, qaynanası da oturub gözləyirdilər. Oğlunu və onun kəndirindən tutub dartaraq gətirdiyi inəyi ilk görən isə Əsmət arvad oldu və "Oyy, balama qurban, nə gözəl inək alıb!"- deyərək qarşıya gəldi.

Əsrəf özündən razı halda inəyə, anasına və əmiyə baxırdı: Ana,-dedi,- bu, elə bazarda da, yolun qırağında da kefi istəyən kimi otlayıb, bir azdan sağa da bilərsən, görək mollahüsülülü Qəfər kişinin dediyi nə qədər düzdür,- dedi.

Bir saatdan sonra inəyin südü ilə dolu sərnici ortada idi, Əsmət arvad sevincini gizlədə bilmirdi: "Ay oğul, alan da sağ olsun, satan da; çox gözəl, çox gözəl!"- deyirdi.

Əmi və arvadı ailənin üzvləri ilə birlikdə inəyin südündən içdilər, iki saat da oturub xeyir-dua verərək getdilər və artıq bu vədə Əsrəf möhkəm yorulduğunu hiss edib, "Ana, yorulmuşam, mən yatım",- dedi və nəyisə xatırlamış kimi, anasına tərəf döndü: -"Pəyənin qapısını cəftələməyi unutmazsınız ha..."- dedi.

Anası əmin-arxayın "Gəlin örtüb, cəftələyib, narahat olma",- cavabını verdi.

Əsrəf yerinə uzananda doğrudan bərk yorulduğunu anındaca hiss etdi və yuxuya da nə vaxt getdiyini bilmədi.

Əsrəfin gördüyü yuxu qəribə idi. O, kəndlərinə gələn yolun üstündəki təpədə dayanıb yola baxır və haradansa Əsrəfin inəyini gətirən "Qazel" peyda olur, sürətlə gələn maşın onun dayandığı istiqamətdə qəfil sönür, həmin diribaş sürücü yerə düşüb maşının böyürbaşına dolandıqdan sonra təzədən kabinəyə keçərək maşının motorunu işə salmaq istəyir. O bunları elə aydın görür ki...

O da aydın görünür ki, sürücü içində olan maşın anındaca alovlanır və Əşrəf təcədən ildırım sürəti ilə maşına tərəf qaçır, bana qalxır, inəyi düşürmək istəsə də, bunu bacarmır və sonda ona yaxınlaşan alovdan qurtarmaq üçün özünü maşından yerə atır.

O çarpayının yanında dayanır və handan-hana yuxudan ayıldığının fərqlində olur, yox, bu yuxuymuş, deyir və təzədən gözlərini yummaq üçün çarpayısına uzanır.

Bəs bu nədir belə, kim isə yaxınlıqda elə yanıqlı ağlayır ki...

Əşrəf əvvəl-əvvəl o səsə baş qoşmaq istəmədi və yerində çönüb təzədən gözlərini yummağa çalışdı, amma anidən gözləri pəncərəyə sataşdı, artıq alatoran keçirdi və səhə açılırdı, səs isə elə bil qulağının dibində gəlirdi və Əşrəf qəfildən o səsi tanıyaraq yerindən nə vaxt sıçradığını, paltarını əyninə necə keçirib həyatə düşməyini xatırlamadı. O özünə gələndə artıq səsi tutub pəyəyə girmişdi, anası isə hələ də yerdə qanı axan parçalanmış inəyin başı üstündə ağlayırdı. Əşrəfin başı dumanlandı, o axurun böyründəki zəncirdən tutaraq özünü yıxılmaqdan saxlamaq istəyirdi. Sonra heç özü də bilmədi ayaq üstədi, ya yerə düşüb, amma anasının yanıqlı-yanıqlı "Canavar",- deməyini elə bil uzaqda dayanıb eşidirdi.

Yanvar, 2018.

Sandal

Yenə qızımdır zəng edən və telefonun ekranında onun adını görəni kimi ağlıma gəldi ki, axı mən az qala, iki həftə əvvəl nədənsə məhz bu gün üçün onu axtarıcağımı demişdim, amma neynəmək olar, yadımdan çıxıb, buna görə də telefonu açıb da söhbətimi üzrxahçıqla başlamaq istəyirəm. O isə salam-kalamsız, bir az da inciklik və özünəməxsus ötkəmliklə məni qabaqlayaraq söhbətə başlayır: Mama,- deyir, belə də olur hə, daha mənə də vaxt tapa bilmirsən?

Hə, əməlli-başlı inciyib və mən həmişəki kimi, zarafata sahib, qızım, mama yox, ana de- demirəm, onsuz da on illərdir ki, yarızarafat, yarıciddi o belə deyir, mən isə düzəliş edirəm, amma onun müraciət forması dəyişmiş, üstəlik zarafatlıq halı da yoxdur, deyəsən, ona görə də guya ki fəlsəfi, bir az da zarafatla:

- Vaxt qoyursunuz ki qala?- deyirəm.

Görünür, danışığımdakı zarafat tonunu tuta bilmədiyindən və yaxud tutmaq istəmədiyindən "İşdə-sən? Bilmirəm,- deyir, yarım saata gəlib səni götürürəm, gedib bir yerdə seçərik",- söyləyir və cavabımı gözləmədən danışığımı bitirir. Yəni ki, qərar var, etiraz qəbul edilmir.

Əvvəl-əvvəl "bir yerdə seçərik" deməyindən bir şey anlamasam da, az sonra xatırlayıram ki, bir-iki həftə əvvəl onunla əmim nəvəsinin toyuna getmək üçün mən həyatə düşəndə o artıq maşının yanında gözləyirdi və

uzaqdan-uzağa məni süzdü. Ağıma haradan gəlsin, bu qız mənim geyim-gecimimi saf- çürük edir və nədənsə ona elə gəlib ki, çəkməm əynimdəki paltıyla qətiyyənlə düz gəlmir. O, həmin məqamda bir söz deməsə də, bu barədə artıq toydan qayıdanda həyətdə, həmin yerdə, bir az da pıçıltıyla bildirdi: "Mama,- dedi və hansısa məşhur mağazanın adını çəkdi, arada vaxt elə, orada sənün üçün çəkmələr gözəlti etmişəm, gedib birini götürərik".

Mən isə zarafata salıram, "Qızım,- deyirəm, birincisi, axı sən ananı ayda bir dəfə qarderobunu yeniləyən biznes-ledilərlə səhv salırsan, bildiyin kimi, mən ali məktəb müəllimi və bir yazı-pozu adamıyam, ikincisi, elə bu çəkmələri keçən il sənünlə bir yerdə xaricdə olarkən almadıqmı?

O isə ərkyana, bir az da nazlanaraq "Eee..., mama,- deyir, o gör nə vaxt idi və bir də demirəm ki, özün al, mən almaq istəyirəm",- söyləyir, mən isə onu sakitləşdirmək üçün "Yaxşı,- deyirəm, arada vaxt edib gedərik". O isə əl çəkmir, vaxtı dəqiqləşdirmək istəyir və mənim haradansa bu günkü tarix ağıma gəlir, beləliklə də, söz verməklə bu mövzuda söhbəti bitirmək istəyirəm.

İndi yadına düşür ki, mənim zəng eləmək fikrimin, ümumiyyətlə, olmayacağını yaqınləşdirərək özü gəlir. Əminəm ki, elə yarım saat müddətinə gələcək və məni də mütləq dediyi yerə aparacaq, ona görə də bəri başdan hazırlığımı görürəm. Stolumun üstündəki qeydlərə göz gəzdirirəm: rəhbərliyin yanında iclasdır - olub, Elmi Şura üçün xülasədir- hazırlanıb, əməkdaşların baxmağım

üçün stolumun üstünə qoyduqları yazılara da baxıb qeydlərimi etmişəm. Bu isə Vilayət müəllimin təltifi ilə bağlı kiçik bir hədiyyə götürüb otağında onu təbrik etməyimlə bağlı qeyddir, eybi yox, onsuz da üç gündür gecikirəm, bu gün də gecikə bilərəm, bir günə nəse dəyişməz. Vilayət müəllim kolleqalarımızın cərgəsində dayanmaqdan əlavə, həm də müəllimin olub, üstəlik, özünü dayımın dostları cərgəsində hiss etdiyini hər bir məqamda xüsusi vurğulayır, təbrik üçün özüm etməsəm, inciyər. Bu yaxınlarda prezidentimizin sərəncamı ilə ona orden verilib və təsəvvür edirəm ki, həmin sərəncam haqqında eşidəndə müəllimimiz uşaq kimi necə sevinib! Bilirəm ki, məni görən kimi, özünü saxlaya bilməyəcək, bir az qürurlu, bir az da kövrələrək "Bacıqızı, mən bilirəm ki, bizim hörmətli cənab prezidentimiz nə vaxtsa əməyimi qiymətləndirəcək, o, atası kimi alicənab adamdır"- deyəcək, mən isə sadəcə olaraq gülümsəyəcək və Vilayət müəllimin "hökmən qiymətləndirilməli olacaq" əməyini yadıma salmaq istəyəcəm. O isə, deyəsən, ürəyimdən keçənləri nəinki üzumdən oxuyur, deyəsən, heç bunun fərqi də olmur. Təxminən 20-25 dəqiqə danışır, hətta mənim tələbəlik illərimi yadına salır, deyəsən, xatırlamadığım hansısa hadisə zamanı mənim, "gələcəyinə böyük ümidlər bəslənən tələbəsinin" necə müdafiəsinə qalxdığını, "lazım olarsa, rektora qədər gəlib çıxacağını" dediyini bildirir. Tərs kimi, hər dəfə onu təbrikə gedərkən hansısa tədbir ortaya çıxır və sonacan qala bilməyəcəyimi nə iləsə hiss etdirmək məcburiyyətində qalıram.

-Hə, Vilayət müəllimin sevincini bölüşmək əla olardı, amma neynəmək olar, bu gün ona qulaq asmaq imkanım olmayacaq, qalsın sabaha.

Bu isə nəşriyyatdakı kitabımla bağlı qeyddir, istəyirdim, işdən çıxanda özüm ora dəyim, kitabın yeni, yeni dizayndakı tərtibatını görüm, amma o da qalası oldu. Eybi yox, şənbə günü gedərəm və qərarımdan sonra telefonu götürüb qızıdan məni kimsənin gözləyib-gözləmədiyini soruşub 20 dəqiqəyə çıxacağımı deyirəm. Bu həm də o deməkdir ki, on gündən bəridir, işdən sonra dəniz kənarında həkimin tövsiyəsi ilə başladığım ardıcıl gəzintim zamanı yol yoldaşım olmuş əməkdaşımız Mirvari xanım da bilsin ki, bu günkü gəzintimiz təxirə Salınır. Beləcə də qızım gələne qədər hazırlığımı görürəm. Əminəm ki, dediyi vaxt ərzində o, indi-indi özünü yetirəcək və söhbətinə də hay-küylə başlayacaq. Bilmi-rəm, bu, haradan xalasına çəkib, dədə-babadan eşitmişik ki, qız bibisinə çəkir, o isə eynilə Xalidə xalasıdır. Təxminən söhbətə necə başlayacağı da məlumdur: "Mama, deyəcək,-gərək mən deyəm, bir özün də fikir ver, gör nəyin vaxtı keçib, nə dəbdən düşüb... Heç özünə diqqət eləmək estəmirsən, e..." - deyəcək.

Birinci dəfə deyil ki...

O belə deyəndə isə mən, adətən, gülümsəyirəm: gözümün qarşısına gəlir ki, oturub dəb jurnallarını və rəqləyir, paltarların, ayaqqabı və əl çantalarının model-lərinə baxıram və sözün açığı, ildən-ilə dəyişən forma və rənglərin hansı prinsiplər əsasında seçildiyini də indi-yəcən müəyyənləşdirə bilməmişəm. Buna görə də ilin

rəngini, məsələn, ötən ilin, inişilin rəngləri ilə müqayisə edirəm və təbii ki, həmin "ilin rəngləri"ni müəyyənləş-dirən insanların niyə məhz bu rəng üzərində dayandığ-ları barədə isə baş sındırmıram. Bunların üzərində baş sındırmamağım, əlbəttə, istənilən cavabla razılaşa bilmə-yəcəyimdən mənim üçün mənasız görünür. Formalar ola bilər, amma rənglər...? Şəxsən mən hesab edirəm ki, hər bir insanın özünü biləndən bir rəngi olur.

İndi isə "çəkmə" söhbəti... Əlbəttə, məndə vəziy-yət qətiyyəti qızımın dediyi kimi deyil, çəkmələrim isə kifayət qədərdir və yüzdə-yüz əminəm ki, mağazada gördüyü çəkmə onun diqqətini formasına görə çəkib və hesab edib ki, həmin formada çəkmə mənim paltarımı tamamlayar. O, detallara fikir verməyi və həmin detal-ların yerli-yerində olmasına maksimum ciddi riayət edir və bunu bizdən də gözləyir.

Belə baxanda, bütün zamanların gəncliyi eynidir - onlar birmənalı olaraq reallıqları qəbul etmir, onunla razılaşmaq fikrində olmurlar. Nə olsun ki, şəxsən mən arabir elə bu qızıma təlqin etmək istəyirəm ki, hər zamanın öz reallıq ölçüləri olur.

Onsuz da onlara zamandan başqa nə dərs verə bilər ki... İndi mən qızımı gözləyirəm və haradansa öz gəncliyimin unuda bilməyəcəyim bir xatirəsi yadıma düşür...

Onda mən kifayət qədər böyük qız idim, demək olar, 8-ci sinifdə oxuyurdum (o zamanlar, deyərsən, elə indi də, həmin yaşdan sonra qızların qapısına elçi ayağı açılmağa başlayır). Ailəmizi, hətta o vaxtların ölçüsü ilə, çox böyük hesab etmək olardı: ağam, nənə (yəni atam və

anam), 11 uşaqdan ibarət bu böyük ailədə, indiki dillə desək, saat kimi bir mexanizm yaratmışdı. Həmin mexanizmin isə necə yarandığını demək çətindir, bəlkə, lap ağamla nənə qarışıq, hamımız gözümüzü açıb özümüzü onun içində görmüşük.

Böyüklərin vəzifələri məlum idi, onlar öz işlərindən əlavə, həmin vəzifələri can-başla yerinə yetirirdilər, bizim isə dərslərimizə hazırlaşmaqdan əlavə, hər birimizin məxsusi iş "öhdəliyimiz" vardı və həmin "öhdəliklərin" necə yarandığını xatırlaya bilməsəm də, o yadımdadır ki, həmin "öhdəliklər" az hallarda pozulardı. Həmin "az hallar" isə müəyyən ekstremal şəraitlər zamanı baş verirdi və deyim ki, o "ekstremal şərait" nadir hallarda olsa da, ortaya çıxırdı, məsələn, qardaşım Vəlinin ərik ağacından yıxılması kimi... "Vəzifə bölgüsü"ndə otlaqdan qayıdan qoyun-quzunun, mal-qaranın qarşısına Vəli çıxardı, çoban və yaxud naxırçıdan evimizin heyvanlarını alar, qarşısına qatıb gətirərdi. Kəndimizin çoban və naxırçıları sürü və naxırı adətən axşamlar, qaş qaralmağa az qalmış kəndə endirərdilər və hər evdən bir nəfər kəndin o başına gedirdi, bizdən də bu iş nədənsə Vəliyə həvalə olunmuşdu, ya o özü boynuna götürmüşdü, bunu xatırlamıram, amma hamımız bilirdik ki, bu iş Vəlilikdir. O biri qardaşlarımız da "vəzifə bölgüsü"ndən kənarda qalmamışdılar və insaf naminə deyək ki, hər biri ona tapşırılan işi, xasiyyətnamələrdə yazıldığı kimi, "qüsursuz yerinə yetirirdi". İşlərin belə rəvan getdiyi məqamlarda, günlərin birində, axşam tərəfi, mal-qaranın örüşdən enən vədələri, yəni Vəlinin artıq evdən

çıxmalı olduğu vaxtlarda qardaşım Məhəmməd hövlnək özünü içəri atdı ki, Vəlini yuxudan oyada bilmirəm. Məhəmməd bu xəbəri gətirəndə pendir tutmaq üçün maya qatdığı süd qazanı nənənin əlində idi və "Vəlini yuxudan oyada bilmirəm",- sözlərini eşidən nənə əvvəl bir şey başa düşmədi, Məhəmmədə tərs-tərs baxıb, "Yuxudan oyada bilmirəm nədir, a bala",- dedi. Məhəmməd isə guya ki, peşəkar "yuxudanoyadanlar" kimi, hətta bunu bacarmadığını mızıltil ilə belə ifadə etdi: "nə bilim, qaldıra bilmədim də",- dedi. Onun yerə baxaraq belə mızıldanmağı təsadüfi hallarda özünü itirən nənəni belə həyəcanlandırdı, onun əlləri boşaldı, süd dolu qazan yerə düşdü. Qarışıqlığın həddi hara çatmışdı ki, özge vaxtı oxuduğu kitabın üstündən kotanla çəksək belə qaldıra bilməyəcəyimiz, məndən böyük qardaşım Əli belə, bircə anın içində həyətdə, ərik ağacının yanında oldu. Evdəkilər hamısı həyətdə qaçırdı və gördük ki, hə, Vəli "xalamın əriyinin" altında yatır.

Bizim böyük həyatımızda otuzə yaxın ərik ağacı vardı və biz həmin ağaclara ad qoymuşduq: "xalamın əriyi", "əmimin əriyi", "dayımın əriyi", "bibimin əriyi" və sairə. Həmin ağacları ona görə elə adlandırardıq ki, adlarından da göründüyü kimi, o ağacların məhsulu bizim o doğmalarımız üçün yığılıb saxlanırdı, heç birimiz, hətta nə qədər "ramolunmaz" olsa belə, Vəli də həmin meyvələrə toxunmazdı.

İndi isə "xalamın əriyinin"nın altında Vəli mışıl-
mışıl yatırdı və ayaqlarını yığması, qollarının bükülməsi
də onu göstərirdi ki, bu adam elə bil quru yerdə -

otluğun üstündə deyil, öz yorğan-döşəyində yuxuya gedib.

Nənə - həmin təmkinli nənə, elə bil ki özünə nəzarəti itirmişdi, əllərini dizlərinə cırparaq astadan "Vəli!, Vəli!"- deyirdi, guya ki məsləhət almış kimi, üzünü bizə tutub, "Bala, buna nə oldu?"- soruşurdu, biz isə hamımız, xüsusilə qızlar donub qalmışdılar, Əli donuxmuşdu, xəbəri gətirən Məhəmməd, ora- bura vurnuxurdu, arada onu qucağına götürmək istədi, nənə "gözlə",- dedi.

Həmin gün qoyun-quzunu gətirmək üçün sürünün qabağına Məhəmməd gedəsi oldu, düzdür, bunun onun ürəyincə olmaması açıq-aydın görünsə də neyləməliydi və eləcə deyinə-deyinə getdi.

Ehtimal ki, o, Vəlinin qarasınca deyiniirdi.

Ağam da gəlmişdi, artıq nənə sağını bitirmiş, südü də maşında çəkib qurtarmışdı, biz isə yerdəcə uzanıb yatan Vəlinin yanında idik, nə etdiyimizi bilmədiyimiz həmin dəqiqələrdə nənə deyinə-deyinə gəldi və tərs-tərs bizə baxıb "Bunlara bax, usağı içəri də aparmayıblar",- dedi və Vəlini ehmallica qucağına götürərək evə - yatağına apardı.

Nənə əhvalatı necə var, eləcə də ağama danışdı, o isə əvvəl-əvvəl deyilənlərdən bir şey anlamadı, özü Vəli yatan otağa keçdi və bir-neçə dəqiqədən sonra geri qayıtdı, aramla "ağacdən-filandan yıxılmayıb, hə?"- soruşdu. Təbii ki, onun bu sualına hamı birdən "Yox",- dedi, ağamsa, bir şey anlamayaraq "Yatır, qoyun yat-sın",- söylədi, bir tikə yeməyini yedi və yatmağa getdi.

Nənə həmişəki kimi səhər o başdan durub həyat-baca ilə işini bitirmişdi və birdən ağına nə gəldisə, mənə səsləndi, "Uşaq ayılmayıb?"- soruşdu və mən başımı yellədim: yəni ki, yox. "Bir azdan içəri isti olacaq, gətirim onu ağacın altına",- deyən nənə içəri keçdi və bir azdan oğlunu qucağında gətirib həmin ərik ağacının altında, məxsusi Vəli üçün salınmış xırda kilimin üstünə uzatdı.

Gün xeyli əyilmişdi ki, nənə yenə gəldi ağacın yanına və bir xeyli, zəndlə Vəliyə baxandan sonra Validəyə Şərəf arvadın dalınca qaçmağı tapşırı, Validə isə elə bil bunu gözləyirmiş kimi, artıq sual vermədən həyətdən qaçaraq çıxdı. Əli isə Vəlinin yanında diz üstə oturub onun qolunu, qıçını, boynunu "müayinə" edirdi və "müayinə"dən sonra nəşə bir şey tapmadığını elə təəccüblə dedi ki, sanki "baxış"da nəşə tapmalıydı.

Onda mən ilk dəfə əmin oldum ki, bəd xəbər quş kimidir və nənənin çağırırdığı Şərəf arvaddan qabaq ağam gəldi, amma ağam gələnə qədər artıq həyatımız qonum-qonşu ilə dolmuşdu. Hamı nənəyə təskinlik verməklə bərabər, hökmən qurban kəsməli olduğumuzu xatırladırdı və mən təəccüblənirdim ki, nəyə görə qurban kəsilməlidir. Ağamdan bir az sonra Şərəf arvad gəldi. Ucaboy, qadınlarda nadir hallarda rast gəlinən qartal burunlu Şərəf arvad, görünür, yol boyu Validədən lazım olan məlumatları almışdı deyə, kiməsə əlavə sual vermədən ərik ağacının altında, xırda kilimin üstündə uzadılmış Vəliyə yaxınlaşdı. O, kiməsə bir söz demədən ilk əvvəl arxası üstə uzanıqlı huşsuz Vəlinin köynəyini çıxartdı, gömgöy damarları çıxmış əlinin uzun barmaq-

larını onun sinəsində gəzdirdi, sonra ehmalca onu üzünə üstə çevirib kürəyində əlini dolandırandan sonra qardaşının qollarını aramla yoxladı, qıçını, topuğunu nöqtə-nöqtə "öz rentgenindən" keçirdi. Az qala başının üstünü kəsdirib durmuş adamlar sanki nəfəs almadan Şəraf arvadın əllərinin hərəkətinə baxırdı və qəribəsi budur ki, onun, demək olar ki, bir dəri və sümükdən ibarət ətsiz sifətində heç bir ifadə yox idi, barmaqlarına zillənmiş soyuq baxışları isə elə bil bu arvadın qulaqlarına nəşə pıçıldayırdı. Vəlinin "müayinəsini" bitirdikdən sonra təmkinlə ayağa duran Şəraf arvad elə bil harasa zillənmiş baxışları ilə üst-üstə düşən soyuqqanlılıqla "İmkan verin yatsın, özü nə vaxt ayılırsa, ayılsın"- söyləyərək kənara çəkildi. Qadın o qədər inamlı və birmənalı danışdı ki, ağam hansısa sual verməyi artıq bildi, "Sağ ol, Şəraf ana"- dedi və iki-üç metr o tərəfdəki ağacın altındakı stola tərəf gedib "Gəl bir stəkan çay içək"- söylədi.

Diqqətimi çəkən cəhət bu idi ki, heykəl kimi dümdüz dayanan, sifətinə daş soyuqluğu hopmuş Şərəf arvadı həyatımızdəki ərək ağacının altına toplaşmış bu boyda qadınların heç birinə bənzədə bilmirdim. Ağlıma gətirə bilmirdim ki, bu arvad gülə bilər və yaxud nənə kimi arada bayatı deyəndə ağlaya bilər... O isə, əlbəttə, mənim və yaxud kimsənin nə fikirləşdiyini bilmək fikrində olan adama oxşamırdı, ağamla üzbəüz oturub çay içirdi.

Nənə isə qupquru qurumuşdu, handan-hana, heç Şərəf arvada təşəkkür eləmədən keçib oturmuşdu Vəlinin böyründə və ağlaya-ağlaya onun boynunu, sinəsini ovca-

layırdı. Ağam arabir gözücü Vəli tərəfə baxsa da, Şərəf arvadla söhbətini kəsmirdi və görünür ki, bu söhbətin mövzusu kəndimizin loğmanı kimi hamının inanıb ehtiram göstərdiyi Şərəf arvadın da ürəyincə idi - onun bayaq mənə ifadəsiz görünən sifəti xeyli canlanmışdı.

Qonşu qadınlar hərəsi bir tərəfə söykənmişdilər və canı dildən Allahın kərəminə şükür edir, nənəyə təskinlik verir, arada da qurbanın hökmən kəsilməsinin vacibliyini yada salırdılar. Vəlinin belə qəfil yuxuya getdiyini eşidib gələn qonşu uşaqlar da hərəsi bir tərəfdə dayanaraq gözlərini bərəldib heyrlətlə Vəliyə baxırdılar və mən açıq-aşkar görürdüm ki, onlar Vəlinin bir sutkadır ki, yuxuya getdiyinə və hələ də ayılmamasına heç cür inana bilmirlər. Tərs kimi, onların inanıb, inana bilməmələrinə baxmayaraq, Vəli elə bil huşsuz vəziyyətdə uzanmışdı. Sözün açığı, şəxsən mən özüm uşaqların heyrlətini başa düşürdüm, bu Vəli allah saxlamışın birdən-birə bu cür yuxuya getməyinə heç özümüz də inana bilmirdik.

Biz Vəlini beləmi görmüşdük? Bax inki uzandığı ağacın üstündən onu düşürməkmi olurdu? Onun birinci dəfə ağacları budaq-budaq edəndə neçə yaşında görmüşəm, yadımda deyil, amma o aydın məsələdir ki, Vəlini harada axtarsaydın, ağacların üstündə tapa bilərdin.

Allah tərəfi desək, Vəli də ağaclara ağ günündən çıxmazdı, adətən qonşu qadınlardan, ya kəndin o başından durub gələn arvadlı-kişili insanların şikayətinədən sonra ağamın qorxusundan qaçıb ağaclarda gizlədiyini birinci nənə təşərrüf etmişdi, bunu da mən təsə-

düfən bildim. Bir dəfə ağamın üstünü yolda kəsib Vəlinin onların uşağını, özündən iki yaş böyük oğullarını döyməsi ilə bağlı nə cür şikayət etmişdilsə, o, evə gələn kimi qəzəblə Vəlinin harada olduğunu soruşdu, lakin təkidlə soruşmağına baxmayaraq, bir nəfər onu "Gördüm",- deyən olmadı, guya bu uşaq yağlı əppək olub göyə çəkilmişdi. Ağam xeyli deyindən sonra qəzəbi soyumadan yatmağa getdi və anam bayıra çıxıb ağacların yanına gedəndə onun oğlunu necə səsləməsini açıqca eşidirdim: "Vəli, düş bala, atan yatmağa getdi, düş". Vəli isə, deyəsən, hansı ağacın üstündənsə çəmkirərək düşmək istəmirdi, bu zaman nənə az qala ona yalvarırdı: "Vəli, tərslik eləmə, düş, axı sən camaatın uşağında nə işin var, hərə yüz zülümlə övlad böyüdür, sabah ağandan rayona şikayətə gedərlər, raykoma deyərlər..."

Nənənin oğlunu dilə tutmağı nəticəsiz qalmadı və o, pişik kimi ağacdan yerə tullandı. Sözü açığı, anasının oğlunu astadan səsləməsində mən onu da hiss etdim ki, nənə Vəlini danlamaq və yaxud kömək vurmaq üçün aşağı düşürmür, əksinə, Allah günahımdan keçsin, nədənsə elə gəlirdi ki, bu arvad hələ bir az da qürurla onu çağırır.

İndi həmin Vəli, sonra məlum olacaq ki, düz altı gün gecələr evdə, səhərlər ərik ağacının altında fasiləsiz olaraq yatacaq, ən pisi budur ki, həkim çağırmağı da lazım bilmirlər, hamı onun bir azdan duracağını gözləyir. Əlbəttə, qonşu arvadlar dəstə-dəstə gəlib-gətməkdədirlər və onlar gözüydünlüyü da verirlər və guya sezdirməməyə çalışdıqları narahatlıqla uşağı özü ayılmayana qədər

oyatmamağı bərk-bərk tapşıırırlar. Belə "gözüydünlük-larının" səbəbini də mən sonra biləcəyəm.

Ziyarətçilər dəstəsinin içində bir dəfə də kəndimizin mollası Qədiməli kişinin arvadı Pəri gəlmişdi və digər arvadların söhbətini eşitmirmiş kimi, çarpayısında yatan Vəliyə baxıb dodağının altında pıçıltı ilə hansısa duanı oxuyurdu. Pəri arvad dua zənn etdiyimiz zikrini bitirdikdən sonra əlinin işarəsi ilə nənəni çağırırdı və guya ki astadan, amma hamının eşidəcəyi səslə ona üz tutdu: "Ay Nazlı, and olsun Həzrət Abbasın kəsik qollarına ki, sən bu uşağına vergi verilib!"

Pəri arvad öz qənaətini elə qətiyyətlə elan edirdi ki, onun yan-yörəsindəki qadınlar indi görürmüşlər kimi dönüb Vəliyə təzədən və xüsusi zənd ilə baxdılar, mən özüm də o dönənlərdən geri qalmadım və sifəti azca ağarmış Vəliyə diqqət yetirdim. Maraqlısı budur ki, molla arvadı deyəndən sonra çönüb baxdığım Vəlinin sifətində qeyri-adilik diqqətimi çəkməyə də, onun sağ qolunu sinəsinin üstünə atarkən əlini düylənməyi mənə bir az qeyri-adi gəlirdi. O da fikrimə gəlirdi ki, axı, deyəsən, Vəli əvvəllər belə yatmazdı, bəlkə, bu Pəri xala düz deyir?

Anamsa bu xəbərdən həyəcanlandığını titrək səsi ilə bildirirdi: "Ay Pəri, allah atana rəhmət eləsin, birçə balam sağ-salamat ayağa dursun, inşallah, sən nənəni elə onun özü ilə göndərəcəyəm".

Beləcə, altı gündən sonra Vəli həmin ərik ağacının altında yuxudan ayıldı və bu zaman hamımız onun başının üstünü kəsdirib maraqla baxırdıq, anam özünü

saxlaya bilməyib ağlayırdı, o isə nə baş verdiyini anşırtmaq istəyən insanlar kimi, təəccüblə bizə baxırdı. Tərs kimi, oğlanlardan heç biri evdə yox idi və Vəli əvvəlcə bir müddət bacılarını maraqla süzdü, sonra ya sifətimizdəki ifadədən bir şey anlamadı, ya nənənin ağlamağı onu darıxdırdı, bilmədik, lakin qəfil səsinə eşitdik: "Nədir e, nə olub, gözlərinizi niyə bərəldib baxırsınız?"

Təbii ki, onun bu, bəlkə də, özü üçün haqlı sayıla biləcək sualına hansımızsa cavab verəsi halda deyildik, ona görə də yenə nənə qabağa düşdü: "Boy, ay bala, sənə qurban olaram, yadında deyil nə olub?" Vəli nənənin sualına təbii ki, cavab vermədi, heyretəməz şəkildə cəldliklə, heç nə baş verməmiş kimi yerindən sıçrayıb ayağa durdu və nənəyə yox, bizə tərəf qışqırdı: "Nə baxırsınız e..., acından ölürəm, adam görməmisiniz?"

Bu sual o qədər yerində verilmişdi ki, artıq gəlin köçsə də, iki günlüyə ata evinə gələn, sonradan Vəlinin ayılmağını gözləmək üçün bizdə qalan Tahirə tələsik yemək dalınca qaçdı, nənə oğlunun saçlarından öpüb „Gəl bir tikə yeyək“, - deyirdi.

Həmin gündən Vəli ayıldı və maraqlıdır ki, onun yuxuya getməsi xəbəri kimi, ayılmaq xəbəri də sürətlə kəndə yayıldı və yenə qonum-qonşu, kənd adamları dəstə-dəstə bizə üz tutdular. Gələn qadınların hamısı anama gözyədliliği verir, arabir kəsməli olduğumuz qurbanı isə hökmən yadımıza salır və heç nə olmamış kimi həyatda gəzən, arada sərcələrə daş atmağı da yaddan çıxarmayan Vəliyə guya ki, gözucu, amma əslində diqqətlə baxır-

dılar, onların hər biri yüzə-yüz, Pəri xalanın dediyi "vergi"nin əlamətlərini onda tapmağa çalışırdılar.

İki-üç gündən sonra Vəlinin sağ-salamat ayağa qalxması münasibəti ilə əhd elədiyimiz qurban kəsildi və təbii ki, son tikəsinə qədər qonum-qonşuya paylandı.

Vəli ilə bağlı qurbanın kəsilməsindən iki gün keçmədi ki, molla Qədimalının arvadı Pəri həyatımıza gəlib çıxdı və açıq-aydın görünürdü o, gözyədliliyinə gələne oxşamır.

"Gəldi"- deyəndə ki, axşam tərəfi Pəri arvad alaqapıdan anamı harayladı və nənə qapıdan boylanıb "Ay Pəri, orada niyə durubsan, içəri gəl"- dedi, Pəri arvadın isə, deyəsən, içəri keçmək əhvalı yox idi: "Yox, ay Nazlı, pendir tuturdum, onu yarımçıq qoyub gəldim deyəm ki, o allah saxlamışa başa sal, Qədimalının xasiyyəti pisdir, birdən salar onu ayağının altına, aramızda söz-söhət olar."

Nənə bu təqdimatdan bir söz anlamadı, tələsik sual verdi: "Kimi deyirsən, ay Pəri?"

Pəri arvad anamın bu sualına bir az da əsəbi cavab verdi: "Sizin o Vəlini deyirəm, uşaqlarla daşlaşır, gedib başqa yerdə daşlaşsın, pəncərəmizdə hal qoymayıb, şüşələri qırıb-töküb..."

İndi nənə bilmir nə cür dil-ağız edə... "Ay Pəri-deyir, özün bilirsən də uşaq o boyda yatandan sonra bir-təhər olub, dəyişib, sən Allah, bağışla, üzrlü say, Nağı (ağamı deyir) adam göndərib şüşələrinizi saldırar..."

Pəri arvad isə, görünür, nənənin bu cavabından razı qalmadığından qaşqabağını tökdü: "Rəhmətliyin qızı,

guya uşağın o yuxuya getməmişdən əvvəl nə idi ki..." dedi və hirsə də cavab gözləmədən getdi.

Pəri xalanın gedişindən sonra nənə həyatımızdakı ları xoruzu tutdurub ayaqlarını bağladı, Vəlini çağırıb onu Pəri arvadgilə aparmasını nə illah təkid etdisə də, Vəli "Getmirəm",- deyib yerindən tərpənmədi, sonda nənə ələcsiz qalıb o işi Məhəmmədə tapşırırdı...

İndi Vəlinin altı günlük yuxuya getməsindən 20 gün keçib, məktəbin açılmasına isə bir həftə vaxt qalıb. Nənə ərik ağacının altındakı stolun ətrafındakı stulların birində oturub da uşaqlardan hansınınsa köynəyinin qopmuş düyməsini tikir, qırımından hiss olunur ki, sözlü adama bənzəyir və nəhayət ki, intizarımıza son qoyaraq sözünə başlayır: "Sabah şəhərə gedirəm,- deyir,- artıq bir həftə qalıb məktəbin açılmasına, ağanız pul verdi ki, şəhərə get, uşaqlar üçün əyin-baş al".

Nənə əyin-baş deyəndə bilirəm ki, ilk növbədə, ayaqqabılarımızı nəzərdə tutur və buna görə də ötən ildən ürəyimdə qalanı dilimə gətirirəm:

- Nənə, mənə sandal almazsan!

Sözümü o qədər birmənalı və ötkəm deyirəm ki, görünür, nənə də çaşıb qalır, mən isə bir az əvvəl oxuduğum kitabı ikiəlli tutub sinəmə sıxmış vəziyyətdə dayanmışam və o sözləri deyərkən əsəb qarışıq həyəcanım duruşumdan açıq-aydın oxunurmuş.

Nənə isə duruşumdan bir şey başa düşmür, axı o nə bilsin ki, mən artıq bu ilin yazından sandal ayaqqabılarını özlüyümdə baykot etmişəm. Əslində "sandal" elə də pis ayaqqabı deyil və mən onu hətta bəyənirəm də,

amma... Amması odur ki, ikinci dəyişək ayaqqabın olanda sandal gözəldir, lakin mən təcrübəmdən bilirəm ki, palçıq bir tərəfə, yerə qar düşənə qədər o sandal ayaqqabını geyinməliyəm və qar yerdə oturandan sonra isə həmin ayaqqabıları səliqəyə salıb qaldırmalı, qar əriyən kimi təzədən çıxartmalıyam. Mən isə elə istəmirəm, biki kimi təzədən çıxartmalıyam. Mən isə elə istəmirəm, birincisi, oktyabr gəldimi, həmin sandalla nə cür corab geyinirsən-geyin, fərqi yoxdur, ayaqlarım üşüyür, ikincisi isə, həmin sandalı növbəti ilin sentyabrında da geymək lazımlı gələcək və nəticədə belə məlum olur ki, sənə iki ilə bir ayaqqabı alırlar. Olsun, buna da razılaşmaq olar, amma ən pisi odur ki, arada getdiyimiz toylara da həmin sandalı geymək lazımlı gəlir, bu isə bilirsiniz nə deməkdir?

Siz bilməsəniz də, mən bilirəm və ona görə də nənənin "Niyə, qızım?"- sözlərini guya ki eşitməyib evə qaçıram.

Nə cür yatdığımı da xatırlamıram, amma səhər mən yuxudan duranda bildim ki, nənə artıq şəhərə gedib. Bizim kənddə belə idi, hər gün bir dəfə səhər o başdan kəndimizin altındakı yoldan avtobus keçib o tərəfdəki kəndlərə gedir, şəhərə getmək istəyənləri yığib aparar və axşam tərəfi saat 5-6-da həmin yolla qayıdardı. Asfalt yolun kəndimizin altından keçən hissəsi elə yaxın olmasa uzaq da deyil, azından uzaqdan nəinki avtobusu, hətta avtobusdan düşən adamları da görmək olurdu. İndi biz həyətdə, ağacların ətrafında, guya ki, hərəməz öz işimizlə məşğul idik, lakin nigarançılığımızı ötürü baxışla görmək olardı. Əlbəttə, uşaqlar hamısı, elə mən də nənənin nə

vaxt qayıdacağı ilə bağlı sual vermirdik, amma hər birimiz artıq saat 4-dən avtobusun keçəcəyi yola boylanırdıq və budur, adəti üzrə ağacların başında olan Vəli muştuluqlayırmış kimi ucadan qışqırdı: avtobus gəlir!

Vəlinin qışqırmağı ilə ağacdən düşməsi, qapıdan sürətlə avtobusun dayanacağı yerə qaçması o qədər ani oldu ki, ondan əlavə nəşə soruşmağa macal belə tapa bilmədik. Artıq 20-30 dəqiqədən sonra nənə Vəli ilə birlikdə həyətə girdi və maraqlıdır ki, mən birinci dəfə nənənin gözəlliyinə diqqət edib heyrləndim. Adətən evdə ora-bura qaçan, gah təndirdamı, gah tövlədən çıxan, nehrə çalxayan, toyuq-cücə dalınca qaçan nənəni elə bil birinci dəfə idi ki, geyinmiş-gecinmiş görürdüm. O, hansısa ənik-kirşəndən istifadə də etməmişdi, lakin o qədər yaraşlıq görünürdü ki... Hətta gətirdiyi yükün ağırlığından alında yaranmış puçurlanan, silməyə macal tapmadığı tər damcıları belə ona elə yaraşırdı ki... Nənə həmin yükü ilə də ərik ağacının altına gəldi və Alidəyə səsləndi: "Ay qız, bir stəkan su..."

Alidə su dalınca qaçdı və uşaqlar nənəni dövrəyə aldılar, mən isə bir az kənarda dayanmışdım, amma hiss edirdim ki, nənə baxışlarını məndən gizlətməyə çalışır. Alidə suyu gətirdi, nənə bir-neçə qurtum içəndən sonra stolun üstünə qoyduğu iri bazarlıq çantasını açaraq çıxartdığı ayaqqabı və paltarları göstərir, sonra kimə aldığını deyirdi. Uşaqlar alınan paltarları götürüb sevincək kənara çəkildilər.

Nənə yenə əlini çantaya saldı və bir sandalla məktəbli formasını çıxartdı, lakin bunu kim üçün aldığını

demədi və bu zaman heç kimə yox, yerə baxdı: "Qızım, bunlar sənindir, amma ürəyinə salma, ağana demişəm, arada pul verər, şəhərə gedib sən üçün gözəl bir ayaqqabı alaram".

Bu zaman o, səşindəki qəhəri gizlətməyə çalışırdı və elə bil ki bu sözləri deyəndə utanırdı.

Mən isə qəhərləndim və anama heç bir söz demədən qaçıb on metr kənardakı ağacın altına getdim, bir az əvvəl uzanıb kitab oxumağım üçün yerə saldığım kilimin üstünə üzüqoyula düşdüm. Bilmirəm, nə qədər eləcə qalmışam, amma birdən özümə gəlib artıq havanın qaraldığını gördüm, saçlarımda isə onun əlinin istiliyini hiss etdim, onu da hiss etdim ki, onun nəinki əli və elə səsi də titrəyir: "Qızım,- deyirdi,-axı sən ağıllı balamsan, dayının canına and olsun ki, ağanın imkanı çatmadığından sən dediyini edə bilmədik, amma mütləq istədiyini alacağam!"

Qaranlıqda mən onun üzünü görə bilmirdim, amma nədənsə mənə elə gəlir ki, anamın gözləri yaşarib və bunda özümü günahkar bilirəm, ürəyim çırpınır, üzüstə uzanmağıma baxmayaraq, əllərimlə üzümü örtür və "Bir azdan gəlirəm",- deyirəm.

Mən dediyim kimi etdim, bir azdan evə getdim və nə onda, nə də sonra o mövzuya qayıtmadıq: nə mən, nə də nənə.

Gör bunlar nə vaxt olub, üstündən neçə illər keçib, amma indi xidməti otağımda bunları bir anda niyə xatırlamağımı anlamaq istəyirəm ki, qapı sürətlə açılır, gələn

odur - qızım: "Beləmi olur, mama,- deyir,- mənə vaxt tapmırsan, hə?"

Mən isə günahkarcasına gülümsəyirəm və daha sonra əməkdaşlardan birinə xahiş edirəm ki, sürücümə giriş qapısının yanına gəlməsini tapşırsınlar...

Daş

Nə vaxtsa bu evi tikəndə haradan ağına gəlməliydi ki, uzun illərdən sonra həmin evdə - hər daşını, qumunu, sementini almaq üçün hansı çətinliklər çəkdiyi, mərhum miyyətlər yaşadığı bu tikilidə nə vaxtsa birçə yer tapa bilməyəcək ki, oranı etibarlı hesab edib nəsə saxlaya bilsin və məcbur qalıb həyatda yer axtaracaq. Ağla gəlmək deyəndə, heç nə vaxtsa o da onun ağına gəlməzdi ki, günlərin birində nə zamandan bəri Bakıya gəlmiş və özünün dediyi kimi, "çörək yiyəsi olmuş" qayını Həmid günlərin birində kəndə gələndə onlarda gecələyəcək və aranı dağa, dağı arana gətirən söhbətlərdən sonra paytaxtın üç metrliyindəki Sulutəpədə 6 sot torpağın "su qiymətinə olmasından" söz salacaq və bu söz də onun bacısını, Əzimin arvadını bir andaca tutacaq.

Bu "su qiyməti" söhbətindən sonra Əsmər anındaca qardaşına suallar verməyə başladı. Sualların cavabından məlum oldu ki, əgər Əzingil elə o Həmidin də birbaşa maddi yardımını ilə başa gələn evlərini, mal-qaranı, ömrünü sovet hökuməti kimi hay-küylə bitirən kolxozdan çatmış pay torpağını satarsa, həm "Bakının üç metrliyindəki" Sulutəpədə yer ala, həm də ürəyi istəyən evi tikə bilər. Əsmərin meyilləndiyi bu ev məsələsi əvvəl-əvvəl Əzim üçün əlçatmaz görünsə də, söhbətin sonrakı məcrası o əlçatmazlığı əritdi, üstəlik, məlum oldu ki, onsuz elə kənddə də ailə "Əzimin əlinə" baxır və tikinti işlərinin paytaxtda gündən-günə artması, əksinə, "Əzi-

min əlləri üçün" yeni iş yerləri demək idi. Ora da kənd deyil ha, üç gün işləyib on gün iş gözləyəsən... Hələ uşaqların böyüməyi, ali məktəbdə oxumağı var.

Bir də səhər-səhər, Əsmərin canı-dilnən hazırladığı çay süfrəsinin arxasında bu söhbət davam elədi. Qərar gecədən verilmişdi, çay süfrəsinin arxasında isə bir daha təsdiq olundu.

Həmid elə deyilən kimiymiş - sözünün yiyəsi. Onun Bakıya qayıtmasından heç bir həftə keçməmişdi ki, özü zəng elədi:

- Bacı, Əzimə də bildir, bildir ki, artıq sizi təbrik etmək olar. Oranın bələdiyyə sədri bizim Tofiqin tələbə yoldaşımı. Sağ olsun Tofiqi, mənim yanımdaca zəng elədi, dostu ilə danışdı, razılığını aldı. Əzimə deyərsən ki, qiymətin aşağı-yuxarisına baxmasın, evi, torpağı, mal-qaranı satıb da pulu götürüb gəlsin.

Əzim üçün Əsmərin dedikləri sanki yeni xəbər imiş. O, əvvəl-əvvəl söhbətin nədən getdiyini anşırdı bilmədi, sonra isə nə baş verdiyini deyəsən tam yerinə gətirdi.

Yox, artıq bu zarafat deyildi. Həmid ağız açıb, Tofiq söz deyib.

Əzim fikirləşirdi ki, evini və bir hektar torpağını satmaq istəsə, axşamacan azından bir beş nəfər onun axtarış tapmalıydı. Amma hər şey fikirləşdiyin kimi olsaydı, nə vardı? Əzimin kəndin ən münasib yerində, bərəkətli torpağını əvvəllər az qala əldən qapacaq adamlar indi həmin torpağı almağa həvəsli görünmürdülər. Hələ o Möhbalı kişi... Bir-neçə dəfə özü Əzimə demişdi ki, Əzim, qardaşoğlu, birdən sən də bizim uşaqlar kimi

şəhərə-filana köçmək, torpağını satmaq istəsən, mənə de. İndisə, təklifi eşidəndə bir az həvəssiz danışır:

- Vallah, Əzim, uşaqlar hər gün başını aparırlar. Gəl deyirlər e, nə var orada? Arvadın da, deyəsən, başını yeyiblər. Bizim o balaca- Calal, yanımdakı da şəhərə çan atır. Ona görə də hələ mən özüm yarıfikirəm, qardaşoğlu. Bir də vaxt o vaxt deyil, öz torpağımı ancaq başa çatdırı bilirəm.

Əzim belə gözləmirdi. O, hesab edirdi ki, Möhbalı kişi əlüstü razılaşıacaq, hələ üstəlik, evin də qiymətini soruşacaq. Az qala dünən deyirdi axı: Allah saxlamışlar yığılıb gələndə yaman darısqallıq olur, qonşuluqda ev satan olsaydı alardıq. Amma indi... Neynəməli, daha yalvarmalı deyil ki? Elə belə də dedi:

- Nə deyə bilərəm, Möhbalı əmi? Şəhər məsələsi fikrimizə düşəndə yadıma da ilk düşən siz oldunuz. Dedim, qonşusunuz, yaxınsınız, birinci sizə deməsəm, yaxşı çıxmaz; onda qəsəbəyə gedərəm, orada ev alqı-satqısı ilə məşğul olan tanışlarım var, deyərəm, qiymət qoyarlar, satarıq. Hara tələsirik ki...

Bunu deyib addımını yana qoydu, heç beş metr uzaqlaşmamış arxasınca Möhbalı kişinin səsi gəldi:

- Əzim, vallah, məni yarıfikir elədin, düzü, torpağı həm də sənə görə almaq istəyərdim, amma neyləyim, uşaqlardı da...

Sonra birdən səsinin tonunu da dəyişdi:

- Bilirsən, indi kənddə torpaq əvvəlki qiymətdə deyil. Fikrin nədir, neçəyə verirsən?

- Möhbalı əmi, neçəyə deyəndə, indi sizlə bazar edəsi deyiləm ki... Torpağın qiymətini özünüz bilirsiniz. Vallah, nə desəydiniz, razı olardım, amma mən də bunu satıb orada torpaq almalıyam, ev tikməliyəm. Əgər fikrin olarsa, 18-20 minə sizə verərdim.

Möhbalı kişi elə bil əvvəldən hazırlıqlı gəlmişdi, cavabı gözlətmədi:

- Nə deyirəm, qardaşoğlu, Allah xeyir versin, amma torpağın qiyməti, sən də bilirən ki, düşüb. Daha neyləyim, qonşuluq məsələsi də var, bilmirəm, sənin yerini kim alıb mənə qonşu olacaq. Ona görə imkanımı deyirəm, 15 min verə bilərəm.

Yox, bu, azdır. Əzim bilir ki, bu rəncbər kişi torpağın qiyməti haqqında elə də düz demir. Düzdür, torpaq əvvəlcədən hamının gözlədiyi o səmərəni vermədi. Texnika bir problem, gübrə-filan başqa bir problem. Məhsulun satışı isə özgə qayğılar yaratdığından torpağı satmaq fikrinə düşənlər olurdu. Amma qiymətin elə düşməyi... Ona görə Əzim bir daha mızıldandı:

- Möhbalı əmi, 15 azdır, heç olmasa, 18 olsaydı...

Elə bil kişi bunu gözləyirmiş, tez əlini uzatdı:

- Yox, 18 yox... Amma belə edək, nə sən deyən olsun, nə də mən deyən: 16 min. Allah xeyir versin.

Əzim özü də bilmədi ki, Möhbalı kişinin uzanılı əlini necə sıxdı.

Axşam artıq behləşmə oldu, səhərisi gün isə alqı-satqı.

O, beləcə "Bakının üç metrliyindəki" Sulutəpəyə gəldi, torpaq da aldı, ev də tikdi, dolanışığını da düzəltdi.

Həmid düz deyirmiş, kənddəkindən pis olmadı.

Onda Zərgərpalanda işləyəne qədər necə də rahatlıq idi... İş də Həmid tapmışdı: qədimi evin ancaq divarları və tavanı qalmalıydı. Fəhlələri də Əzim kəndlərindən çağırırmışdı. İndi onlar - Əzimin köməkçiləri nəharqabağı bir saatlığına kənara çıxmalarına baxmayaraq, gecikirdilər. Hövsələsi daralan Əzim sökülməli qədim buxarını çəkilə döyəcləyirdi. Əslində o, buxarıya dəyərək də səs yaradan çəkilə gərilməş əsəblərini sakitləşdirməyə çalışırdı. Anidən şırıltıya oxşar bir səs onu ayıltıdı və səsin istiqamətinə baxanda heyrətdən boğulmadığına indi də mat qalır. Qarşısında qızıl topası idi. Əzim, əlbəttə, birinci dəfə qızıl görmürdü, ancaq indiyəcən gördüyü qızıllar üzük, sırğa, medalyon şəklində idi. Bunlar isə onun görmədiyi, lakin haqqında eşitdiyi beşlik və onluq qızıl pullar idi. Heyrətin yaratdığı ani sükutdan sonra o özünə gəldi, toparlandı. İlk işi Əsmərin ona iş üçün yemək qoyduğu torbanı götürmək oldu və qızılları ora yığdı. Buxarının içinə, qızıllar tökülən yerə bir də baxdı, nəyinsə qalmadığına əmin olandan sonra fəhlələrin birinə - Əbilə zəng vurdu:

- Əbil, haradasınız?

O tərəfdən nə deyildisə axıra qədər dinləməyə hövsələsi çatmadı:

- Yaxşı, tez gəlin, amma mənim tələsik işim çıxdı, getməliyəm. Qayıtmısam, narahat olmayın, işinizi bitirib gedərsiniz, məni gözləməyin, sonra görüşərik.

Onlar sabahısı gün yenə Zərgərpalandakı binada görüşdülər. Əzimin rəngi solğun idi. O, nəinki paltarını dəyişdi, üstəlik, həmişəki yemək torbasını da əlindən buraxmırdı. Onun halının pərişanlığını da ilk olaraq Əbdül qabartdı:

- Əzim əmi, gözümə birtəhər dəyirsən.

- Hə, Əbdül, iki gündür özümdə deyiləm, narahatlığım var.

Əbdül nə deyəcəyini bilməyən adamlar kimi, vurnuxdu, handan-hana dilləndi:

- Siz gedin, Əzim əmi, nə qalıb ki... İki-üç günlük işdir, özümüz qurtarandan sonra gəlib dəyərək sizə.

Əzimin rəngi az da olsa, özünə gəldi, sezilən minnətdarlıqla Əbdülə baxdı:

- Yox, yox, heç gəlməyiniz lazım deyil. Onsuz da pulun əsas hissəsini alıb bölmüşük, nə qalıb ki? Ev yiyəsinə işi özün təhvil verərsən, yerdə nə pul qalıbsa alar, elə ikinizin arasında da bölərsiniz; kəndə gedəcəksiniz, bir az da artıq pul aparsanız, dünya batmayacaq ki...

Sonra yenə səsi xırıldadı, özünü ələ alıb davam etdi:

- Məni də Həmid həkimə-filana aparar.

Əzim beləcə oradan çıxdı.

İndi o vaxtdan bir ildən artıq vaxt keçib.

Əlbəttə, nəinki onu tanıyanlar, hətta Əzim özü də özünü bir o qədər Allah adamı hesab etmirdi. Hesab etmək bir yana, ən çətin günündə belə, əsasən bütün

insanların etdiyi kimi, Allaha da üz tutmurdu. Amma indi o, Allaha üz tuturdu, onunla danışdı. Ona görə yox ki, Əzim artıq Allah adamı olmuşdu, yox, o, sadəcə olaraq heç kimə, hətta Əsmərə də demədiyini Ona etibar edirdi. Əzim hesab edirdi ki, onun bir il əvvəl əncir ağacının böyründə yerə basdırdığı, hər həftə hövsələsi çatmayaraq xəlvəti çıxarib baxdığı qızılların yerini ondan və Allahdan başqa heç kim bilmir və bilməyəcək də.

Doqquz il belə oldu.

Ailənin ehtiyac hiss etdiyi məqamlarda o, həmin ehtiyacı ödəmək üçün əncir ağacının yanına yaxınlaşmadı.

Anası xəstələnəndə də Əzim o ağaca tərəf baxmadı.

İndi, Allah bilir, neçə mininci dəfə o, xəyalən saniyə belə ayrılmadığı qızıllarını bir də görmək, ona əlləri ilə toxunmaq istədi.

Eyni həvəslə həmin yeri qazdı, amma qəribədir, qızıllar olan qab yoxdur. Əlindəki beli bir az yana vurdu və taqqıltı səsinə özü diksindi. Bu, bir daş idi.

O, həyacanla böyür-başı qazdı, yox, heç nə yox idi. Ağılna gələn fikir ürəyini qarsdı, sonra inilti...

Və özü də bilmədi ki, nə vaxt qışqırıb, onda ayıldı ki, Əsməri yanında gördü.

Ancaq xırıldaya-xırıldaya bunları deyə bildi:

- Qızıl, qızıllar vardı, onları basdırmışdım, götürüblər... Götürüb yerinə daş qoyublar!

Qəribədir ki, Əsmər bu xəbərə heyrtlənmədi:

- Yaxşı, yaxşı özünə gəl. Nə qızıl, hansı qızıl? Yenə elə bil ki qızıllar buradadır. Əgər onların bir xeyrini

- Yaxşı, tez gəlin, amma mənim tələsik işim çıxdı, getməliyəm. Qayıtmısam, narahat olmayın, işinizi bitirib gedərsiniz, məni gözləməyin, sonra görüşərik.

Onlar sabahısı gün yenə Zərgərpalandakı binada görüşdülər. Əzimin rəngi solğun idi. O, nəinki paltarını dəyişdi, üstəlik, həmişəki yemək torbasını da əlindən buraxmırdı. Onun halının pərişanlığını da ilk olaraq Əbdül qabartdı:

- Əzim əmi, gözümə birtəhər dəyirsən.

- Hə, Əbdül, iki gündür özümdə deyiləm, narahatlığım var.

Əbdül nə deyəcəyini bilməyən adamlar kimi, vurnuxdu, handan-hana dilləndi:

- Siz gedin, Əzim əmi, nə qalıb ki... İki-üç günlük işdir, özümüz qurtarandan sonra gəlib dəyərək sizə.

Əzimin rəngi az da olsa, özünə gəldi, sezilən minnətdarlıqla Əbdülə baxdı:

- Yox, yox, heç gəlməyiniz lazım deyil. Onsuz da pulun əsas hissəsini alıb bölmüşük, nə qalıb ki? Ev yiyəsinə işi özün təhvil verərsən, yerdə nə pul qalıbsa alar, elə ikinizin arasında da bölərsiniz; kəndə gedəcəksiniz, bir az da artıq pul aparsanız, dünya batmayacaq ki...

Sonra yenə səsi xırıldadı, özünü ələ alıb davam etdi:

- Məni də Həmid həkimə-filana aparar.

Əzim beləcə oradan çıxdı.

İndi o vaxtdan bir ildən artıq vaxt keçib.

Əlbəttə, nəinki onu tanıyanlar, hətta Əzim özü də özünü bir o qədər Allah adamı hesab etmirdi. Hesab etmək bir yana, ən çətin günündə belə, əsasən bütün

insanların etdiyi kimi, Allaha da üz tutmurdu. Amma indi o, Allaha üz tuturdu, onunla danışırdı. Ona görə yox ki, Əzim artıq Allah adamı olmuşdu, yox, o, sadəcə olaraq heç kimə, hətta Əsmərə də demədiyini Ona etibar edirdi. Əzim hesab edirdi ki, onun bir il əvvəl əncir ağacının böyründə yerə basdırdığı, hər həftə hövsələsi çatmayaraq xəlvəti çıxarıb baxdığı qızılların yerini ondan və Allahdan başqa heç kim bilmir və bilməyəcək də.

Doqquz il belə oldu.

Ailənin ehtiyac hiss etdiyi məqamlarda o, həmin ehtiyacı ödəmək üçün əncir ağacının yanına yaxınlaşmadı.

Anası xəstələnəndə də Əzim o ağaca tərəf baxmadı.

İndi, Allah bilir, neçə mininci dəfə o, xəyalən saniyə belə ayrılmadığı qızıllarını bir də görmək, ona əlləri ilə toxunmaq istədi.

Eyni həvəslə həmin yeri qazdı, amma qəribədir, qızıllar olan qab yoxdur. Əlindəki beli bir az yana vurdu və taqqıltı səsinə özü diksindi. Bu, bir daş idi.

O, həyacanla böyür-başı qazdı, yox, heç nə yox idi.

Ağına gələn fikir ürəyini qarsdı, sonra inilti...

Və özü də bilmədi ki, nə vaxt qışqırıb, onda ayıldı ki, Əsməri yanında gördü.

Ancaq xırıldaya-xırıldaya bunları deyə bildi:

- Qızıl, qızıllar vardı, onları basdırmışdım, götürüblər... Götürüb yerinə daş qoyublar!

Qəribədir ki, Əsmər bu xəbərə heyrlənmədi:

- Yaxşı, yaxşı özünə gəl. Nə qızıl, hansı qızıl? Yenə elə bil ki qızıllar buradadır. Əgər onların bir xeyrini

görmədiksə, bu daşnan o qızılların nə fərqi var? Hə...? Nə fərqi var?

Əsmər danışanda fərqində deyildi ki, Əzim artıq yerə çöküb.

Heç onun eşidib, ya eşitmədiyini də bilmirdi.

*İlisu- Bakı- İlisu
Oktyabr-noyabr- 2016-cı il.*

Gedə bilmədiyim gəzinti

Anam yenə deyəcək. Bilirəm ki, belə olacaq, lakin bilməyimə baxmayaraq hər dəfə təəccüblənirəm.

O elə səmimi və ürəkdən, hətta deyərdim, mənim üçün gözlənilməz yerdə və zamanda deyilməyə başlayır ki, az qala çaşıb qalırım. Hər dəfə qapıdan çıxmağa hazırlaşanda tərs kimi çönüb mənə baxmağından şübhələnirəm. Belə baxışlardan sonra o, nəse deməlidir. İndi də elə olur və o, bir az sakit, elə bil kiminsə eşitməməyi üçün az qala pıçıltıya keçərək danışır:

- Yenə əynini qalın eləməyibsən, hə?- deyir və bir az da incik-incik üzümə baxır.

Mən isə doğrudan günah işləmiş adamlar kimi günahkar-günahkar gülümsəməklə kifayətlənmirəm:

- Ey, nənə... (biz hamımız nədənsə anama nənə-deyirik), görürsən ki, gecikirəm,-deyir və özümü qapıya tərəf atıram.

Artıq avtobusdayam, nə vaxt çatacağımı da təxminən yox, lap dəqiq bilirəm, amma hövsələm daralır və bunun səbəbi yenə nənədir.

Axı o özü də bilir ki, nəyim var, onu geyinirəm. Bəlkə, heç bilmir, yadında qalmayıb nəyim var, nəyim yox. Bir də onun xasiyyətidir axı, uşaqların adından başqa onlarla bağlı nə varsa, hamısını qarışdırır. O günü də dərstdən gələndə Alidənin üstünə düşmüşdü ki, bəs ağa (atama uşaqılı-böyüklü ağa- deyirik) aldığı təzə çək-məni niyə geyinməmisən, yenə bu sökülmüşü ayağına

çəkibdən. Alidə isə mən deyil axı, baxmaz ki, kim var, kim yox, cavab verməsə, olmaz. Onda da elə bir az da hikkəli-hikkəli:

- Hansı çəkməni, keçən ildən mənə çəkmə alınıb ki? Ağam o çəkmələri Validəyə alanda demədimi ki, sənə də alaram?

Nənə azca tutulsa da, tez özünü düzəltdimi, ya Alidənin könlünü almaq üçünmü, hələ bir azca qımuşdı:

- Ay qızım, vallah, həyat-bacaya başım elə qarışır ki, adımlı unuduram. Çəkmən də dediyim qədər köhnə deyilmiş...

Tez də əlavə edir:

- Neynək, ağana deyərəm, bu dəfə də sənə üçün alar.

Əlbəttə, Alidə artıq uşaq deyil, 5-ci sinifdə oxuyur və əmindir ki, nənənin haqqında danışdığı çəkmələr ən yaxşı halda oktyabrın əvvəllərində alına bilər.

Bütün kənd camaatı kimi bizim ailədə də, demək olar ki, hər axşam evdə gedən söhbətlərdən oktyabrın əvvəllərində pul alınacağından xəbərdardır: kənddə uşaqdan-böyüyə hamı bilir ki, üzümün pulları o vaxt veriləcək. Lakin mən təxmin edirəm ki, hələ bu üzüm pulunun verilməsi də Alidənin çəkmələrinin alınması olmayacaq. O günü nənəm özü deyirdi ki, pulu versəydilər, uşaqlara (uşaqlar deyəndə isə nənə yüzə-yüz biri məndən böyük, biri isə kiçik tələbə qardaşlarımı nəzərdə tutur) əyin-baş alardıq, adam içinə çıxırlar (nənə onların və, əlbəttə, onlardan sonra bizim - mənimlə bacım Xali-

dənin əyin-başını fikirləşir, hesab edir ki, biz tələbə olduğumuz üçün pal-paltarımız abırlı olmalıdır).

Ümumiyyətlə, nənə üçün tələbə adından uca ancaq və ancaq Allahın, peyğəmbərin və, əlbəttə ki, imamlarımızın adı ola bilərdi və belə də vardı. Nəinki yadıma, heç ağıma da gəlmir ki, nənə hansısa namazını bura-xaydı, yaxud orucunu batil edəydi. Məhərrəmlik ayının gəlməyinə bir həftə qalmış isə anam o boyda işin içində vaxt tapıb xüsusi hazırlığına başlayardı: ehsanat üçün nəzərdə tutulan halvanın yağını, ununu, qəndini xüsusi bir həssaslıqla hazırlayardı və həmin halvanın bişirilib paylandığı gün onun üzündəki rahatlıq elə açıq-aydın sezilərdi ki...

O rahatlığı, məmnunluğu anamın üzündə bizim, daha çox qızların deyil, oğlanlarının tələbə biletlərini əlində tutarkən görmüşdüm. Hələ məndən böyük qardaşım Əlinin özünün sayəsində birinci sinfə getməyi...

Yadımdadır ki, ağam Əlini birinci sinfə bir il əvvəl aparmışdı və əlbəttə, bu bir il əvvəl onun birinci sinfə getməyi ağamın hansısa arzu-niyyəti ilə qətiyyənlə bağlı deyildi, sadəcə olaraq, Əli israr etdiyindən ağam onun könlünü sındırmayıb məktəbə aparmışdı. Hələ, deyərsən, bir neçə gün o, məktəbə getmişdi ki, direktor ağamı haradasa görüb "Vallah bir etirazım yoxdur, uşaq da götürümlüdür, oxuya bilər, amma təhsil idarəsindən yoxlama gələndə bizə irad tutacaqlar, qoy gələn il gəlsin", - demişdi. Ağam isə qanunlardan, təxminən Allah-dan qorxduğu qədər qorxurdu və istəməzdi ki, onun oğlunun məktəbə bir il tez getməsi üçün kiməsə söz

gəlsin, buna görə də qardaşımın könlünü qırmamaq üçün onu dilə tuturdu. Əli isə tutduğunu buraxana oxşamırdı və belə də oldu: özü gedib məktəbdə nə cür danışmışdı, direktoru və müəllimləri necə inandırmışdısa, axşamüstü müəllim özü bizə gəldi və ağamı dilə tutdu ki, uşaq birinci sinfə tam hazırdır, onun bu hazırlığını görən təhsil idarəsi də hansısa bir irad bildirməz.

Əli beləcə səhərişi gün nənənin xüsusi təmtəraqla hazırladığı səhər yeməyindən sonra birinci sinfə getdi. O an nənənin ona necə qürurla baxdığı isə ömrümün sonuna qədər yadımdan çıxmıyacaq. Demirəm ki, nənə qızlarını çox istəmir, ya onlara qarşı diqqətsiz idi, amma onun oğlanlarına özgə bir duyğusunu hər vaxt görmək olurdu. Hələ onun məndən balaca qardaşıma - Vəliyə ehtiram qarışıq münasibəti... Ədalət naminə deyək ki, həmin münasibət üçün, bəlkə də, əsas yox idi: azından iki gündən bir hansısa uşağın qolundan tutub qapımıza bir qadının gəlməyi bu əsası vermirdi. Gələnlər isə demək olar ki, ağız-burnu al-qan içində olan oğlanlarını Vəlinin döydüyünü deyirdilər (hətta döyülənlərin bəziləri Vəlidən böyük də olurdu) və anam bu səhnədən əsla xoşhal olmur, oğlunu asıb-kəsirdi. Adətən hər dəfə belə şikayətçilərin gəlişindən sonra Vəli iki-üç gün xalamgildə qalası olurdu, sonralar xalamın vasitəçiliyi ilə gedən "sülh danışıqlarından" sonra nənə onun qarasınca deyinə-deyinə "Olmaz axı belə, camaatın uşağını döyür, hamının balası özünə şirindir",- desə də, axşamı Vəli evə qayıdırdı. Vəlinin tam "amnistiya"ya düşməsi üçün onun bir-neçə gün həyətdə nənəyə əl-ayaq eləməyi ki-

fayət edirdi. Yeməkdən sonra isə nənə hələ də bağışlanıldığına inanmayan Vəliyə fərəhlə baxır, "Ay mənim dəli balam!"- deyəndə qızlar hamımız qımuşardıq. Qərribəsi də odur ki, bu zaman başını qaldırmayan qardaşım bu qımuşmanı hiss edir və nənəyə çıxmırırdı:

- Onlara denən gülməsinlər, pis olacaq!

Nənə isə, əlbəttə, birmənalı olaraq oğlunun tərəfinə də olur və bizə "kəsin səsinizi",- deyirdi. Biz isə həm nənənin təpinməyindən, həm də Vəlinin "pis olacaq" xəbərdarlığından ehtiyatlanaraq sakitcə zalı tərk edirdik.

Yox, nənə indiki dillə desək, "gender bərabərliyini" açıq-aydın pozurdu. Qızlara qarşı tamamilə başqa cür idi.

Yemək məsələsində də nənənin öz fəlsəfəsi vardı: insanın qarnından qabaq gözləri doymalıdır. Bilmirəm, bu, nənənin öz qənaəti idi, ya böyüklərdən əxz etmişdi, amma onu hər məqamda hiss etdirməklə bərabər, aradabir deyirdi də.

O, adətən yeməyi çəkir, süfrəyə verir və guya ki, hansısa vacib iş görürmüş kimi kənara çəkirdi. Lakin diqqətlə belə baxmaq lazım deyildi ki, kənara çəkilən nənənin hansısa təxirəsalınmaz işlə məşğul olduğunu görəsən. Belə məqamda qızların ən dilavəri, bir az da ərkəsöyünü Xalidə soruşur:

- Ay nənə, sən niyə yemirsən?

Nənə eşitmir. Xalidə təkrar soruşur. Nənə isə, nəhayət, cavab verir:

- Ay bala, mən yemişəm, siz yeməyinizdə olun.

Bacım üz vuranda isə nənə birmənalı dillənir:

- Qızım, mən kartof sevmirəm axı, bilirsən.

Bizim evdə isə adətən kartof bişirilir.

Xalidə hərdənbir nənənin yemək çəkmək qaydasına da aydınlıq gətirmək istəyir:

- Ay nənə, sən niyə xörəyi qaba qoyanda yayırsan, hə?

Sual gözlənilməz olur və nənə əvvəl suç üstündə tutulmuş adamlar kimi qızarsa da, çaşqınlığı çox çəkmir, təbəssümü çöhrəsinə yayılır:

- Xalidə, vallah bir obanın itindən çox hürürsən...

Beləcə də nənə bacımın sualına cavab vermir. O sualın cavabını isə indi ali məktəbdə oxuyan bizlər bilirik.

Cəmi yeddi ay əvvəlki səhnəni isə çətin unudam.

Səhər o başdan durmuşam və, əlbəttə, nənə böyür-başıma dolanır, mən isə dünəndən bəri deyə bilmədiyim sözü demək üçün məqam gözləyirəm. Məqamı isə nənə özü yaradır:

- Bir stəkan da şirin çay iç, dünən gör neçədə gəldin?

Əlbəttə, bu məqamı əldən buraxmaq olmaz:

- Hə, nənə, bu gün qızlarla şəhərə çıxmalıyıq, üç manat verərsənmi?

Nənə sanki eşitmir. Mən isə sualı təkrar edirəm.

Bir də başımı qaldırıram ki, nənə zalda yoxdur. Otağına boylanıram. Olmayan şey, nənə yerinə uzanıb. Səslənirəm, nənə cavab vermir və yaxınlaşanda nənənin yorğanı başına çəkdiyini görürəm, təzədən səsləməyə ürəyim gəlmir və beləcə zala keçib hər gün mənimlə şəhərə gedən xalamın oğlu Hadini gözləyirəm. Hadi gəlir

və biz evdən çıxırıq. Artıq mən dünən qızlarla birlikdə razılaşdığımız gəzintidən qalmaq üçün bəhanələr üzərində baş sındırıram. Bütün dərslər zamanı hansı bəhanə tapdığım, qızlara nə dediyim yadımda deyil, heç evə necə gəlməyimi də xatırlamıram. Yadımda olan odur ki, evimizə girəndə nənənin ağlamaqdan qızarmış gözlərini gördüm. O məni görəndə nəsə demədi də, başını aşağı saldı, pıçılısını isə elə aydın eşitdim ki:

-Qızım, qızım, bax, görürsən, bədxərclik eləmişik, yəqin... Mənəm də. Getmədin, hə?

Bunları dedi və heç mənim cavabımı gözləmədi, eynən səhərki kimi otağına getdi.

Ad günü

Elə bil ki, bir həftəlik tədarük edən mən deyilmişəm və səhər o başdan Xalidənin zənginə də sonradan buna görə təəccübləndim. Xalidə Allah saxlamış isə səsimi eşidən kimi, salam-kəlamsız, it qovmuş adamlar təki təngnəfəs halda sözünü belə başladı:

- Mahirə, sən nə vaxt gələcəksən?

Sual o qədər qəfildən oldu ki, əvvəl-əvvəl həyəcanlandım və Xalidənin "Nə vaxt gələcəksən?" sualından diksinən kimi oldum, "nə vaxt gedəcəyimi" deyil, hara gedəcəyimi anlamağa çalışdım. Mənim çəşqınlığım isə, deyəsən, heç dostumun vecinə də olmadı və hər bir saniyəsi ölçülü kəslər kimi eyni tonda, bir az da tələmtələsik mənə verdiyi sualın cavabını gözləmədən yenə söhbətinə davam etdi:

- Əlbəttə, biz bir az tez gedək ki, nənə ilə də məşğul olaq, daha keçən dəfəki kimi, hamı ilə eyni vaxtda ora yığışmayaq.

Xalidə beləcə dedi və danışığı bitirən andaca salam-kəlamsız başladığı söhbətini xudahafizləşmədən də kəsdi.

Nə deyim, o, həmişə belə olub, elə bil həmişə tələsir və, sözün açığı, bəlkə, buna görədir ki, adda-budda hallarda onu aram tərpənən və aram danışan görəndə təəccüblənirəm.

Hə, bu gün nənənin ad günüdür axı və mən bir həftədir ki, bu günü gözləyirəm. Söhbət anamızdan ge-

dir və bilmirəm nə cürdürsə, dilimiz açıldan biz ona nənə demişik, elə indi də nənə deyirik. Əlbəttə, evdəki uşaqların hamısı, içi mən qarışıq, nə vaxtsa ayılıb fərqudə olmuşuq ki, o bizim nənəmiz deyil, anamızdır, amma nə olsun ki, elə "nənə"- deməkdə davam etmişik. Sonra qızlar ərə gedib, oğlanlar evlənib, yəznə və gəlinlər də bizim kimi, ona "nənə"- deyiblər. İndi nəvələri, nəticələri də anamı "nənə" çağırır.

Hə... bu gün nənənin ad günüdür, elə bir həftədir ki, mən də baş sındırıram ki, nənə üçün nə hədiyyə seçim. Sözün açığı, həmişə bu vaxtlar eyni sualın cavabını tapmağa çalışıram və nə seçəcəyimi bilməyərək də elə tərəddüdlə nənəgilə yollanır, eyni mağazanın qarşısında maşını saxladıb da gül almaq üçün özüm düşürəm. Bir neçə il əvvəl elə həmin mağazadakı bütün qızılgülləri götürmək istədim, haradansa mənə elə gəldi ki, həmin qızılgüllər topasını nənənin əyləşəcəyi stolun ayaqlarına, üstünə səpməyim gözəl olar və bir anlığa nənəni o qızılgüllərin içində təsəvvür etdim. Onu da təsəvvür etdim ki, o qızılgüllər nənəni tamamlaya bilər, lakin nənənin acığı tutacağından ehtiyat edib də bir buket düzəltdirib mağazadan çıxdım.

İndi də fikirləşirəm ki, nənə üçün hansı hədiyyəni seçim, ha gözümün qabağına gətirmək istəyirəm ki, nənəni nə ilə sevindirə bilərəm, amma onu tapa bilmirəm. Ümumiyyətlə, 24 ildir ki, nənənin ən xoş günündə belə, onun gözlərinin dərinliyində guya gizlənmiş kədərini açıq aydın görürəm. 24 il əvvəl qardaşım Cəmilin avtomobil qəzasında ölümündən sonra onun gözlərinə nadir

hallarda baxıram. Həmin gözlər ona baxanı üşəndirmir, onun içindəki kədər belə amansız deyil və nədənsə mənə elə gəlir ki, o kədərin içində bir ümid var.

Baxt gəlsin, aramı gəlsin,
Olmasın haramı, gəlsin.
Balam vurduğu yaradı,
Sağaltsın yaramı gəlsin.

Arada, nənə ilə söbətlərimiz ara verən məqamdakı sükutdan dərhal sonra huşa gedən nənə ətrafındakıları unudub da bu bayatını qımqıma edir. Nəyə görəsə mənə elə gəlir ki, o qımqımanı məndən başqa heç kim eşitmir.

Ümumiyyətlə, nədənsə mənə elə gəlir ki, ailəmizin indi hərəsi bir ünvandakı bütün üzvlərinin bir dam altında yaşadığı o uzaq görünən illəri də məndən başqa heç kim olduğu kimi dəqiq xatırlamır. Biz həmin damın altına uzaqlardan gəlib yığılmışdıq. Əlbəttə, uzaqlardan Allaha təvəkkül deyib gəlməmişdik və yaxşı xatırlayıram ki, ailəmiz üçün taleyüklü olan həmin qərarın qəbul edilməsinə az qala bir-iki il vaxt lazım olmuşdu. O həmin zamanlar idi ki, xalamgilin neçə illərdən bəri köçüb getdikləri şəhərdən ismarıclar gəlirdi. Gələn ismarıclarda bizim də kəndi buraxıb onların yanına köçməyimizi istəyirdilər və, əlbəttə, bu, birinci növbədə, xalamın istəyi idi, üstəlik xalamın uşaqları da bizə yazdıqları məktublarda köçüb onların yanına gəlməyimizi elə ürəkdən istəyirdilər ki... Xalamın uşaqları nənəni bir ayrı istəyirdilər və bizim uşaqlar, demək olar ki, hamısı nənənin onlara getdiyi məqamlarda xalamın uşaqlarının necə xoşbəxt olduqlarını xatırlayırlar. Hətta xalamın oğlu bir dəfə

qışda, nənə onlara gedərkən sevincini öz itləri ilə necə böldüyünü nənə indi də qımışaraq xatırlayır. Qışın günündə, nənə onlarda olarkən xalamoğlu ayaqyalın qaçıb itlərinin yanına və ona acıq verirmiş kimi deyirmiş:

- Hə, Gümüş, xalam gəlib e...

Amma xalamgilin bu təkidləri belə onların yanına köçməyimiz üçün bəs deyildi, ağam, elə nənənin özü də hesab edirdi ki, xalamgilin istənilən dəstəyinə baxmayaraq, bir bölük uşaqla şəhərdə yaşamaq çox çətin olacaq.

Günlərin birində bütün tərəddüdlərə, əlbəttə, dayımın da məsələyə qarışmasından sonra son qoyuldu və biz xalamgilin yanına köçdük.

Xalamgilin evi bizim hər birimiz üçün ürəklə getdiyimiz ünvan idi, imkan düşən hər məqamda mən və qardaş-bacılarım həmin ünvana baş çəkərdik və xüsusilə Əli.

Əli məndən böyük qardaşımdır, onda böyük oğlan idi və sonra ali məktəbə qəbul oldu.

Biz ora gələndə xalamgil artıq oturmuş ev idi və xalamın əri buralarda ancaq sözükeçən yox, həm də imkanlı bir şəxs kimi tanınırdı və bu, doğrudan da, elə idi. Təbii ki, xalamgilin məişəti bizim evdəkindən fərqlənirdi və fərq təkcə məişətdə deyilmiş...

Ələmətdar günlərdə nənə plov bişirərdi və mən ona fikir verərdim ki, plovun üstünə çəkiləsi üz-gözü bol olması üçün o daha hansı vasitələrdən istifadə etmirdi...! Sözsüz ki, bu "vasitələr" üz-gözü həcmini artırdığı qədər də keyfiyyətini aşağı salırdı və keyfiyyətin "aşağı" olması barədə ilk olaraq qardaşım Əli deyilməyə baş-

lamışdı. Əli bir-neçə dəfə plovu yedikdən sonra nənəyə təşəkkür etməyi yadından çıxarmasa da, sözarası xalamızın daha yaxşı plov bişirdiyini qeyd etməyi unutmurdu. Əlbəttə, nənə hər dəfə nəyisə bəhanə edir və şəxsən Əlini əmin edirdi ki, növbəti dəfə o da plovu Əlinin xalası kimi bişirəcək, lakin növbəti dəfə də qardaşım plovdan sonra xalasını yadına salırdı. Artıq növbəti Novruz bayramına bir həftə qalmış Əli plovdan söz saldı və nənə də hamımızdan çox istədiyi Əlini əmin etdi ki, bu dəfə onlarda plovu hökmən xalası bişirəcək.

Axır çərşənbədə mən artıq dərstdən gələndə nənənin plov dəsgahına başladığını gördüm və axşama tərəf plovun hazır olması üçün son tamamlama işləri gedirdi, nənə böyük bir qazanda dəmə qoyulmuş plovun üzgözünü də hazırlayırdı. Diqqətimi çəkən o oldu ki, nənə bu dəfə bolluq üçün "əlavə vasitələrdən" deyil, ət, yağ, kişmiş və digər xuruşlardan qədərincə istifadə edirdi. Düzdür, nənənin bu səxavətindən sonra yağ qazanımız, demək olar ki, boşalmışdı, amma nə olsun ki, nənənin hazırladığı plovun iyi həyəti belə bürümüşdü. Həmin iyi ilk dilinə gətirən də evə ayağını basan Əli oldu: astanadan içəri keçən kimi, onun ilk soraqladığı xalam oldu. Nənənin "Xalanı niyə soruşdun? sualına isə Əli qımışaraq cavab verdi:

- Bilirəm ki, xalam bizdədir.

Nənə dərhal soruşdu:

- Niyə, ay bala, nədən bildin?

Əli sözü göyərmiş insanlar kimi qürurla gülümsədi:

- Necə yəni nədən bildim, xalamın bişirdiyi plovun iyini hiss etmirsiniz?

Nənə günahkarcasına Əliyə baxdı, elə bil xalamın bizdə olamasının günahkar o idi:

- Ay bala, sənin xətrinə gəlib plovu bişirdi, evdə də bişirməliyəm,- deyib getdi.

Əli yenə məğrurcasına gülümsədi və paltarını dəyişməyə getdi.

Axşam bütün ailə üzvlərimiz bayram stolunun ətrafında idi və biz bayram plovundan dadırdıq. Əli isə dil qoymadan plovu və xalamın plov bişirmə qabiliyyətini tərifləyirdi.

Heç ağam da bilmirdi ki, plovu nənə bişirib, onu nənə və biz qızlar bilirdik, ona görə də Əli süfrənin başında xalamı təriflədikcə biz xəlvəti qımsırdıq. O isə dil boğaza qoymurdu, "Mən deyirdim də,- deyirdi,- düzdür, nənə də plovu yaxşı bişirir, amma xalamın plovu tamam başqadır.

Onda heç birimiz və təbii ki, nənə də ona nəsa demədi. Nənə öz oğluna elə maraqla, elə məhəbbətlə baxırdı ki...

İllər sonra plov söhbətini Əliyə deyəcəyik, nənə isə utanan kimi olurdu və hər dəfə plov söhbətindən sonra bir daha o məsəli çəkirdi: Plovu bişirən yağ olar, gəlinin üzü ağ olar.

Bu plov söhbəti haradan ağıma gəldi, bilmirəm, heç onu da bilmirəm ki, nənə üçün nə hədiyyə seçim və böyük ehtimalla yenə ən gözəl qızılgülləri seçib də

onlardan buket bağladacağam, uşaqlar hamısı orada olacaq.

Yenə hökmən süfrəyə plov gələcək və qızlar Əlidən xəbərsiz bir-birimizə baxıb qımışacağıq, Əli isə nənəyə baxacaq, gözləri dolub da qolunu nənənin boynuna salıb "Ana" mahnısından nəse oxuyacaq və mən bir daha onu müşahidə edəcəyəm ki, anasının mahiyyətin başa düşən bütün kişilərin ana yanında gözləri dolur.

Onlar minnətdarlığı başqa cür izhar edə bilmirlər.

14.01. 2018

Mündəricat

Ön söz.....	3
Azərbaycanım.....	33
Salam olsun.....	35
Tarix yazan əsgər.....	37
Buludların gətirdiyi qınaq.....	39
İsmaqlanan dua.....	41
Millətin bağrında bitən il.....	43
Salam olsun.....	45
Şəhid anasına məktub.....	47
Yaraşır.....	49
Xoş görmüşük.....	51
Şuşa məscidində azan.....	52
Cəbhədən məktub.....	55
Yazan (cəbhəyə məktub).....	59
İsmaric.....	61
Salam.....	63
Get.....	65
Cəbhəyə məktub.....	67
Lövbər adam.....	69
Bu qız.....	71
Lövbəri Sən oldun.....	73
Nahidə.....	75
Xalidə.....	76
Xeyir-dua.....	77

Bir ömür himni.....	78
Dilək misalı.....	80
Sürməli, sürməli.....	81
Oynama, oynama.....	82
Nə yaxşı ki, sən varmışsan.....	83
Bitmiş fikrin nağılı.....	85
İşarələrin dili.....	87
Bir sevgi məktubu kimi şeir.....	90
Dünən yazılan vərəq.....	92
Düşmüşəm.....	94
Özümlə söhbət.....	96
Sallanar.....	97
Diləkçə.....	99
Şəkərim.....	100
Məbəd ürəyin.....	101
Demədimmi.....	103
Görünür.....	105
Görmüşəm.....	107
Qönçə-qönçə.....	109
Xəyalımda.....	110
Dünya haqqın itən deyil.....	111
Bilib gəldi.....	113
Yeri.....	114
İllər.....	116
Döndü.....	117
Natürmort.....	119

Könülə.....	121
Yıgılır.....	123
Qızılgül üçün ovutma.....	124
Dünyanın.....	125
Ömrün pillələri	126
Eşitmədin.....	128
Novruzgülü.....	129
Göynədi.....	131
Qul olanın.....	132
Sevdasdır.....	133
Keçməyəsən.....	134
Düşər.....	135
İzmirin.....	136
Nitq hissələri.....	138
Lovğalanmaz əvəzlik	140
Sənli günlərin.....	143
Ovudar.....	144
Ömrümün.....	145
Söz cümləyə dönəndə.....	147
Gözlərin.....	149
Dünyanın.....	150
Ömür-imtahan.....	151
Nahidə.....	153
Qurbanı.....	154
Xoş halına.....	155
Evdə qal.....	156

Bayatılar.....	157
----------------	-----

Hekayələr

Mələk.....	167
Mənim güllü yaylığım.....	177
Canavar.....	187
Sandal.....	209
Daş.....	229
Gedə bilmədiyim gəzinti.....	237
Ad günü.....	244

Mahirə Nağıqızı

LÖVBƏR ADAM

Nəşriyyatın direktoru: Hüseyn Hacıyev

Dizayn: Müşfiq Hacıyev

Cildçi: Elmar Mikayılov

Çapa imzalanmış 14.10.2022-ci il
Kağız formatı 70x100^{1/16}, çap vərəqi 15
Sifariş 292, sayı 100

ADPU-nun nəşriyyatı
Bakı, Ü.Hacıbəyli küçəsi, 68
Tel: (+912) 493-74-10
E-mail: poliqrafiya@mail.ru

